

EVANGÉLIKUS Élet

**Evangélikus forradalom
1956-ban**

**Istenhez közel
a Krizák-tanyán**

**Balassa János,
Erzsébet királyné
magyar orvosa**

Fél évszázad költészettel, zenével

Ünnepi beszélgetés Gryllus Dániellel és Gryllus Vilmostal • 19. oldal

Az egyetemes hitvallások címmel

Reuss András,

az Evangélikus Hittudományi Egyetem professor emeritusa
tart előadást

2019. október 24-én (csütörtökön) 18 órától
az Evangélikus Országos Múzeumban
(1052 Budapest, Deák Ferenc tér 4.)
a Magyarországi Luther Szövetség és
az Evangélikus Országos Múzeum szervezésében.

Az előadás után

a Konkordiakönyv – A Magyarországi Evangélikus Egyház
hitvallási iratai sorozat 4. kötetét

(Schmalkaldeni cikkek, Értekezés

a pápa hatalmáról és elsőbbségéről, Kis káté, Nagy káté)
mutatja be Orosz Gábor Viktor, az EHE docense.

A könyv a helyszínen megvásárolható.

A REFORMÁCIÓ ÖRÖKSÉGE – 2019

Mai reformáció

Kedves olvasónk a reformációi ünnepi lapszámunkat tartja kezében, tehát szokásosan megtalálja benne az ünnepnap igéjének magyarázatát, illetve a nemzetiségi oldalakat. De persze nem „tudjuk le” ennyivel a reformációt. Bizonyára napjaink némely jelenségével kapcsolatban is feltehető a kérdés, hogy nem szorul-e megreformálásra – legyen szó a környezettudatosságról vagy akár a gyülekezeteinkben végzett ifjúsági munkáról. Ilyen témában íródott például Kovács Barbara pécsi lelkész nő jegyzete is, amely egy napjainkban sokat emlegetett fiatal svéd aktivistát és az ő üzenetét állítja a fókuszba.

Számunkra, magyarok számára október havának egy másik napja is kiemelkedik a többi közül. Őszi nemzeti ünnepünk okán e lapszámunkban emlékezünk meg arról, hogy 1956-ban evangélikus forradalom is zajlott. Egyházunkban a forradalom nem októberben kezdődött, és nem is volt olyan nagy hangja, mégis: csendes győzelmét az országos szabadságharc kitérőre hozta el, s csak 1958-ban sikerült „levérni”. Az események középpontjában egyetlen személy állt, Ordass Lajos püspök. Mindezt Isó Gergely világítja meg tartalmas cikkében.

Thesaurus rovatunkban a győri evangélikus diakóniai munka kezdeteiről szólnak. Talán kevesen tudják, hogy nyugat-európai mintát követve Magyarországon a 19. század második felében indult a

modern értelemben vett diakóniai szolgálat. Győrben éppen Luther Márton születésének négyszázadik évfordulója alkalmából javasolták szeretetintézmény felállítását.

Evangélikus arcképcsarnok rovatunk gazdája, Boda Zsuzsa újabb olyan lutheránus személyiséget mutat be, akinek élete példaként állhat előttünk – nem is gondolnánk, mennyi mindent köszönhetünk neki. Balassa János, akinek nevét ma a szekszárdi Tolna megyei kórház viseli, külföldön is jegyzett orvosprofesszor volt, a hazai orvostörténet egyik legkiemelkedőbb alakja, aki nemcsak máig alkalmazott műtéti újításokat vezetett be, hanem például az orvosi szaknyelv gazdagítója is volt. Arról nem is beszélve, hogy Erzsébet királyné (Sisi) magyar orvosaként is emlékezhetünk rá.

Végezetül: mivel tudom, hogy gyermekrovatunkat nemcsak a célközönség és az ő családtagjaik olvassák, hanem jó néhány „gyermeklelkű” testvérünk is, ezúttal ezt is a figyelmükbe ajánlom. A *Tízparancsolaton* végighaladó sorozatnak most az egyik legnehezebben megfogható „állomásához” érkeztünk, mégpedig a hatodik parancsolathoz. Füller Tímea, a rovat gazdája egy gyerekek között végzett rögtönzött közvéleménykutatás alapján ír rendkívül pontosan és bölcsen a témáról – kicsiknek és nagyoknak egyaránt.

■ KÉZDI BEÁTA

Mennyire figyelünk a gyermekekre?

Az egyházunk gyermek- és ifjúsági bizottsága elnökének, Grendorf-Balogh Melindának a kezdeményezésére készült átfogó ifjúsági kutatás eredményeit és hátterét bemutató cikksorozatunk második részében

elsősorban arra keressük a válaszokat, miként lehet a kisiskolás korosztályt bekapcsolni a gyülekezeti életbe és ott lehetőleg meg is tartani.

25. oldal

Isten közelében van harmónia

Immár harmadik alkalommal hirdették meg idén a Magyarország legszebb birtoka versenyt. Lapunk Krizák Ferenc evangélikus gazdálkodót kereste fel – a Pakshoz közeli tanya, amely-

hez halastó és forrás is tartozik, a családi gazdaság kategóriában bekerült a verseny három döntőse közé. Elégedett emberekkel találkoztunk...

29. oldal

Fél évszázad költészettel, zenével

Ötven éve alakult az országos szeretetnek és tiszteletnek örvendő, Kossuth-, Magyar Örökség és Prima Primissima díjas Kaláka együttes. Ebből az ünnepi alkalomból beszélgettünk két elkötelezett evangélikus zenészével az október 31-én a Deák téri evangélikus templomban tartandó koncertjükéről, a töretlen alkotói lendületről, a hit ökumenikus dimenzióiról, egy titkos emléktábláról, és azt is megtudtuk, mi köze a Kalákanak egy tokiói étteremhez. A Gryllus Dániellel és Gryllus Vilmossal készült születésnap, egyben reformációi interjú után javasolt egy kis zenehallgatás...

19. oldal

Láthatóan evangélikus

FOTÓ: MAGYARI MÁRTON

Gauk János gépész – Szekszárd. Jézus időigényes! Minél többet foglalkozom Jézus tanításaival, minél több időt töltök vele, annál fontosabbnak érzem azt, hogy megismerjem, ki az a személy, akitől valóban létezem. Amennyiben az embernek alázata és Istentől kapott bölcsessége van, akkor megérti, hogy miért fontos a jézusi úton járni, és hogy mennyire lényeges a megtérés.

1994-ben kezdtem el ezen az úton járni, de akkor még nem értettem sok mindent Jézus tanításából. Vágytam az örök életre. A Bibliából tudjuk, hogy nemcsak akkor érhetjük azt el, ha eltávozzunk innen, hanem már itt, a földön is bekövetkezhet. Én akartam az örök életet, és mindent megtettem azért, hogy egyre jobban megismerjem Jézust, hogy én is az ő közösségében legyek. Azt szeretném, hogy Jézust ne csak a barátomnak, hanem a testvéremnek mondhassam.

Az imádságban szól hozzám az Isten. A fohász nem egyirányú, az valódi párbeszéd tud lenni.

A mai evangélikus arcképcsarnok az interneten a Lathatoan.reblog.hu és a [Facebook.com/lathatoan.evangelikus](https://www.facebook.com/lathatoan.evangelikus) címen érhető el.

Vezetőképző Wittenbergben

A Lutheránus Világszövetség minden évben közös felkészülésre, informatív és lelki együttlétre invitálja az evangélikus egyházak frissen megválasztott vezetőit. A résztvevők megismerkednek a világszövetség genfi központjával, majd a reformáció bölcsőjében, Wittenbergben mélyednek el a Biblia és Luther Márton vezetéssel kapcsolatos gondolataiban.

Fabiny Tamás, egyházunk elnök-püspöke (2010–2017 között a Lutheránus Világszövetség közép- és kelet-európai régióért felelős alelnöke) idén második alkalommal kapott felkérést a wittenbergi alkalom ve-

zetésére. A vezetői találkozón ezúttal az Európán kívüli régiók püspökei osztották meg egymással tapasztalataikat. ■

ORATIO OECUMENICA

Örökkévaló Istenünk, köszönjük az életet, a lehetet és mindent, amit tőled kaptunk; hogy tebenned élünk, mozgunk és vagyunk, és te nem vagy messzire egyikünkötől sem.

Köszönjük, hogy szeretetből szeretetre, örök, teljes életre teremtettél minket. Köszönjük, hogy a bűneset, a szakadás után eljöttél, hogy megkeresd az elveszett embert.

Szerető Istenünk, a te szemedben nincsenek kis- és nagyemberek, csak emberek; te nem vagy személyválogató. Add nekünk Lelkedet, hogy mi is így lássuk egymást!

Kérünk, segíts minket, hogy a kicsinyeket, gyermekeinket, unokáinkat a tőled kapott hittel, szeretettel neveljük és vezessük a te utadon. Őrizd meg őket a gonosztól, adj erőt és győzelmet kísértéseikben!

Újítsd meg, kérünk, házasi- és családi életünket! Segíts, hogy meg tudjunk bocsátani az ellenünk vétkezőknek és magunknak is.

Imádkozunk egyházunkért, gyülekezetünkért, hogy napról napra betöltsük a tőled kapott hivatást, küldetést. Segíts, hogy kimozduljunk a zárt falak közül, és mi is eljussunk a távol lévőkhez, a hinni nem tudókhoz, a szenvedélybetegekhez, a magányosokhoz. Add, Urunk, hogy a gyülekezet áldás legyen környezete számára a falvakban és a városokban.

Kérünk téged az újonnan választott polgármesterekért, képviselő-testületekért; azokért, akik hisznek benned, és azokért is, akik nem. Segítsd a keresztyéneket, akik felelősséget vállaltak a társadalmi életben, hogy ne hozzanak szegényt a nevedre, hogy igéd szerint végezzék munkájukat.

Könyörgünk népünkért, országunkért. Ne büntess minket bűneink szerint. Istenünk, áldd meg a magyart jókedvvel, bőséggel, megtéréssel, újjászületéssel! Könyörülj, Urunk, Európán és az egész sérült, sebesült, tőled elszakadt világon! Ámen.

Szentháromság ünnepe után 18. vasárnap

Jak 2,1-7

Szent szelekció – választottak vagy válogatottak

„...ha belép hozzátok” – talán már réges-rég úgy van ezzel a nyitógondolattal a mindenkori igehallgató, hogy már ezen a ponton elakad. Hisz sokan úgy érezhetjük, ahogy telik-múlik az idő, egyre több és több negatívum rakódik a kereszténység megítélésére, és egyre nagyobb hátrányból indulunk a hozánk betérőknél. Aggódunk azon, hogy van-e, aki egyáltalán belép hozzánk, akár alkalmainkat látogatva, akár manapság már virtuálisan, meglátogatva közösségi oldalainkat, böngészve hozzászólásainkat, eseménybeszámolóinkat és minden egyéb internetes megnyilatkozásunkat. Aggódunk, hogy aki a vállaltan és tudatosan szórakoztatás-központú, sajátosan ingergazdag környezetből megérkezik közénk, biztosan hamar elfordul majd, és amilyen lelkesen jött, úgy távozik is, mert jóllehet „mást” kap, mint ahonnet jön, de attól tartunk, ez mégsem az, amire vágyott.

Ám ha így látjuk, akkor bizony ez a látásmód is csupán abba a kategóriába esik, amelyet Jakab apostol helytelenít: ez is személyválogatás. Meg sem várjuk, hogy a fogyasztói társadalom gazdagságából, jólétéből kiszakadó érkezők egyáltalán számonkérjenek rajtunk valamit, hanem önként elfogadjuk önmagunk felett a vélelmezett ítéletet.

Ezért nagyon is aktuális az apostoli felhívás: „*Testvéreim, amikor a dicsőséges Urunkba, Jézus Krisztusba vetett hitetek szerint éltek, ne legyetek személyválogatók.*” Gyülekezeti közösségeink eleve nem válogatott emberekből állnak – nem is állhatnak, hiszen ez ellenkezne az egyház rendeltetésével.

Vajon joggal aggódik Jakab apostol? Meglátatja velünk Isten igéje, hogy nem afféle népmesei igazságossággal kell fordulnunk sem a másik ember, sem pedig önmagunk felé, felosztva a világot jókra és rosszakra? Felismerjük, hogy csupán kedvezményezettjei és ennek folytán továbbadói lehetünk Isten Krisztusban adott szeretetének, ám ez soha nem kiváltság, hanem kegyelemből fakad?

Ha valaki belép hozzánk, kétségkívül hozni fog magával valamit. Lehet, hogy egészen sok mindent, ám lehet, hogy csak az ürességet, jóllehet az is „valami”. Mert akármilyen jól megrakodva, az e világi jólét sok-sok vonását megcsillantva, magabiztosan érkezik meg valaki egy keresztény közösségbe, az Örökkévalóval való kapcsolat hiánya miatti úrt bizonyosan hordozza. És ezt az úrt senki más nem képes betölteni, csak az, aki a valódi meghívást intézi minden emberhez, és aki út az Atyához.

Mert ugyan valóban azt tapasztaljuk, hogy akik világi szempontból gazdagok, azoknak a véleményét kérdezik meg – adott esetben a keresztény közösségekről is. Politikusok, tudósok,

szakértők, művészek, sportolók, „celebek”, „influencerek” – világi nézőpontból ezek azok a minőségek, amelyek manapság érdemessé tesznek rá, hogy valaki szélesebb nyilvánosságot kaphasson.

Csakhogy amikor igazi létkérdések merülnek fel, akkor az említett minőségek teljességgel háttérbe szorulnak, és rendszerint csak a nyomorultul magányos ember marad hátra a maga kérdéseivel, aki gyászban, betegen vagy épp betegágy mellett, csapásoktól sújtva meg fogja kérdezni, ha belép közénk: „Erre

KÉPŐNK ILLUSZTRÁCIÓ

mi a választok? Ilyenkor honnet merítetek erőt?” És talán épp a saját életünk alapján tudjuk, hogy a keresztény közösséghez való kapcsolódáshoz nincs szükség ezekre a határhelyzetekre sem, mert a krisztusi szeretet mindent áthat, a legjelentéktelenebbnek tűnő pillanatoktól a legbonyolultabb helyzetekig. „*Nem ti választottatok ki engem, hanem én választottalak ki titeket...*” – olvassuk Jézus szavát *János evangéliumában* (15,16).

Jézus Krisztus az, aki tehát a mindenkori meghívó fél, az egyház pedig mindig az ő hívásából él, egyáltalán ezért létezhet, és az igazság Lelkének újjáteremtő jelenléte folytán lehetünk az a közösség, ahova mások is betérhetnek, kérdezhetnek, és megismerhetik Isten nekik szóló, személyes válaszát.

■ PETHŐ ATTILA

Imádkozzunk! *Urunk, emlékeztess mindenkor bennünket arra, hogy te hívtál meg a veled való közösségre, és a dolgunk az, hogy ezt a hívást adjuk tovább. Ámen.*

Új nap – új kegyelem

Vasárnap (október 20.) *Ezért tehát nem azé, aki akarja, sem nem azé, aki fut, hanem a könyörülő Istené.* Róm 9,16 (Jer 32,40; Mk 10,17–27; Ef 5,15–20; Zsolt 16) Milyen gyakran kesergünk azért, mert nem látjuk nemes elhatározásaink és munkánk eredményeit, s eközben mások minden erőlködéstől mentesen látványos eredményeket könyvelhetnek el! Pál apostol egyetlen mondatral csendesít el bennünket. Arra int: minden kegyelem. Hiábavalóvá lesz minden igyekezet, ha nem társul hozzá a feltétel nélküli hit. E hit nélkül félresiklik világlátásunk. Isten szuverén Úr, aki a maga belátása szerint ítél és könyörül. Életünk egyetlen helyes célja az, amelyik őt kutatva megérti, hogy csak az engedelmes szív igazíthat el a világban.

Hétfő (október 21.) *Senki se a maga hasznát nézze, hanem minden a másokét is.* Fil 2,4 (Ez 34,2; Mt 6,1–4; Jób 1,1–22) Szívet melengető érzés arról értesülni, hogy sokak indulnak el segíteni a bajban. Így volt ez egy magyar kisfiú esetében is, aki agyhártyagyulladás mellékhatásaként éber kómába került, s arra vár, hogy egy rendkívül költséges kezelés nyomán elindulhasson a rehabilitációja. Nemrégiben arról szóltak a hírek, hogy széles körű összefogással összejött az ehhez szükséges sok millió forint. Csodás volna, ha nem csupán a kirívó, válságos helyzetekben, hanem életünk apró dolgaiban is áthatna bennünket e nemes lelkület. Nézzük a mások javát! Legyen ebben példánk, ösztönzőnk és segítőnk Krisztus, aki emberi testünkbe alázta magát, és az isteni szeretet képviselője lett közöttünk. S úgy szeretett, hogy életét is odaáldozta üdvösségünkért.

Kedd (október 22.) *Akkor Illés ezt mondta az egész népnek: Gyerek ide hozzám! Erre odament hozzá az egész nép, ő pedig helyreállította az Úr lerombolt oltárát.* 1Kir 18,30 (Róm 14,19; Mk 3,31–35; Jób 2,1–10) Tetszetős divatirányzatok formálják a közízlést zenében, életmódban. Hasonlók a szellemi-lelki területeken is feltűnnek. A divat lényege, hogy valami újat, izgalmat hozzon. Illés kortársai is „nagy véleményvezérek” csapdájába estek. Isten imádata helyett élményeket kerestek más isteneknél. Pont úgy, mint korunk wellnesskeresztényei. Az üzenet világos: nem sántikálhatunk kétfelé. Ha elég Krisztus megváltó szeretete, ne engedjük sodortatni magunkat az árral bálványaink felé! Olykor radikális tettekre van szükség, hogy leromboljuk a lelkünkben felépített bálványokat, és visszatérjünk a szeretet Krisztusához, aki meg tudja tartani lelkünket, életünket.

Szerda (október 23.) *Térj hát meg Istenedhez, ragaszkodj az irgalomhoz és az igazsághoz, és reménykedj szüntelenül Istenedben!*

Hós 12,7 (Jak 1,21; Énekek 8,4–7; Jób 2,11–3,26) A megtérés szükségessége nem üres frázis, nem is a kegyesek által kitalált fegyelmező gondolat. A megtérés olyan fordulat, amelyben felismerem: csak tudatosan megélt intenzív kapcsolat teljesíti ki az életem. Ahogy egykor Józsué fogalmazott: „De én és az én házam népe az Urat szolgáljuk!” (Józs 24,15b) Ez számít egyedül. Ennek a felismerésnek a világos tudata és az ebből fakadó életváltozás. Az teljesen másodlagos, hogy erre a látásra hosszú út vezetett el, vagy egy villámcsapásszerű változás, amint Pál apostolnál. A lényeg, hogy a keskeny út vándoraként naponta éljem meg a hit örömét, folytassam a hit harcát. E harcban iránytűm a törvény, bátorítóm a kegyelem örömhíre.

Csütörtök (október 24.) *Embert ültetél a nyakunkra, hol tűzbe, hol vízbe jutottunk, de kivezetél, és felüdültünk.* Zsolt 66,12 (1Jn 5,4; Gal 5,13–18; Jób 4,1–21) A választott nép egész történelme Mózesről a Bírakon át egészen Krisztusig hatalmas tanulság számunkra, hogy az ellenkező látszat alatt cselekvő Isten akkor is javunkat szolgálja, sőt akkor leginkább, ha büntet.

Péntek (október 25.) *Bizony őtöle, őáltala és őreá nézve van minden: övé a dicsőség mindörökké. Ámen.* Róm 11,36 (Jób 37,5; Róm [14,20b–15,1]15,2–6; Jób 5,1–27) Pál csodálatos himnuszának zárómondata fölött meditalunk ma. Pál rámondja az áment, amely számára gondolatainak méltó befejezése. Az ő végszava viszont számunkra egy nagyszerű kezdet lehetőségét kínálja. A folytatás lehetőségét, hogy Pál apostol nyomán mi is elkezdjük az Isten-dicséret már-már feledésbe merült módját, a dicsőítést. Dicsőíteni annyit tesz: szerfelett módon örvendezünk, imádjuk Istent. Nem csupán őmiatta, hanem önmagunkért is. Dicsérjük, dicsőítsük Istent Krisztusért s azért, amit általa bennünk is elvégzett, és elvégezhet még.

Szombat (október 26.) *Mert egy az Isten, aki megigazítja a körülmetéltet hitből, a körülmetéletlent pedig hit által.* Róm 3,30 (5Móz 14,2; Mt 5,17–24; Jób 6,1–30) Isten Jézus Krisztusban egyesítette a népeket. Ez akkor is befejezett tény, ha még nem ment végbe e világban. Zsidót és pogányt, kit-kit a maga kulturális környezetén keresztül ragadott meg, és tette számára elérhetővé a felszabadító erejű evangéliumot. Isten egy, szent és egyetemes szándéka az, hogy Krisztus nevére minden térd meghajoljék. Nem külső hatalom által, hanem önként, belső készlettel. Mert az ő szeretete az egyedüli orvosság világnk minden bajára.

■ SZARKA ISTVÁN

EVANGÉLIKUS Élet | FIZESSEN ELŐ LAPUNKRA!
megrendelheti online is: evangelikuselet.hu/elfizetes

Egyetértésben Jézus akarata szerint

A Deák téren nyitották meg a reformáció hónapját

Idén a budapesti Deák téri evangélikus templom adott otthont október 1-jén a reformáció hónapja országos nyitórendezvényének, amelyen a Magyarországi Egyházak Ökumenikus Tanácsának elnöke, Steinbach József református püspök hirdette az ígét, a liturgiában pedig – a hagyományoknak megfelelően – a szervezet tagegyházainak vezetői segédkeztek.

A nyitó istentisztelet előtt az evangélikus templom előtti téren a Bocskai István Református Oktatási Központ Egressy Béni Művészeti Középiskolájának fúvószenekara játszott Tóth Tamás vezényletével. Nagyszerűen bevonták a tér nem csekély számú érdeklődőjét is hangulatos zenei játékokba, majd az „Áldjad, én lelkem, a dicsőség örök Királyát...” kezdetű énekkel is invitálták őket a templomba. (Oda már sajnos kevesen követték őket.)

Isten házában a Magyarországi Egyházak Ökumenikus Tanácsának (MEÖT) fő-

titkára, Fischl Vilmos evangélikus lelkész köszöntötte az egybegyűlteket, majd a házigazdák nevében Kondor Péter, a Déli Evangélikus Egyházkerület püspöke szólt, Luther Márton hitét és reménységét állítva a középpontba.

Az összkar szolgálata következett ezután Kovács István baptista karnagy vezényletével: Beharka Pál énekkompozícióját a Cantores Ecclesiae rézfúvószenekar és Finta Gergely orgonaművész kísérte. A Rákócscsabai baptista énekkart Kertész Péter, Szabóné Hricsovinyi Renáta és Cse-

ri Zsolt vezette, majd Berkesi Boglárka és Hargita Péter dirigálta a Károli Gáspár Református Egyetem Tanítóképző Főiskolai Karának női kórusát.

A hitben, igében, ismeretben és igyekezetben való bővelkedés fontosságát emelte ki 2Kor 8,7 alapján tartott prédikációjában Steinbach József református püspök, a MEÖT elnöke. Igehirdetését követően a Pünkösdi Zenei Misszió Égi Szólások kórusának zenei szolgálatát vezette Schmélné Papp Ágnes, majd a Deák Téri Evangélikus Gimnázium ifjúsági kórusát hallgathatták meg a résztvevők Kardos Anna vezényletével.

A tagegyházak vezető képviselői – Kondor Péter evangélikus püspök, Pataky Albert pünkösdi, Papp János baptista egyházelnök, Khaled A. László metodista szuperintendens, Steinbach József református püspök és Fischl Vilmos evangélikus lelkész – egyenként imát mondtak, majd az áldás után az összkar és a gyülekezet közösen énekelte a záróéneket.

A reformáció hónapjának mottója idén Róm 15,5: „...egyetértés legyen közöttetek Jézus Krisztus akarata szerint...” Az egész októberben tartó rendezvénysorozat ugyanis a keresztények közötti egyetértés szükségességére is rá kívánja irányítani a figyelmet.

■ HORVÁTH-BOLLA ZSUZSANNA

A SZERZŐ FELVÉTELEI

A reformáció hónapjának hátralevő részében a programsorozat kiemelt rendezvénye lesz a reformációi gálaest október 20-án 17 órakor a budapesti Uránia Nemzeti Filmszínházban. Az esten a tervek szerint Gulyás Gergely Miniszterelnökséget vezető miniszter tart előadást A reformáció népeként a hit, az értelem és a kultúra egységében címmel. Október 27-én, vasárnap 17 órakor, ugyancsak Budapesten, a Wesselényi utcai baptista gyülekezetben tartják a MEÖT tagegyházainak közös reformációi istentiszteletét, a programsorozatot lezáró hagyományos fővárosi megemlékezést pedig október 31-én 17 órakor a Reformációi emlékparkban, a Bajza utca és a Városligeti fasor sarkán rendezik meg.

■ MTI

A teremtett világ megőrzésében nagy szerepük van a helyi közösségeknek. Az egyházak gyülekezetei mintaadóként és érték közvetítőként különösen fontos szerepet játszanak ebben a folyamatban. Az *Oikosz – Közös házban élünk* projekt partnerei (a Tanácsadók a Fenntartható Fejlődésért, a Csalán Egyesület, a Károli Gáspár Református Egyetem Ökogyülekezeti Műhelye, a Magyarországi Evangélikus Egyház Ararát Munkacsoportja és a Naphimnusz Teremtésvédelmi Egyesület) felhívására a teremtés hete alkalmából számos egyházi közösség szervezett helyi teremtésvédelmi megmozdulást. Szeptember 29. és október 6. között hét budapesti és tizenkilenc vidéki helyszínen összesen negyven rendezvényt tartottak, mintegy kétezer résztvevővel. Az egyházi közösségek, iskolák, civil szervezetek összefogásával megvalósult események között voltak előadások, kirándulások, kiállítások, filmvetítések, gyermekprogramok, bibliaórák, áhítatok és egyéb, a természetvédelemmel kapcsolatos alkalmak.

KÉPINK ILLUSZTRÁCIÓ

„Mint a folyóvíz mellé ültetett fa”

A teremtés hetét nyitó evangélikus istentisztelet Budavárban

A magyarországi egyházak idén szeptember 29. és október 6. között ünnepték a teremtés hetét. Evangélikus megnyitójának a budavári gyülekezet adott otthont a vasárnapi, 11 órás istentiszteleten, amelyen dr. Fabiny Tamás, az Ararát Teremtésvédelmi Munkaág püspök felelőse hirdetett ígét. Az istentisztelet liturgiájában e sorok írója szolgált.

„Mert olyan lesz, mint a víz mellé ültetett fa, amely a folyóig ereszti gyökereit. Nincs mitől félnie, ha eljön a hőség, lombja üde zöld marad” (Jer 17,8) – hangzott az ünnepi hét vasárnapjának igehirdetési alapigéjében.

Hála és felelősség – ez adta a teremtés hetének idejének témáját, amelyből kiindulva az Isten kezében való lét gondolata adott keretet az igehirdetésnek. A teremtés heti füzet borítóképét, az emberi kézre bízalommal szállt kismadarat vetítette Fabiny Tamás püspök a templom falára, és helyezte példaként az egybegyűltek szeme elé: ezzel a bizalommal és hálával élhetünk

mi is Isten kezében. Rámutatott: ebből az alaphelyzetből kiindulva nem egyszerűen természet- vagy környezetvédelemről beszélünk, hanem teremtésvédelemről, mert Isten az, aki ránk bízta a földet, és teológiai alapja van annak (kulturparancs), hogy gondos vigyázással viszonyuljunk a világhoz.

Emellett hangsúlyos, hogy felelősségünk is van: a világhoz való viszonyulásunk választás. Isten az ember elé adta az áldást és az átkot, a halált és az életet (5Móz 30,19), amelyet a jeremiási alapige kifejező képei – a pusztában, szikes, lakatlan földön tengődő bokor és a folyóvíz

mellé ültetett, üde zöld, gyümölcsöt hozó fa összehasonlítása (Jer 17,6–8) – tettek plasztikussá. Az áldás, a folyóig eresztett gyökér és a gyümölcsöttermés alapja mind: a forrás. Jeremiás próféta – akiről a püspök megemlékezett, hogy a nem új keletű, Bibliában gyökerező ökoteológiai gondolkodás művelője volt – könyvének korábbi szakaszában hangsúlyozza: Isten az igazi forrás, és a világot sújtó problémák alapja, hogy „engem, a friss víznek forrását elhagytak – mondja az Úr –, és víztárolókat vájnak, repedt falú víztárolókat, amelyek nem tartják a vizet”. (Jer 2,13)

Fabiny püspök Ferenc pápának a *Laudato si’ (Áldott légy)* kezdetű enciklikájára való hivatkozással tárta a gyülekezet elé, hogy ma „ökológiai megtérésre van szükség”. Ebben példaként áll előttünk Assisi Szent Ferenc, aki a természettel ápolt egészséges kapcsolatán keresztül a teljes értékű megtérés dimenzióját, a belső és mély megtérést tudta képviselni.

A megnyitó istentisztelet az igehirdetés mellett a liturgia változó részeiben is a teremtés hetének szellemiségét szóla-
tatta meg.

■ KOLTAI ZSUZSA

A szerző a Magyarországi Evangélikus Egyház Ararát Teremtésvédelmi Munkaágának koordinátora

Hála és felelősség a sokféleségért

Konferencia az Evangélikus Hittudományi Egyetemen

A teremtés hetének kiemelt eseménye volt október 3-án a Hála és felelősség a sokféleségért című konferencia az Evangélikus Hittudományi Egyetemen. A rendezvény a „különböző másik” létezését értéknek tekintő és annak megőrzését aktívan támogató magatartásra fókuszált az ökológiai, társadalmi és vallási térben.

Igei intonációjában Csepregi Zoltán, az egyetem rektora a 139. zsoltár verseit idézte, és Isten szándékainak rendezett sokféleségéről szól: „Bárhonnan vesszük sorba Isten szándékainak megmérhetetlen tömegét, végül mindig kilyukadunk Istennél, a Teremtőnél, aki a sokféleséget létrehozta.”

Gál Dávid, a rendezvény fő támogatójának, a Baptista Szeretetszolgálatnak az ügyvezető igazgatója elmondta, hogy bár szervezetük embereknek nyújt humanitárius segítséget, az ezredfordulón megjelent az a gondolat is, hogy a fenn tartható fejlődés jegyében kell fejleszteniük. Mivel intézményeikben is megjelentek környezeti és ökológiai problémák, úgy döntöttek, hogy tapasztalataikat képzések formájában igyekeznek átadni a következő generációnak. Ennek jegyében támogatják az Evangélikus Hittudományi Egyetemen megrendezett konferenciát, amely tudományos és egyben hitalapú rendezvény is.

A teremtés hete koncepciójának lényegét Koltai Zsuzsa, a Magyarországi Evangélikus Egyház Ararát Teremtésvédelmi Munkaágának koordinátora ismertette. Az egyházak országhatárokat

és felekezeti különbségeket leküzdve, együtt hívják fel a figyelmet a teremtett világ értékeire és megőrzésüknek a fontosságára. A mozgalom 1989-ben indult: az akkori konstantinápolyi pátriárka kezdeményezésére kezdtek el imádkozni a teremtett világért; ehhez később az Európai Egyházak Konferenciájának tagegyházai is csatlakoztak a szeptember 1. és október 4. közötti időszakban. 2007-től Magyarország is részt vesz ebben, Gáncs Péter, a Déli Egyházkerület akkori püspöke fogott bele a helyi szervezésbe.

Az Ararát munkacsoport első feladata a teremtés hetének magyarországi meghonosítása volt. A programsorozat ma már ökumenikus a Magyarországi Egyházak Ökumenikus Tanácsának tagegyházainak, valamint a katolikus egyháznak a bevonásával. Minden évben kiad a munkacsoport egy teremtésvédelmi segédanyagot, amelyben meditáció, imádság, szemléltető- és gyakorlati anyag is található a hét gyülekezetekben való megünnepléséhez. Ennek az évnek a témája a hála és felelősség.

A Tanácsadók a Fenntartható Fejlődésért Oikosz projektjének vezetője, Farkas István az egyházak és a civilek

összefogásáról értekezett. Szervezetük – az Ararát munkacsoport, a Csalán Egyesület, a Károli Gáspár Református Egyetem Ökogyülekezeti Kutatóműhelye és a Naphimnusz Teremtésvédelmi Egyesület mellett – szintén egyik rendezője az idei konferenciának. „Az ökológiai válság túlélésére mélyreható társadalmi változásra, szemléletváltásra van szükség” – hangsúlyozta Farkas István. Ennek stratégiáját ekképp határozta meg: „Szükség van a magyarországi egyházközsegek tagjainak szemléletformálására előadások, kiállítások, fesztiválok, rajzpályázat szervezésével, megfelelő kommunikációs csatornák bevetésével. Erősíteni kell az együttműködést találkozókat, teremtésvédelmi túrákat, konferenciákat szervezésével; s létre kell hozni egy képzésért felelős csapatot.”

A következő előadásblokkban a természet sokféleségének nagyszerűsége került a középpontba. Várkonyi Péter, a Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem Szilárdságtani és Tartószerkezeti Tanszékének docense az egyetemen végzett egyik kutatását tárta a hallgatóság elé. Beszámolt arról, hogyan fejlesztette ki munkatársával, Domokos Gábor egyetemi tanárral az úgynevezett Gömböcöt. (*Olyan test, amelynek egy stabil és egy instabil, azaz összesen két egyensúlyi pontja van.* – A szerk.) Képlettel, majd tárgyak osztályozásával, a természetből vett példákkal jutottak el végül a Gömböc kifejlesztéséhez.

Növényi szimbiózisok diverzitása címmel Parádi István, az Eötvös Loránd Tudományegyetem (ELTE) Növényélettani és Molekuláris Növénybiológiai Tanszékének adjunktusa tartott előadást, majd Csermely Péter hálózatkutató, a Semmelweis Egyetem Orvosi Vegytani, Molekuláris Biológiai és Patobiokémiai Intézetének professzora tette fel a kérdést: *Mit tudunk tanulni a természet döntéshozatali mechanizmusából?* Bizonyágtételnek is felfogható előadásában ismertette a hálózattudomány helyét a megismerésben, szólt a periféria szerepéről, a gyors vagy lassú reagálás fontosságáról, a közösség mobilizálásának lehetőségéről, a plasztikus és merev állapotok, valamint a sikeres döntés jó példájáról. ▶

Az inváziós fajok elterjedésének veszélyéről szolt Kézdy Pál, a Duna-Ipoly Nemzeti Park Igazgatóság szakmai igazgatóhelyettese. Elmondta, hogy Magyarország nemzeti parkjaiban legnagyobb veszélynek az invazív fajok elterjedését tartják, azaz olyan fajok megjelenését, amelyeket természetes előfordulási területükről hurcoltak be, s amelyek az őshonos fajokra veszélyt jelentenek. Negyvenhét-negyenkilenc olyan fajt tart nyilván az Európai Unió, amelyekkel szemben zéró toleranciát hirdettek meg. Korai észleléssel, állományszabályozással, elszigeteléssel, irtással, kémiai, biológiai, mechanikus és kombinált védekezési eljárásokkal szabhatunk csak gátat terjedésüknek.

Csak a növény a tiszta egyedül – Teológiai közelítések a növényi létformához címmel Szűcs Kinga, az Evangélikus Hit tudományi Egyetem Vallás- és Társadalomtudományi Tanszékének tanársegédje elemezte a növények megítélését a különböző korokban és filozófiai irányzatokban.

Ebédszünet után a társadalmi diverzitás értékei kerültek terítékre. *A társadalmi összetartozás egyéni jelentősége* – *A keresztény roma szakkollégiumok szerepe a társadalmi diverzitásban* címmel Dávid Beáta egyetemi tanár, a Semmelweis Egyetem

Mentálhigiéné Intézetének igazgatója tartott előadást, majd *Felszabadító kapcsolatok* – *A társadalmi atomizáció meghaladása mint kiút az ökológiai válságból* címmel Takács-Sánta András, az ELTE Társadalomkutatások Módszertana Tanszékének docense, humánökológiai szakigazgató szolt. Kanizsai-Nagy Dóra, a Magyarországi Református Egyház Szeretetszolgálati Irodájának menekültintegrációs re-

ferense a sokféleségben rejlő szépséget elemezte. *Ha az egész test hallás, hol lenne a szaglás?* (1Kor 12,17) címmel Kodácsy Tamás, a Károli Gáspár Református Egyetem Egyház és Társadalom Kutatóintézete Ökogyülekezeti Műhelyének vezetője adott elő.

A konferencia két nagyívű blokkját egy-egy kerekasztal-beszélgetés zárta.

■ HORVÁTH-BOLLA ZSUZSANNA

A SZERZŐ FELVÉTELEI

Egy szívvel, egy szájjal

Regionális felekezeti női találkozó

A reformáció hónapjának programsorozatához kapcsolódva rendezte meg a Magyarországi Egyházak Ökumenikus Tanácsának Női Bizottsága szeptember 28-án a Tiszáninneni Református Egyházkerület miskolci székházában a regionális felekezeti női találkozót. Az alkalom hagyományos lehetőség arra is, hogy az ország különböző pontjain élő női szolgálók megismerjék egymást és a bizottság munkáját.

A rendezvényre a miskolci metodista Esterházy kórus segített ráhangolódni, majd B. Pintér Márta evangélikus lelkész, a Magyarországi Egyházak Ökumenikus Tanácsa (MEÖT) Női Bizottságának elnöke szolgált igehirdetéssel. Prédikációjában hangsúlyozta, hogy „Krisztus jó illatát” kell terjeszteni ebben a világban. Mint fogalmazott, „küldetésünk nem ott kezdődik, hogy beszélünk az Isten szeretetéről, hanem hogy tudunk-e nyugtalanok lenni mások hitetlensége miatt”. A bizottság utoljára évtizedekkel ezelőtt ülésezett a

Tiszáninneni Református Egyházkerületben. „Örülök, hogy ismét együtt lehetünk, s hogy egy szívvel és egy szájjal tudjuk szólni és hallgatni Isten igéjét, tanulni és töltekezni” – mondta köszöntőjében Domokosné Fazekas Hajnalka, az ökumenikus női bizottság elnökhelyettese, az együttlét házigazdája.

A MEÖT főtikára, Fischl Vilmos evangélikus lelkész a tanács októberre kijelölt igéjével – „...egyértés legyen közöttetek Krisztus akarata szerint...” (Róm 15,5) – köszöntötte a résztvevőket.

Baksy Mária református esperes arról beszélt, hogy mindenkinek egyénileg kell eldöntenie, vállalja-e Krisztus útját. „Ha Krisztust akarjuk követni, akkor minden más utat ott kell hagyni, és nemet kell mondani mindarra, amire ő is nemet mond.”

A köszöntések után *Egyházi közösség – Krisztus népe közösségben él-e?* címmel Laczkó Gabriella, a Sárospataki Református Teológiai Akadémia gyakorlatvezető tanára, adattári igazgató tartott előadást.

A rendezvény részeként *Civil közösségeink* címmel kerekasztal-beszélgetést is szerveztek, amelyet P. Tóthné Szakács Zita, a Magyarországi Református Nőszövetség elnöke moderált. A találkozót úrvacsorás istentisztelettel és a Cantus Firmus református egyházkerületi énekkar szolgálatával zárult.

■ KOJSZA PÉTER

A viharkárt szenvedett toronysisakra gyűjtöttek a hálaadó istentiszteleten

Templomuk felépítésének kétszázharmincadik évfordulójáról emlékeztek meg szeptember 29-én a mezőberényi német evangélikus egyházközség tagjai. A hálaadó istentiszteleten igehirdetéssel Kondor Péter, a Déli Evangélikus Egyházkerület püspöke szolgált. Az összegyűlt adományokat a nyári viharkban kárt szenvedett toronysisak felújítására fordítják.

A patinás istenháza – amelyet a püspök az igehirdetésében különleges ékszerdoboznak, a magyar evangélikusság hatalmas kincsének nevezett, s teljes körű felújítása után benne eredeti szépségében gyönyörködhetünk – szépen megtelt az ünnepi alkalomra. Eljöttek a település másik, szlovák gyökerű egyházközségének és a többi keresztény felekezetnek a tagjai, valamint olyan vendégek is, akik egykor kötődtek ehhez a közösséghez.

A sok viszontagságot megélt Békés megyei gyülekezet lelkésze, Lázárné Skorka Katalin emlékeztette a megjelenteket, hogy van miért hálát adniuk ezen a különleges alkalmon: Isten segítségével, kegyelméért, áldásaiért, életünk minden napján kapott testi-lelki ajándékaiért. A lelkész nő felidézte július 29-ét, amikor egy hatalmas vihar kárt tett a toronysisakban. A szél eltörte a csúcsdíszet tartó, így leszakadt az alatta lévő

zsindeyszoknya és a ráillesztett villámvédelem is. Átmenetileg a fóliafedés jelent megoldást, de a teljes helyreállítás komoly anyagi terhet jelent, és nagy szakértelmet kíván, hiszen több héten át kell majd huszonhárom méter magasban dolgozni, és a műemléki kívánalmakat is mindvégig szem előtt kell tartani.

A hálaadó, úrvacsorai istentiszteleten a toronynak és eszközeinek a felújítása mellett szintén adománygyűjtést hirdettek a harangok és az óraszerkezet felújítására.

Kondor Péter, a Déli Evangélikus Egyházkerület püspöke *Máté evangéliumának* 6,34 verse – „*Ne aggódjatok tehát a holnapért, mert a holnap majd aggódik magáért: elég minden napnak a maga baja*” – alapján hirdetett ígét. A püspök felidézte Oertel Zakariás lelkész alakját, akinek szolgálata alatt 1788-ban felépült a mezőberényi I. kerületi evangélikus templom, és 1789 adventjén sor került a belső berendezések használatba vételére. Oertel lelkész

ötven esztendőn át szolgált ebben a közösségben, hűsége példa.

Kondor Péter arról beszélt, hogy örök emberi, de valójában pogány szokás a holnap bizonytalansága miatt aggodalmaskodni, állandó félelemben élni. Maga Jézus tanít arra minden keresztényt, őt követőt, hogy a mai nap legyen az első a számunkra. Végtelen szeretetét és jóságát mutatja, hogy az élet legapróbb részleteire is gondja van. Gondoskodó figyelme a kenyérkérdést is szem előtt tartja. Ő mindent akar adni az életben, mindent, ami a ma valósága. Nem akarja, hogy a ma terhei mellé hozzávegyük a holnapét, ami bizonytalan. Egynapi erőnk egy nap terheire elég, és Isten – bölcsen – részleteiben akarja elhordoztatni velünk.

„Az idő az örök most. Ez jelenti a kapcsolódási pontot Istennel. Ez van legközelebb az örökkévalósághoz” – fogalmazott a Déli Egyházkerület püspöke, óva intve hallgatóságát a múltban ragadástól és a jövő bizonytalanságától való félelemtől.

A hálaadó alkalmon a Mezőberényi Petőfi Sándor Evangélikus Általános Iskola, Gimnázium és Kollégium kisdíákjai, a gyülekezet részfúvósköre, valamint a Mind zenekar működött közre.

■ SZEGFŰ KATALIN

Püspöki áldás az új orgonán

Ritka öröm érte a Nyíregyháza-Kertvárosi Ágostai Hitvallású Evangélikus Egyház közösségét: az istentiszteleteknek helyet adó Bolyai téri gyülekezeti központban új orgona szolgál, amelyet szeptember utolsó péntekén Fabiny Tamás elnök-püspök is megáldott.

Szigetvárról érkezett a hír, hogy egy holland hangszerzalomban bemutató céljából tartott és a kántori munka szolgálatára igen alkalmas orgona eladósorba került. Az ajánlat ellenállhatatlan volt: csak szállítsák vissza, ha mégsem volna megfelelő, ha pedig megtartanák, részletekben is kifizethető. A hozomra kapott orgona karácsonykor zendült fel Demen Szabolcs kántor ujjai alatt, oly meggyőzően, hogy a gyülekezetben máris indult a gyűjtés. A négyezer euró utolsó részletét márciusban utalták át, s ezt követően sajátjuknak tekinthették a hangszer. A Viscount Domus 1332 olasz gyártmányú, megbízható elektronikával felszerelt digitális orgona tiszta, szép

hangjával betölti a Bolyai téri gyülekezeti termet a testvérek gyönyörűségére, az Úr dicséretére.

„...szépen zengjenek hangszereitek!” – idézte Zsolt 33,3-at Fabiny Tamás elnök-püspök, amikor arra hívta fel az ünneplő kertvárosiak figyelmét, hogy mi mindennel lehet dicsérni az Urat. A kegyességben járás és a művészet jól megférnek egymás mellett – utalt Luther és Bach példájára. De nemcsak a hangszer megszólaltatása fontos, hanem az egész gyülekezet: legyenek olyan lelkészek a gyülekezet szolgálatában, akik tiszta hangon hívják a testvéreket, és képesek arra az összhangzatra, amely az orgona által keltett harmóniát

visszhangozza. Legyen kotta a Szentírás, de tudni kell improvizálni is, ha szükséges – mutatott rá Fabiny Tamás. „Szentháromság egy igaz Isten” – hangzott fel ezután, immár püspöki áldással az új orgonán.

Az együttléttel könyvbemutatóval folytatódott: *Testvéreim és a nyáj* című, a közel múltban trilógiává bővült „útinaplóiról” kérdezte az evangélikus egyház elnök-püspökét Laborczi Géza igazgató lelkész. Fabiny Tamás a határokon átívelő lelkipásztori szolgálatának lenyomatoként rendezte sajtó alá az elmúlt mintegy negyven év cikkeit, beszámolóit. A könyvről könyvre haladó beszélgetést a kertvárosi gyülekezet énekharának szolgálata színesítette, illetve részletek hangoztak fel az írásokból. Az estét záró szeretetvendégség közben a szerző fáradhatatlanul dedikált, és beszélgetett az érdeklődőkkel.

■ VESZPRÉMI ERZSÉBET

Huszonöt éves a rozsréti Betlehem

A Betlehem név jelentése „a kenyér háza”, éppen ezért beszédes, hogy pont így és pont Rozsrétszőlőn nevezték el ekképpen a gyülekezeti házat, amelyet 1994. október 2-án szentelt fel D. Szevik Imre püspök. A negyed évszázados jubileum alkalmából ez év szeptember 28-án viszont már a megújult gyülekezeti terem szentelésére szóló meghívó a Nyíregyháza-hoz tartozó bokortanyába. Az ünnepi istentiszteleten dr. Fabiny Tamás elnök-püspök, Zsarnai Krisztián, a Hajdú-Szabolcsi Egyházmegye esperese és Sztankó Gyöngyi, a gyülekezeti ház lelkésze szolgált.

Fabiny Tamás az igehirdetésben a hívek szívére helyezte, hogy amikor a rozsréti gyülekezeti házba érkeznek, adjanak hálat azért, hogy Jézus megszületett Betlehemben a mi üdvösségünkért.

A nyíregyházi Nagytemplom ének-kara két darabot adott elő a prédikáció után: J. S. Bach *Áldjad, én lelkem, a dicsőség örök Királyát* című művének feldolgozását Túrmezei Erzsébet templomszente-

lési szövegével és dr. Kovács László Attila *Erős vár a mi Istenünk* feldolgozását, majd a püspök – a környékbeli evangélikus gyülekezetek lelkészeivel közösen – felszentelte, illetőleg megáldotta az új oltárt és a gyülekezeti termet.

Az istentiszteletet követő közgyűlésen bemutatták Csoma József festőművészt, akinek kiállítása emelte az ünnep fényét. A Jávori család kamarakórusa Jávori Pál *Csillagoknak alkotója* korálfeldolgozását énekelte el.

A gyülekezeti ház történetére Sztankó Gyöngyi lelkészről tekintett röviden vissza, a köszöntések sorában pedig dr. Gaál Sándor református esperes köszöntése is elhangzott, akinek a gyülekezete szintén ebben a lelki otthonban tartja istentiszteleti alkalmait.

Köszöntésében Fabiny Tamás rámutatott a Nagybányáról ajándékba kapott oltár keresztjének különlegességére: ugyanis felül nyitott, tekintetünket az ég felé emeli, a feltámadott Úrra. Az oltár két ívelt formában ér össze, amely azt szimbolizálja, ahogyan a mennyország és a föld egygyé lesz.

■ JÁVORI FÜLÖP

FOTÓ: CSUTIKAI CSABA

Nyíregyházi „apróságok”

FOTÓ: SALLAI GÁBOR

A nyíregyházi Túróczy Zoltán Evangélikus Óvoda és Magyar–Angol Két Tanítási Nyelvű Általános Iskola óvodai intézményegysége megalakulásának tizedik évfordulója alkalmából ünnepi istentiszteletet tartottak szeptember 27-én a nyíregyházi evangélikus Nagytemplomban. Igét hirdetett dr. Fabiny Tamás elnök-püspök, a liturgiában az intézmény lelkésze, Zsarnainé Urbán Nóra szolgált.

Az óvoda a Nyíregyházi Evangélikus Egyházközség épületében kezdte meg működését, s a tíz év alatt kétszázhatvan gyermek népesítette be. Ez év nyarán újabb átalakítások kezdődtek annak érdekében, hogy a negyedik, Mustármag csoport is az óvoda főépületébe kerülhessen. Ez elsősorban a Magyarországi Evangélikus Egyházhoz benyújtott beruházási pályázat révén valósulhatott meg.

■ E. É.

Megújult óvoda Szarvason

Pályázati támogatásból nyílt mód a szarvasi Bacsó utcai óvoda infrastrukturális fejlesztésére. A Benka Gyula Evangélikus Angol Két Tanítási Nyelvű Általános Iskola és Óvoda intézményét szeptember 27-én Kondor Péter, a Déli Evangélikus Egyházkerület püspöke áldotta meg.

„A Benka Gyula Evangélikus Angol Két Tanítási Nyelvű Általános Iskola és Óvoda Bacsó utcai, hetvenöt férőhelyes, három csoportszobás óvodaépületére még 2017. augusztus 15-én adott be pályázatot a fenntartó Magyarországi Evangélikus Egyház” – mondta el Molnár Istvánné intézményvezető. A TOP-1.4.1-16 pályázati kódszámú, A foglalkoztatás és az életminőség javítása családbarát, munkába állást segítő intézmények, közszolgáltatások fejlesztésével elnevezésű pályázat keretében bruttó hetvenmillió forint támogatást kapott az óvoda, ebből

az építésre jutó rész bruttó 63 278 500 forint volt.

A támogatói döntést 2017. december 20-án küldte meg a Magyar Államkincstár Békés Megyei Igazgatósága, ám a projekt előkészítése hosszabb időt vett igénybe. Többszörői áttervezés után 2018. június 23-án vált jogerössé az építési engedély. Az építéssel kapcsolatos közbeszerzési eljárás 2018 júliusában indult. Az ajánlattételre felkért hat cég közül a nyertes egy helyi vállalkozás, a Mag-Ép Szarvas Építőipari Kft. lett. A szerződést 2018. november 9-én írták alá a kivitelezővel.

A munkálatok megkezdése után további problémákat találtak az épületen, ezért pótmunkákra volt szükség, de ezekkel is végeztek az év május 31-ével. A fejlesztés összes költsége több mint kilencvenegy-millió forintot tett ki.

A közösség a szeptember végi alkalmon adott hálát az elért eredményért. Az épületet Kondor Péter püspök szentelte fel, aki egykor maga is az óvoda alapítója volt, hiszen 1997-ben, amikor az intézmény evangélikus keretek között megkezdte a működését, a Szarvas-Ótemplomi Evangélikus Egyházközségben szolgált parókus lelkészként. A liturgiában Lázár Zsolt esperes és Horváth Z. Olivér lelkész működött közre. Az ünnepi alkalmat az óvodások műsora színesítette.

■ Forrás: Evangélikus.hu

FOTÓK: SZEMENYEI CSABA

Örökség és áldás

Artikuláris nap a Nyugati (Dunántúli) Egyházkerületben

Lábbal is valljuk meg hitünket! – hangzott a hívás a Nyugati (Dunántúli) Egyházkerület gyülekezetei számára, hogy az egy évszázadig tartó artikuláris időszakra való emlékezésül felkerekedjenek, és együtt adjanak hálát Isten megtartó kegyelméért a Győr-Moson-Sopron megyei Nemeskérén. Az egyházunkban egyedülálló történelmi örökségre utalva a szervezők a következő igeverset választották a nap mottójául: „...arra hívatatok el, hogy áldást örököljeteek.” (1Pt 3,9b) E kettősség, az örökség és az áldás jegyében zajlottak szeptember 29-én az istentiszteletek és a gazdag kulturális programok, közel ezer résztvevővel.

Lázasan folyt a készülődés a rendezvény előtti héten a mintegy kétszáz lelkes Nemeskérén; valamilyen módon a falu szinte minden lakója kivette belőle a részét. Volt, aki fűvet nyírt, volt, aki a helyszínül szolgáló helyiségeket takarította, volt, aki süteményt sütött. Sőt szombaton délután az asszonyok kalákában feliratozták a vendégek kalapjára kerülő szalagokat... Közben mindenki aggódva leste az időjárás-előrejelzést, remélve, hogy másnapra eláll az eső.

Joóné Nagy Csilla helyi polgármester és Horváth Ilona, az evangélikus egyházközség felügyelője koordinálta a helyi és környékbeli önkéntesek ökumenikus csapatát. Hozzájuk csatlakoztak még vasárnap segítőként a soproni Berzsényi Dániel Evangélikus (Líceum) Gimnázium, illetve az Eötvös József Evangélikus Gimnázium, Egészségügyi és Művészeti Szakgimnázium diákjai.

Evangelikus zarándokhagyomány

A 2015-ben Nemescsóban tartott első emléktúra mintáját követve ezúttal is gyalogosan, lovas kocsik kíséretében tették meg a hívek az út hosszabb-rövidebb szakaszát. Ezzel is visszaidézve őseik önkéntes zarándolatát, akik 1681 és 1781 között minden vasárnap így jártak istentiszteletre, hogy anyanyelvükön hallgathassák Isten igéjét.

A bükiek csapata már reggel fél kor útra kelt, hogy időben megérkezzenek. Hozzájuk csatlakoztak azután a közelebb fekvő Szakonyból, Lövőről, illetve Újkérről induló csoportok. Szemerei János püspök az őseinek származási helyé-

ről, Répceszemeréről indulva kerékpárral teljesítette a távot, Mészáros Tamás kerületi felügyelő és Ihász Beatrix, a Soproni Egyházmegye esperese kíséretében.

Egy falu, két artikuláris templom

Sokan meglepődtek, hogy a nap a Szent Mihály-templom előtt tartott megemlékezéssel és koszorúzással kezdődött. Egyszerű a magyarázat: a jelenleg római

eredeti állapotában az artikuláris korban épült templom – sőt itt nemcsak egy van, hanem mindjárt kettő is. 1681 és 1781 között harminckét községből jártak ide elődeink istentiszteletre.

Szemerei János püspök a köszöntőjében így fogalmazott: „Áldja meg az Úr ezt a szent helyet, amely római katolikusoknak és evangélikusoknak egyaránt fontos és kedves, hogy összekötő kapocs lehessen közöttünk. Krisztus békessége legyen velünk, hogy épüljön közöttünk itt is az igazi testvériség!”

A kimozdulás és a reménység napja

Az evangélikus templom zsúfolásig megtelt az úrvacsorás istentiszteletre, amelyen Gáncs Péter nyugalmazott püspök hirdette Isten igéjét. Az énekek kíséretében a harkai fúvóegyüttes és a kőszegi

katolikus fenntartásban lévő épület a reformáció itteni beköszöntétől, 1535-től egészen 1732-ig (a gyászévtizedet leszámítva) evangélikus használatban volt. Sőt altemplomában nyugszik egyik püspökünk, Musay Gergely.

Nemeskér egyháztörténelmi jelentőségű hely tehát abból a szempontból, hogy Magyarországon csak itt maradt meg

gyülekezet kamarazene-karja működött közre. Akinek már nem jutott bent hely, a gyülekezeti ház udvarán felállított sátorban kivetítő segítségével követhette nyomon az eseményeket.

Gáncs Péter a remény fontosságáról beszélt 1Pt 3,8–15 alapján tartott prédikációjában. A mai napot bátran nevezhetjük akár a kimozdulás, a kihívás

napjának is, amikor mindannyiunknak ki kellett mozdulnunk megszokott komfortzónánkból – mondta –, hogy útra keljünk, és együtt keressük reményiségünk közös forrását – mondta, majd hozzátette: „Manapság reálisabbnak tűnik a reményvesztett borúlátás, akár a teremtett világ, akár a kereszténység és benne evangélikus egyházunk jövőjére nézünk. De mi nem vagyunk se borúlátók, se derülátók, hanem Krisztus-látók szeretnénk lenni: őrá figyelünk, őt akarjuk követni.”

Az alkalom végén Baranyay Csaba kerületi missziói lelkész köszöntötte az egybegyűlteket, Joóné Nagy Csilla polgármester pedig a házigazda település nevében üdvözölte a vendégeket. Meghatottan úgy fogalmazott: a szenteste emelkedett hangulatához hasonló érzések ébredtek benne, amikor hosszú idő után újra látta teljesen megtelni a templomot.

Programok minden korosztálynak

A nyitó istentisztelettel párhuzamosan a legkisebbeket az úgynevezett Mocorgó alkalom várta, amelyen Varga Tamás rábaszentandrás lelkész egy báb segítségével tanította Istenről a gyerekeket. Az ifjúság számára Simon Attila, a Berzsényi Dániel Evangélikus (Líceum) Gimnázium, illetve Hegedűs Attila, az Eötvös József Evangélikus Gimnázium, Egészségügyi és Művészeti Szakgimnázium iskolalelkésze tartott könnyűzenés istentiszteletet a Tamas-mise mintájára.

A művelődési ház udvarán álló nagyszátorban elfogyasztott ebéd után gazdag

A SZERZŐ FELVÉTELE

programkínálatból választhattak a résztvevők, érdeklődésüknek megfelelően. A gyerekek kipróbálhatták a Váraljai Péter sárbogárdi gondnok, fafaragó által hozott népi fajátékokat, a kosár- és hajóhintát vagy éppen a csigafutamat. Haris-Payer Ilona harkai presbiter vezetésével pedig kézműveskedhettek, például Luther-rózsát készíthettek vagy fejkendőt díszíthettek.

Múltidézés és bibliai kémia

Egész nap megtekinthető volt a gyülekezeti házban az artikuláris kort bemutató kiállítás, amelyet dr. Krisch András, a Soproni Evangélikus Gyűjtemények vezetője kiegészített a Soproni Egyházmegye egyháztörténeti jelentőségű műalkotásait és tárgyi emlékeit ábrázoló

fotókkal. Szintén sok érdeklődőt vonzott az „életút-labirintus”, amelyet egyházunk országos irodája gyülekezeti és missziói osztályának munkatársai állítottak össze.

A régió sokszínű értékeit mutatta be a környékbeli kézművesek és termelők vására. Itt az alkotások megcsodálásán túl lehetett bort vagy sajtot kóstolni és mézeskalácsot díszíteni is.

A nagyszátor színpadán zajlott műsorban fellépett a nemeskéri népdalkör, a sopronkövesdi Cifraszúr néptáncegyüttes, a völcséji népdalkör és az undi horvát táncscsoport. Ezzel párhuzamosan az evangélikus templomban lelkészek várták mindazokat, akik életükre, házasságukra, családjukra személyes áldást szerettek volna kérni.

Megtelt a művelődési ház nagyterme Raffai Balázs *BibLab* címet viselő bemutatójára. A soproni líceum kémiantanára bibliai történeteket szemléltetett kémiai kísérletekkel, nagy sikert aratva a fiatal és az idősebb nézők körében is. Ugyancsak telt házzal zajlott Tóth Károly soproni lelkésznek az artikuláris időkről szóló előadása, amelynek a római katolikus templom adott helyet. A programot az orosz-nyelvi énekkar koncertje, Johann Sebastian Bach 79. *kantátája* zárta az evangélikus templomban. Ehhez kapcsolódott az úti áldás, amelyet Szemerei János püspök mondott el.

Akik ezen a különleges eseményen a lábukkal is megvallották hitüket, talán elfáradtak a nap végére, de azt is megtapasztalhatták, hogy az igéből és a közösségből erőt és áldást meríthetnek.

■ ADÁMI MÁRIA

FOTÓK: NAGY KATALIN

FOTO: WIKIMEDIA

Az egykori Curon (Graun) falu templomának tornya a település helyén létesített Lago di Resia (Reschensee) mesterséges tóban - Dél-Tirol, Olaszország

Torony, te drága

Szemerei János püspök
Nyugati (Dunántúli) Egyházkerület

Régóta foglalkoztat a kérdés, hogy nekünk, magyarországi evangélikusoknak miért lettek olyan fontosak a templomtornyok. Mostoha történelmünk megtaníthatott volna bennünket akár arra is, hogy a templomok torony nélkül is be tudják tölteni legfontosabb funkciójukat.

Az ellenreformáció idején sok-sok évtizeden keresztül annak a néhány evangélikus templomnak, amely egyáltalán megépülhetett, és ahol eleink összejöhettek azért, hogy hitük szerint dicsérjék az Istent, hallgassák az igehirdetést, és részesüljenek a szentségek ajándékaiban, nem lehetett tornya. Szigorú megkötések tiltották, hogy a protestáns templomoknak tornyuk legyen.

Azt viszont mégsem lehet mondani, hogy a torony hiánya bármiben is akadályozta volna a Szentlélek áradását, az Isten munkáját. A II. József által 1781-ben kiadott türelmi rendelet a protestánsok számára szabadabb vallásgyakorlati lehetőséget engedélyezett, de a toronyépítési korlátot még nem oldotta fel.

Amikor a hosszú elnyomatás után megnyílt a lehetőség a templomépítésekre, euforikus öröm és tettekesztés töltötte el őseinket. Hihetetlen összefogással és óriási anyagi áldozatokkal építkezésekbe fogtak. Gomba módjára kezdtek kinőni a földből a protestáns templomok – természetesen torony nélkül. Aztán amikor a toronyépítési tiltás is megszűnt, akkor jött egy újabb építkezési hullám, mert a legtöbb türelmi rendeletes templomunkhoz utólag tornyot is építettek.

Mára csak néhány olyan templomunk maradt mutatóba, amelyek megőrizték egykori, torony nélküli formájukat, mint például a kőszegi evangélikus templom vagy a győri Öregtemplom. Ezeknek az esetében is csak azért maradt meg ez az állapot, mert az egyébként kitűzött „tornyos B terv” valamiért nem valósult meg. Kőszegen a megépült különálló toronyhoz új templomhajót is terveztek, amely kiválthatta volna az addigi épületet. Győrben pedig a toronyépítési kezdeményezés annyira jól sikerült, hogy a vártnál is több adomány jött össze. Torony azért nem lett

belőle mégsem, mert a gyülekezet vezetői módosították az eredeti célt, és a pénzt egy bölcs fordulattal nem a tervezett torony megépítésére, hanem egy teljesen új templom felépítésére fordították. Ráadásul éppen a második világháború rettenetes pusztításainak idején. Ilyen értelemben az Öregtemplomnak van tornya, csak néhány kilométerrel arrébb épült fel, a nádorvárosi lakótelep közepén áll, és templom formájú.

A templomtornyokat elsősorban égre mutató jelnek szokták nevezni azért, hogy az emberek is nézzenek fel az életüket ajándékozó és a gondjukat viselő szerető mennyei Atyára. A tornyok persze sajátos formájukkal ezentúl az egész templom szakrális rendeltetését is tudatosítják az arra járókban.

A tornyoknak emellett van egy praktikus funkciójuk is: itt kapnak helyet a harangok, amelyek hangjukkal üzennek. Imádságra és az istentiszteleti közösségbe hívnak, a halottakat kísérik el utolsó útjukon, és vészhelyzetben a bajra is figyelmeztetnek.

Persze a tornyok néha olyasmiről is beszélnek, ami nem a templom hitéleti feladatához kapcsolódik, hanem sokkal inkább a mögötte álló emberek lelkét tükrözi vissza. A protestáns egyháztörténet sok évtizedes toronyépítési tilalma után nem lehet csodálkozni azon, hogy az evangélikus toronyépítési lázban a felekezeti öntudat is szerepet játszott. Fontosnak tartották jelezni, hogy nem vagyunk mi sem kevesebbek a tornyos templomot használó katolikusoknál... Az persze már komikus, hogy egy-egy településen a tornyaik magasságával is rivalizáltak a szomszédos felekezetek.

Ha már torony, akkor legyen felfelé mutató jel. Jó, ha nem rólunk, a mi személyes vagy felekezeti komplexusainkról beszél, hanem valóban égi Atyánkról, aki a tényleg rászorulók, az erőtlének, a gyengék, a kiszolgáltatottak reménysége, egyszóval a mi reménységünk. Arra irányítsa a figyelmünket, akiről a bölcs Salamon király így tesz bizonyosságot: „Erős torony az Úr neve, oda fut az igaz, és védelmet talál.” (Péld 18,10) ■

Az Andrásy úttól a tokiói étteremig

Fél évszázad költészettel, zenével

Ünnepi beszélgetés Gryllus Dániellel és Gryllus Vilmossal

Kaláka: erdélyi népszokás; közös munka, eredetileg házépítés. A szó hazánkban, a Kárpát-medencében, de nem túlzás: a világ számos pontján már rég fogalomná lett. Pontosan fél évszázada! A Kossuth-, Magyar Örökség és Prima Primissima díjas együttes ugyanis 1969. november 26-án alakult meg Budapesten, egy Andrásy úti bérházban. Születésnapj és reformációi interjúnkban az együttes két alapító tagjával, a Gryllus testvérekkel – nem melleleg: elkötelezett evangélikusokkal – beszélgetünk budai otthonukban október 31-i, Deák téri koncertjükéről, az ötven éve töretlen alkotói lendületről, a hit ökumenikus dimenzióiról, egy titkos emléktábláról, no meg egy tokiói étteremről.

– Vajon más lesz-e ez a Deák téri koncert, mint az év többi előadása?

GRYLLUS VILMOS: A *Kaláka 50 – Hét határon át* című koncerttel járjuk idén az országot, sőt a határokat is átlépjük. Az eredeti koncepció az volt, hogy a határon túli nagyvárosokban, ahol magyarok laknak – hét szomszédos országunk van, és mindben élnek magyarok –, ott lehes-

sünk. Mellé párban pedig muzsikálunk a határ innenső oldalán is. A fővárosban is több előadásunk volt. A Deák téri evangélikus templom különleges helyet foglal el a szívünkben. A szüleink énekeltek a Lutherániában, édesapánk a presbitere, később a felügyelője is volt a gyülekezetnek. Kicsi gyerekkorunk óta járunk oda. Valószínűleg nagyon elfogódott leszek,

bár sokat énekeltem ott, amikor Weltler Jenő bácsi volt a kórusvezető, csellóztam is, ha arra volt szükség. Évekig voltam basszusszólista, de mégiscsak más volt a *János-passió* áriáját énekelni, mint most a magunk által írt dalokat. A *Kaláka 50-nek* van egy stabil magja, válogatás a dalainkból, amelyek a magyar költészetnek mintegy százötven évét ölelik föl. Bővelkedik a magyar líra istenes versekben, ezekből is biztosan merítünk majd. Vannak dalaink a zoltárokból, Pál apostol leveleiből is készítettünk lemezt – a családi közeg hatására bizonyára „engedünk a pillanatnyi hangulatnak” a dalválasztáskor.

GRYLLUS DÁNIEL: Valóban, mi a Deák téren otthon vagyunk. Mutálás előtt kezdtünk énekelni a Lutherániában. Apától tudjuk, hogy már az ötvenes években nagy volt a Bach-kultusz, és rendeztek egyházzenei áhítatokat. Mikor koncerten vagyunk ott, vagy a *Szabad-e bejönni ide betlehemmel?*-t visszük, még tapsolnak is. Remélem, most is jól fogják érezni magukat a jelenlévők.

– A reformáció hazájában tett utazásuk, mi több: muzsikálásuk bizonyára máig emlékezetes...

G. V.: Feltétlenül! Fabiny Tamás még nem püspökként, hanem lelkészként és Duna tévés szerkesztőként forgatott velünk. Szép emlék, jó volt ott járni, ahol ezek a jeles események ötszáz évvel ezelőtt megtörténtek. Hallgattuk például az „Erős vár a mi Istenünk...” felvételeit, s nem is hasonlítottak arra, amit mi ismerünk. Nekünk is van egy, ami 16. századi magyar fordítás. Kicsit máshogy értelmezte a dallamot a fordító: minden díszítésre külön szótagot írt. Lehet, hogy ezt is eljártsszuk majd.

– Vannak legjeik szép számmal. Ötven év alatt hozzávetőlegesen hány koncertet adhattak? ▶

G. V.: Ez nagyon nehéz kérdés! Nem csak a Kalákával játszottunk és játszunk: volt, hogy ketten Danival, volt, hogy valamelyikünk egyedül lépett fel, előfordul, hogy a Kaláka nélkülem játszok, mert én épp gyerekműsort tartok. Minimum ötezer koncert...

G. D.: Inkább tízezer! Volt idő az elején, amikor négyszázat játszottunk évente! Most is úgy kétszáz fellépésünk van egy évben.

– Melyik volt az önök számára a legemlékezetesebb, melyik a legsikeresebb?

G. V.: A legemlékezetesebb? Mindjárt az első, ami a maga nemében a legjobb volt: a Tolcsvay-klubban, a Bem rakparton. Hat dalt játszhattunk a Tolcsvay testvérek fellépése közben. Vagy amikor meghívtak minket az Egyetemi Színpadra. Én akkor ráadásul még gimnazista voltam. Emlékezetes, amikor először mehettünk Nyugatra. Finnország volt az első, persze Moszkva után. Hogy melyik volt a legsikeresebb? Erre nem is tudnék válaszolni. Hála Istennek, elég sok jó koncertünk volt.

– Tehát, mondjuk, körülbelül tízezer koncert. Mindezek után mi ad ma is lendületet a dalíráshoz, a próbákhoz, a színpadra lépéshez, a stúdióba vonuláshoz, végtelen hosszú kilométerek megtételéhez?

G. V.: Ahhoz már semmi. [Nevet.]

G. D.: A múltunk, a hívások, hogy már telik a naptárunk 2022-re.

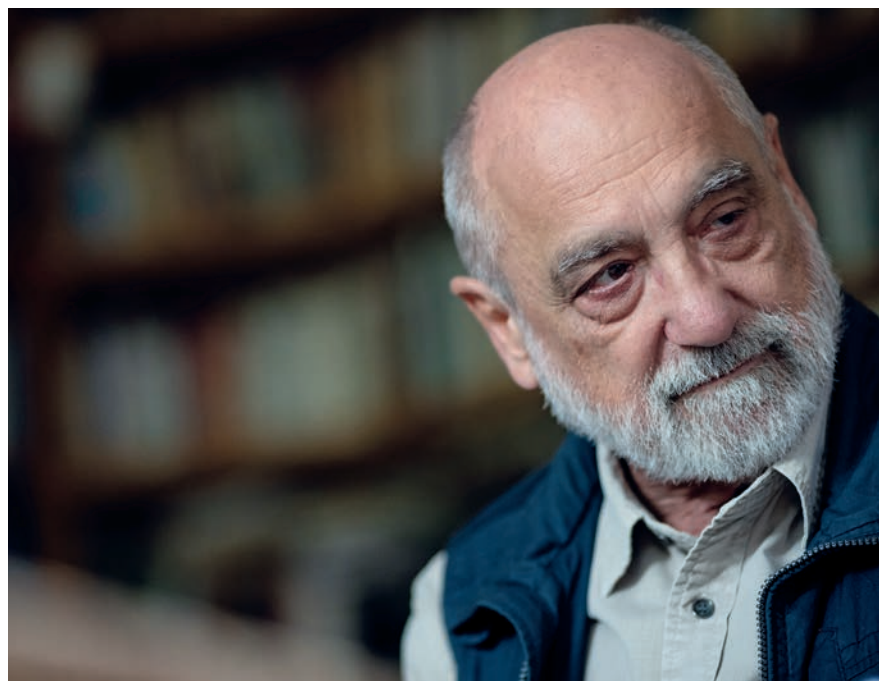
G. V.: Az, hogy ez a dolgunk mindenféle értelemben. Pontosabban: ami a földön dolgunk van, itt – és persze a családban – teljesedik ki. Ez az, amiben hozzá tudunk tenni a világ folyásához, így tudunk hatást kifejteni, ehhez kapunk talentumot, amit kamatoztatni szeretnénk. Az ember nem is gondolkozik: hívják, és megy.

G. D.: S az a szeretet, amivel fogadnak! Kérdezik, hogy „miért nem jönnek hozzánk”, ide meg ide is... És mondják sokan, hogy „az anyukám is a Kalákát hallgatta”.

– Fél évszázad nagy találkozásokat is ajándékozott?

G. V.: Óriási szerencse, hogy találkoztunk a pályánkon Kányádi Sándorral. Sokat kaptunk tőle, a verseiből, a közös fellépésekből. Tartása, embersége, szeretete egy életre elkísér minket. Aki még nagyon meghatározó volt: Latinovits Zoltán. Ezzel a végtelenül érzékeny művésszel másfél évig dolgoztunk együtt. Nemrég mutattunk be egy műsort a Vigadóban, ahol ő szerepel archív felvételeken, mi pedig játszunk az Ady-megzenésítéseinket. A műsor terve Dani fejből pattant ki – mint sok más ötlet is, ami a Kalákával kapcsolatos. Még 1975-ben felléptünk valahol, ahol Latinovits is ott volt. Együttműködést ajánlott, mondván: mostantól lépünk fel együtt. Eljött, ahol mi játszottunk, ahova pedig neki szerveztek előadást, oda mi mentünk. Ez így zajlott másfél évig. Nagyon sűrű időszak volt. Hihetetlenül nagy hatással volt ránk a színpadi versmondása, a kivételes tartása, az, ahogyan gondolkozott hivatásról, költészetről. Tervbe vett egy műsort 1977-re, Ady születésének századik évfordulójára. Ezt azonban már nem tudtuk megcsinálni: addigra meghalt.

G. D.: A Latinovitscsal való együttműködés hívta elő azt a szériát, amelyben a Kaláka egy-egy színésszel lépett fel. Így lett közös estünk Máté Gáborral, Kozák Andrással, Tordy Gézával, Rátóti Zoltánnal. Akinek nagyon sokat köszönhetünk megalakulásunkkor, az Mikó István. Ő találta ki ezt a műfajt, a verséneklést.

„A Kaláka csinál egy dalt, de a vers megmarad” – írta most a jubileumi CD-nk borítójára Steinbach József püspök. Nem a vers ürügyén akarunk dalolni.

– Szeretett mentoruk, atyai jó barátjuk, Kányádi Sándor ezt írta önökről: „A Kaláka együttes elegáns, más muzikusokkal össze nem téveszthető zenei tálcán nyújtja a verset a hallgatóknak. Nem ráerőszakolják a maguk szerzeményeit, hanem kímuzsikálják [...] a versekből [...] az eredeti dallamot.”

G. D.: A szándék ez, igen: a verset nyújtjuk át. Abban, hogy ezt jól tegyük, szintén nagy segítséget kaptunk: második évünkben összehozott a sors Kőváry Katalin színházi rendezővel. Az Irodalmi Színpadon ő rendezte egy estünket. Ebből lett a házasságom negyvennyolc évvel ezelőtt... Úgy szerkesztésről, mint színpadi jelenlétről, kiejtésről rengeteget tanultunk tőle. A mai napig élünk belőle. Fontos még Weöres Sándor, Tamkó Sira-tó Károly s mások is.

G. V.: Külön említést érdemel Levente Péter és Döbrentey Ildikó, akikkel 1976 körül találkoztunk. Gyerekszínházukhoz kerestek partnert. Addig a Kaláka gyerekeknek nem muzsikált. Akkor lett viszont egy *Mókaláka* című műsorunk, jó darabig Péterrel. Szájtátva néztük, hogy milyen képesség birtokában van. Később jó néhány évet töltöttem vele, amiből szintén nagyon sokat tanultam, de a zenekar is profitált.

G. D.: Öt-hat évvel a kezdet után kaptunk először felkérést gyermekműsorokra, és a Péterrel való munkálkodás fordított minket célirányosan a gyerekek felé. Így tanultuk meg, hogyan kell velük beszélni, viselkedni a színpadon.

– Beszéljünk a mélyen gyökerező evangélikusságukról is.

G. D.: Úgy nőttünk bele, olyan lét-elemünk ez, mint hálnak a víz. Nem is tudnánk máshogy elképzelni. Akinek szilárd az identitása a hitben, az sokkal könnyebben elfogadja a másikat is. Mert nem lesz ettől ingatag a sajátja. A tánc-házban is azt látom, hogy aki a magyar népzene szereteti, az szereti a szlovákokat, a cigányt is.

G. V.: Egyetértek. Aki biztos lábakon áll, az nyugodtan nyithat ablakot: az így érez a másik hite, kultúrája, népszokása, zenéje iránt. Az én evangélikusságom is, ahogy Dani mondja, magától értetődő, hiszen mindig is így volt, nem is tudnám máshogy elképzelni. Tartozom valahova.

FOTÓ: MAGYARI MÁRTON

Amikor alkalom adódik arra, hogy az ember erre büszke legyen, akkor azt mondja: „Jaj, de jó!”

G. D.: Ökumenikus együttes vagyunk: ketten katolikusok, ketten evangélikusok; hármunk mamája pedig református. Amikor első bibliai lemezemet, a *Pál apostol leveleit* készítettem 1991-ben, akkor ismertem meg a többi felekezetet a sekrestye oldaláról. Mindenhol nagyon sok szeretetet kapok! És nem érzem idegennek magam egyik templomban sem: mind Isten háza, ahol én otthon vagyok.

– Miként látják a reformációt, Luther jelentőségét?

G. V.: Ahogy Jézus a saját vallását jött betölteni, s nem eltörölni kívánta, úgy Luther Márton is a katolikus vallást akarta megtisztítani az általa fellelt hibáktól, torzulásoktól. Hogy ebből reformáció lett, az a közegen is múlt, amelyben ezt végigvitte. Hihetetlenül bátor cselekedet volt! Ha belegondolunk, illet megtenni: szembemenni pápával, császárral... Mindent kockára tett, az életét is! Mélyen tisztetem őt ezért a tetteért, és megemelem a kalapomat előtte ötszáz év után is. Luther az egyetemes kereszténységnek tett igen nagy szolgálatot.

– Mi az, ami a szívüket leginkább melengeti? Az állami kitüntetés? Az emléktábla? A tokiói étterem?

G. D.: Valóban, egy ismeretlen táblát helyezett a házra az Andrassy úton, ahol megalakultunk. És Tokióban, ahol többször felléptünk, egy étterem a nevünket viseli. S mi még? A közönség szeretete minden egyes alkalommal! Egy erdélyi

színész barátunk, Varga Vili, akivel sokat játszottunk, mondta a vastaps után: „Na látod, ők is odaadták a Kossuth-díjat.” Sok embernek lehetnek díjai, és nincs körülöttük ez a milió, amit mi, hála Istennek, megtapasztalunk.

G. V.: És a gyerekek...! Odajön hozzám egy öt éves ovis, és azt mondja: „Ma szépen énekeltél.” Akkor olyan büszke vagyok! [A gyerekkoncerteket *Gryllus Vilmos egyedül adja*. – A szerk.] De persze a felnőttek is jönnek, úgy érzik, hogy mondaniuk kell valamit. Megszólítanak, kikívánczolgatnak, hogy elmondjanak valamit az életükből. Ezek a személyes találkozások a legszebb pillanatok. Mert teljesen önkéntes, szívből jövő megnyilvánulások.

– Milyen lesz a Kaláka ötvenegyedik éve és a Gryllus testvérek 2020-a?

G. D.: Egy kis szusszanást beiktatunk mindenképpen. Kész a jubileumi lemez, s van már sok meghívásunk. Folytatjuk a Kányádi-estünket. Jómagam hetvenéves leszek áprilisban; a hatvanadik születésnapomra Samu fiam által meghangszerelt, *A teljesség felé* című, Weöres Sándor szövegére készült lemezemet újra elő fogom adni. De ez még a jövő zenéje, a szó szoros értelmében.

G. V.: Továbbgördülnek az idej dolgaink, de soha nem lehet tudni, hogy Dánnak mi jut eszébe éppen. Azt hiszem, most ő is pihen, és kicsit lazább lesz a tempó.

G. D.: Van már pár ötletcsíra – ígérem: ha a megvalósuláshoz értünk, hírt adunk róluk.

■ STIFNER-KÓHÁTI DOROTTYA

Evangélikus forradalom 1956-ban

Az evangélikus egyházban az 1956-os forradalom nem októberben kezdődött. Nem volt persze olyan nagy hangja, nem figyelt föl rá, és nem szurkolt neki együtt az egész világ, csak annak az evangélikus része. Mégis – csöndesen, békésen ugyan, de – az evangélikus egyházban 1956-ban forradalom zajlott le, amelynek győzelmét az országos szabadságharc kitörése hozta el, s amelyet csak 1958-ban sikerült „leverni”. Ennek a forradalomnak a középpontjában egyetlen ember állt, akinek erről sokáig talán sejtelve sem volt. Ez a személy – az olvasók talán már ki is találták – Ordass Lajos püspök.

Bizonyára mindannyian hallottuk már Ordass püspök hitvallói helytállásának történetét, mégis érdemes pár szóban fölidéznünk. A kommunisták 1948-ban pénzügyi machinációk hamis vádjával letartóztatták, becsületsértő sajtóhadjáratot indítottak ellene, majd rövidesen kétéves fegyházbüntetésre ítélték. 1950-ben Ordass ugyan kiszabadult, addigra azonban saját egyházának kollaboráns vezetői törvénytelenül megfosztották nemcsak püspöki tisztségétől, hanem lelkészi állásától is.

Forradalmi változások

1956-ra megváltozott a Szovjetunió külpolitikai stratégiája. Már nem a helyzetek kiélezése és az állandó konfrontáció volt az elsődleges cél. Az új stratégia lényege

ennél körmönfontabb volt: ahol nem lehetett hódítani, ott megelégedtek a másik fél semlegességével. Lényeg, hogy ne váljon ellenséggé. Mert aki nem az ellenségem, azzal kapcsolatokat építhetek. Ha kapcsolatokat építhetek, lehetőségem van beépülni s így a másik álláspontját a magam érdekében befolyásolni, ideális esetben pedig a másikat előbb-utóbb irányítani. Ez az új stratégia vált irányadóvá a vasfüggönyön inneni külpolitikában, ezt kezdték el alkalmazni a nemzetközi – politikai, kulturális, karitatív vagy akár egyházi – szervezetekkel szemben is.

Az egyházunkban bekövetkezett forradalmi változások közvetlen kiváltója az volt, hogy az Egyházak Világtanácsa 1956 nyarán hazánkban, Galyatetőn rendezett konferenciát (ez jórészt a magyar református egyház külpolitikai sikerének

Ordass Lajos püspök
a fásori evangélikus templomban

tudható be). Világos volt, hogy a Nyugatról ideérkező egyházi vezetők (köztük annak a Lutheránus Világszövetségnek a vezetői is, amelynek Ordass püspök 1947 után alelnöke volt) elő fogtak hozakodni az Ordass-üggyel. Ezt persze az Állami Egyházügyi Hivatal (ÁEH) vezetői is megneszelték, s utánajártak, hogy vajon ki lehet az a személy, aki ilyen izgalmat tud kiváltani a külföldiekből. Maga az ÁEH elnöke, Horváth János pedig személyesen több ízben is meglátogatta a püspököt, hogy kipuhatolja Ordass politikai nézeteit, egyházpolitikai hozzáállását, illetve hogy megtudja, ő maga hogyan viszonyul a saját helyzetéhez és a vele történetekhez.

Keresztülhúzott számítás

A benyomások pozitívak lehetnek, mert mire megérkeztek a külföldiek, az államhatalom már elhatározta, hogy rehabilitálja a püspököt. Így amikor a vendégek tényleg fölhozták az Ordass-ügyet, az ál-

Forradalmi utcakép 1956-ból

FOTÓ: FORTÉPAN

lamiak könnyedén eljátszhatták a nyitott, rugalmas tárgyalópartner szerepét, hogy a külföldiek azt higgyék, az ő érdemük, hogy a magyar állam nyíltan megígéri nekik a rehabilitációt.

Tartották is a szavukat: október 5-én államilag, október 8-án pedig egyházilag rehabilitálták Ordass Lajos püspököt. Arra azonban gondosan ügyeltek, hogy püspöki tisztségébe egyelőre még ne engedjék vissza, majd csak valamikor 1957 elején (egyes források szerint 1957 januárjában). Időre volt szükségük, hogy aktív egyházi szolgálatban – teológiai tanárként – is kiismerhessék őt. Ez persze csak spekuláció, de talán állambiztonsági beszervezését is tervezték. Beleillene a képbe. Mindenesetre meg akartak bizonyosodni afelől, hogy vajon alkalmas-e arra a szerepre, amelyet kiszemeltek számára: hogy nemzetközi elismertségét és megbecsültségét kihasználva beépítsék olyan egyházi szervezetek vezető pozícióiba, mint a Lutheránus Világszövetség, ahonnan aztán a politikai hatalom szája íze szerint befolyásolhatná a szervezetek működését.

Valószínű: ha sor kerül arra, hogy Ordass aktív teológiai tanárként az állam megfigyelje, soha nem térhetett volna vissza püspökként az egyház élére. Az elvtársak számítását azonban keresztülhúzta az október 23-án kirobbant forradalomban megnyilvánuló isteni gondviselés. Hirtelen sürgössé vált számukra Ordass visszatérése. Az addigi, kollaboráló püspökök, Dezséry László és Vető Lajos lemondtak, Ordass püspök pedig a reformáció ünnepén, október 31-én megtartotta első püspöki istentiszteletét a Deák téri templomban.

Püspöki kegyelmi időszak

A szabadságharc tehát elsöpörte az addigi egyházvezetést, Ordass püspök vezetésével pedig elindult az egyház erkölcsi megtisztulása. November 3-ára a püspök informális programadó gyűlést hívott össze, amelyen megfogalmazták a közeljövő legfontosabb teendőit, köztük általános, egyházmegyei szintű tisztújítást és az elmúlt évek törvénytelenégeinek felülvizsgálatát.

Másnap, november 4-én a szovjet csapatok ismét bevonultak Budapestre, s vérbe fojtották a szabadságharcot. A visszarendező hatalom mindent elköve-

Dezséry László, Zalañffy Aladár, Vető Lajos, Paul Gennrich (Mátra, 1953. május 1.)

tett, hogy a forradalom és szabadságharc alig több mint tíz napjának eredményeit, vívmányait eltörölje. S ebben a bosszúálló terrorban az evangélikus egyház a szabadság kis szigeteként példátlan módon kitartott. Persze nem fegyverekkel.

Ordass Lajos püspök személyében az államhatalom sokáig garanciát látott arra, hogy az evangélikus egyházban, legalább vezetői szinten, a hatalom szempontjából is rendben állnak a dolgok. Tévedésükre a kommunisták csak 1957 őszén ébredtek rá. Addig azonban a püspöknek lehetősége volt megvalósítani azt a belső egyházi megújulást, amelynek alapjait november 3-án lefektették. 1957 őszén viszont a hatalom megpróbálta Ordass püspökön keresztül az állami irányítást egyházunkban is visszaállítani. Olyan változásokat, személycseréket követelt az államhatalom, amelyeket Ordass az egyház érde-

keivel, törvényeivel és autonómiájával szemben állónak tartott, s lelkiismeretére hallgatva visszautasított.

Jóllehet az államhatalom és Ordass között meginduló hosszas küzdelem végén a püspököt 1958 júniusában kényszernyugdíjazták, második püspökségének másfél évét mégsem lehetett eltörölni. A kommunisták Ordass-sal kapcsolatos tévedésével az Isten példátlan kegyelmi idővel és szabadsággal ajándékozta meg egyházunkat, amely az embertelen terror tombolásának idején is Krisztusra mutatva tölthette be hivatását, s amely időszak mai egyházunk számára is erkölcsi irányítúként szolgálhat.

■ ISÓ GERGELY

A szerző az Eötvös Loránd Tudományegyetem Történelemtudományi Doktori Iskolájának hallgatója

Ordass Lajos püspök a Deák téri evangélikus templomban

Hogyan szenteljük meg Isten nevét és az ünnepnapot?

Gondolatok a második és a harmadik parancsolatról

Isten tiszteletének a tévútjai. „...mivel lágyemeleg vagy, sem hideg, sem kivétel téged az én számból.” (Jel 3,16; Károli-fordítás) Sokan azt gondolják, hogy igen könnyű betartani a második és a harmadik parancsolatot. „Isten nevét nem káromoljuk, és vasárnaponként eljárunk a templomba. Na jó, az egyházi ünnepeken is. Oké, még azokon a kevésbé látogatott ünnepeken is (vízkereszt, Jézus mennybemenetele stb.), amelyek hétköznapra esnek.” Ellent kell, hogy mondjak ezen testvéreimnek. Isten tisztelete nem néhány szabály betartása vagy magatartásforma. Nem lehet szerződést kötni Istennel: „Én betartom a keresztény szokásrendet, te meg nézd el nekem, hogy többre nem futja.” Nem működik az „ószövetségi logika”: hogyha engem, bűnöst most megölsz, Istenem, akkor ki fog imádni és dicsőíteni téged?

társam anyját. Azt csak lehet? Megszentelem az ünnepnapot, de a hétköznap, az már hadd legyen az enyém!”

A megosztott szívű emberekben nincsen erő. Azért nincsen, mert nem őrzik a Jézust magukban. Azért nem őrizhetik a Jézust magukban, mert fél Jézust nem lehet befogadni. A szeretet-Jézus jöhet, de az ítélet-Jézust, azt köszönöm szépen, nem kérem. Ez kevés. És ami kevés, az nem elég.

Hogyan tiszteljük meg az ünnepnapot?

„Mert az Úr szemei forognak az egész földön, hogy hatalmát megmutassa azokhoz, akik őhozzá teljes szívvel ragaszkodnak...” (2Krn 16,9; Károli-fordítás) Sokan nincsenek tisztában azzal, hogy mit is ünneplünk minden vasárnap. „A vásár napját. A hetedik napot, amikor az Isten megpihent.” (Igaz, hogy az a szombat, és a hét nem a

lékeként. Nem szoktuk kidobni a karikagyűrűt. Nem lehet nem megbecsülni Isten szövetségének a jeleit.

Isten jelei azonban csak Isten ígéjével együtt lesznek értelmezhetők és teljesek. Ha a hívő ember a jeleket elfogadja, de az ige nem kell neki, akkor pontosan olyan langymeleg félkeresztény lesz, mint amilyenről a Jel 3,16 szól. Só nélkül hiába keressük a só ízét...

Garádi Péter [az Evangélikus Belmissziói Baráti Egyesület elnöke – a szerk.] azt írta a *Híd* magazinban az ilyen keresztényről igen találóan, hogy élménykeresztény. „Ha nem a templomban van tartva az istentisztelet, hanem a fűthető gyülekezeti teremben, akkor nem megyünk, mert az nem az igazi. Ha nem az ihletett X. tartja az ígehirdetést, akkor nem megyünk, mert Y. nem az igazi.” A sor hosszan folytatható lenne.

Az egyháztól ma sokak nem azt várják el, hogy Isten ígéjét hirdesse, hanem azt, hogy szolgáltasson. Élményt szolgáltasson. „Ha nem azt az élményt kapom, amit én elvárok, akkor nem megyek.” Az ilyen gondolkodás nem azért veszélyes, mert így kiürül a templom. Az ilyen gondolkodás azért veszélyes, mert így kiürül a templom (akkor is, ha tele van...). Mert performance van benne Isten jelenléte helyett. Isten nem vándorcirkusz – mutatványokkal. Isten nem akkor ad jelet, amikor mi azt úgy gondoljuk. Általában akkor éppen nem ad. Isten pontosan akkor szokott jelet adni, amikor a legkevésbé számítunk rá. Ezért kell életünk minden meglepő pillanatán alaposan elgondolkodni, hogy nem üzent-e Isten nekünk valamit általa.

A Jézusban élő ember számára minden nap minden perce jellé változik. Isten közelségének a jelévé. Ha jelnek tekintjük minden napunkat, akkor Isten jele ránk lesz vésve. Sugározni fog az arcunk, miként Mózesé [2Móz 34,29]. Szeretet sugárik ki belőlünk, a Jézus szeretete.

■ Forrás: Csermely Péter blogja 2.0 – Csermelyblog.hu

KÉPÜNK ILLUSZTRÁCIÓ

Isten nem azért nem öl meg minket most azonnal, mert nem érdemeltük meg a halált (csak nézzünk körbe, hogy mit tettünk a Földdel, amelyet ránk bízott...), hanem azért, mert egyszülött Fia megváltott minket a kereszten, és a halálunk pillanatáig esélyt ad a megtérésünkre. Azaz félig-meddig nem lehet Istent tisztelni. „Nem szidom Istent, de szidom a házasa-

hétfővel, hanem a vasárnapkal kezdődik, de ilyen apróságokon egy igazi keresztény nem akadhat fenn...”) Húsvétot ünneplünk minden áldott vasárnap. Krisztus feltámadását és az örök életet ünnepeljük minden héten, minden úrvacsorában. Az ünnepek jelek. Olyan jelek, amelyeket a Szentháromság adott nekünk, embereknek, szeretete és eltörölhetetlen szövetsége em-

Gyermekfoglalkozások gyülekezeteinkben 2.

Egy átfogó ifjúsági kutatás tanulságai

Előző lapszámunkban beszámoltunk annak a kutatásnak a háttéréről, amely a gyülekezeteinkben zajló gyermekfoglalkozások, illetve ifjúsági munka országos feltérképezésére vállalkozott Grendorf-Balogh Melinda angyalföldi másodlelkésznek, egyházművelődési és ifjúsági bizottsága elnökének a kezdeményezésére. Cikksorozatunk második részében elsősorban a kiskolák korosztály gyülekezeti életben betöltött szerepéről, bekapcsolásának lehetőségeiről gondolkodunk el a kutatás eredményeinek és néhány ifjúsági munkában jártas pedagógus és lelkész tapasztalatainak fényében.

Száznegyvenkét gyülekezet közül – ennyiből érkezett válasz a megkeresésre – hatvankettőben működik rendszeres gyermekalkalom (gyermekbibliakör, vasárnapi iskola), és hatvannyolcban van heti vagy kétheti rendszerességgel ifjúsági óra. Egyik sem éri el az ötven százalékot. Furcsa tendencia még – hívja fel a figyelmet Grendorf-Balogh Melinda –, hogy míg gyermektáborban nyolcvannégy helyen szerveznek, addig ifjúsági tábor már csak negyvenegy, illetve a külön műfajként kezelendő ifjúsági istentiszteletet csupán huszonegy gyülekezetben – ez utóbbi adat egy korjelenségre mutat rá. (Erre a későbbiekben még visszatérünk.)

Félsikerek, félmegoldások

A gyermek-bibliaórák alkalmaira általában az óvodás korosztálytól – amely már képes elfogadni a közösségi alapszabályokat – a tizenkét évesekig, a konfirmandus korosztályba lépőkig járnak gyerekek. Ezen belül „kicsikre” és „nagyokra” szokták őket bontani a gyülekezetekben. Az írás-olvasás elsajátításával kerülhetnek a nagyobbakhoz. Ez a készség eddig általában már első osztályban megvolt, de számítani lehet arra, hogy az új köznevelési törvénnyel a gyakorlatban ez megváltozik – állítja a gyermek- és ifjúsági bizottság elnöke. A kicsiknek szóló alkalom (az esetek többségében vasárnapi gyermekbibliakör vagy gyermek-istentisztelet) sem gyermekmegőrzőként funkcionál azonban

– teszi hozzá hangsúlyosan –, hanem tematikus igéi alkalom, párhuzamosan az istentisztelettel.

A rendszerváltás után tapasztalható, a történelmi egyházak felé megnyilvánuló általános bizalom és kapcsolódni vágyás mára a visszájára fordult, és ezen a tendencián a legtöbb gyülekezet tapasztalata szerint nem segített a 2013-ban bevezetett, kötelezően választható hit- és erkölcsstanoktatás sem. „Ebben a felmérésben szándékosan nem fektettünk hangsúlyt a hitoktatás felmérésére” – hangsúlyozza Grendorf-Balogh Melinda. Néhányan jelezték, hogy önkormányzati óvodában missziói céllal tartanak hittant. A kutatásban megadott válaszok alapján az évközi gyülekezeti integrációban (az

iskolás hittanosok gyülekezetbe hívásában) nincs kiugró előrelépés, bár azt, hogy szándék volt-e egyáltalán, nem vizsgálták.

„A kötelezően választható hitoktatás megerősítette az egzisztenciánkat, de a gyülekezeteinket nem” – mondja a lelkész, hangsúlyozva, hogy a kötelező hittan sokkal inkább frontális, ismeretátadó terep, mint közösségépítési lehetőség, jóllehet nyilván örömteli ellenpéldák is akadnak; a téma még célirányos,

a hitoktató lelkészek körében végzett felmérést is igényel. Az ezzel kapcsolatos tapasztalatok ebben a munkaévben kerülnek fókuszba a lelkészi munkaközösségekben.

A *Lelkipásztor* evangélikus lelkészi szakfolyóirat 2019/8–9. számában megjelent tanulmány (*Iskolai hittan és gyülekezeti élet – Az iskolai kötelező hit- és erkölcsstanórán részt vevő hittanosok gyülekezetbe való bekapcsolásának koncepciója és jó gyakorlatai*) optimistább képet fest az iskolás hittanosok gyülekezetbe vonásáról, és egy lehetséges stratégiát kínál a gyakorlati megvalósításhoz. ►

Szerzője, Balog Eszter dabas-gyóni lelkész a családi istentiszteletet tartja a legjobb alkalomnak az intézményi hittanosok bevonására. Emellett kiemelt szerepet tulajdonít a gyülekezetükben felállított úgynevezett pedagóguskörnek; ez szervezi és hirdeti meg a korosztályi és az ünnepekhez kapcsolódó alkalmakat, és feladatai közé tartozik például a gyülekezetben lévő gyermekek és fiatalok lelkigondozása is.

Dabas kisváros, itt is számolni kell azonban a szórványhelyzetben lévő települések hittanosaival: „[...] a szórványhelyzetben megoldást kell keresni arra, hogy a 7. osztályos evangélikus gyermek jelen legyen a konfirmációs órán; így a fizikai távolság legyőzésében a gyülekezet segítséget nyújt – amennyiben egy gyermekért nem tud a lelkész vagy a hitoktató elmenni órát tartani az adott intézményben” – írja a dabas-gyóni lelkész. Nagyobb városok esetében ellenben azonban, még ha több lelkész és hitoktató dolgozik is, sokszor nem oldható meg a szórványhelyzetű iskolások bevonása. Az egyik megkérdezett nagyvárosi lelkész tíz-tizenkét iskolában tart hittant, jóllehet ötven kilométeres körzetben nagyjából huszonöt iskola található. De (érthető módon) ennyi a kapacitásuk – mondja –, ezért külön nem is hirdetik a gyülekezeti alkalmakat.

„Church shopping”

Hogyan lehet a megkeresztelt gyermekeket, majd az „átmeneti korbá” lépőket, később a serdülőket a gyülekezetben tartani? – ez jelenti ma az egyik legkomolyabb kihívást az egyház számára. A keresztelest sokan ma már csak egyfajta hagyományörző rítusnak tekintik, amely nem jár komolyabb elköteleződéssel. A legtöbb helyen a tapasztalatok alapján a megkeresztelt fele jut el a konfirmációig.

Az általános gyökértelenség és útkeresés mint az egyházakat érő kihívás mellett előző cikkünkben is említettük a kisgyermekes családokat célzó gyermekprogramdömpinget. Ezekkel a hagyományos gyülekezeti alkalmak sokszor nem vehetik fel a versenyt, jóllehet sok lelkész és gyülekezet egészen modern eszközöket vet be, és a kor hangjait és kívánalmait meghallva törekszik a megújulásra. Ez, mondhatni, az első rosta, ahol el lehet veszíteni a potenciális egyháztagokat.

Ugyanakkor a világi kínálattal való „versenyhelyzet” Grendorf-Balogh Melinda szerint valahol megalázó is az egyházakra nézve, és egy ponton meg kell húznunk a határt. A *Lelkipásztor* már említett, 2019/8–9. számában megjelent kapcsolódó cikkében (*Az élménytől az elköteleződésig – Fiataljaink megszólítása és követése*) a „church shopping” és a „feszítváskereszténység” jelenségét járja körül az angalföldi lelkész. „Church

házmegyei zenei napok sikeressége után nyitott Facebook-csoportot, így „fordítottan”, azaz először virtuálisan próbálja elérni a táborban megismert fiatalokat. Grendorf-Balogh Melinda ezzel szemben a Facebook elkényelmesítő hatásáról beszél. Szerinte újra fel kell fedeznünk a személyesen ápoltság mélységét, minőségét: „Az evangéliumokban is azoknak az embereknek a megtéréséről, hitre jutásáról, Jézus-követéséről és éle-

AZ ÓBUDAI EVANGÉLIKUS GYÜLEKEZET FACEBOOK-OLDALA

shopping: azt a közösséget választom, amely megfelel az elvárásaimnak, kielégíti az igényeimet. [...] Fesztiválkereszténység: csak nagy megmozdulásokra, ingergazdag programokra korlátozódik hitéletem (?) megélése. Az ingerküszöböt a hétköznapi kereszténység nem tudja elérni.” Állítja (amint sok szociológus is), hogy manapság a fogyasztói szemlélet az uralkodó spirituális kérdésekben is. A karizmatikus közösségek vonzereje és a történelmi felekezetek iránti előítéletek pedig az információs társadalomban még hangsúlyosabb szerepet kapnak.

Riportunk egy másik lelkész alanya viszont kifejezetten azt vallja, hogy a karizmatikus gyülekezetektől tanulhatnánk ahelyett, hogy azt hangsúlyozzuk, ami szerinte egyébként is kevésbé mondható életszerűnek: hogy „elszívják a gyülekezeteinkről a híveket”. A karizmatikus gyülekezetekben magától értetődő természetességgel működnek például az imaközösségek. Nálunk miért nem? – teszi fel a kérdést.

A legnépszerűbb közösségi médiafelületet mint a fiatalok elérését megkönnyítő fórumot több megkérdezett is említi. Az egyik ifjú lelkész a helyi egy-

tük gyümölcséről olvasunk, akikhez odalépett Jézus.”

Arra a kérdésre, hogy vajon mennyire kell felvenni a világgal a versenyt „kínálat” tekintetében, a magát „showmannek” kevésbé érző egyik alföldi lelkész a következőképp reagált: „Nem vonzóvá kell tenni a gyülekezeti alkalmakat a világhoz igazodva, hanem Isten igéjét kell hirdetni, az megteszi a maga hatását.”

Szélmalomharc?

Abban a kutatás során megkérdezett összes lelkész egyetért, hogy a már gyermekkorban megkezdett hitépítő munka az, amellyel aztán a tamaskodásukról híres kamaszokat meg lehet szólítani. A tapasztalat szerint óvodától alsó tagozatig a kisgyermekes játékos hittanulással még jól vezethetők, és többnyire lelkesnek mondhatók. Felső tagozatban már nehezebb a figyelmüket lekötöni és rájuk hatni.

Egyes lelkészek azonban jó érzékkel „kicselezik” az életkor adta nehézségeket: az egyik nagy alföldi gyülekezetben például a konfirmációs korhatárt az addigi hetedik-es-nyolcadikos átlagéletkorral

„levitték” a hatodik osztályig, megfigyelésük szerint ugyanis ebben az életkorban a gyerekek már elég érettek a hittartalmak befogadásához, a tananyag elsajátításához, ugyanakkor nem kamaszodnak még annyira, hogy „ne higgyenek el semmit”, ne adjanak hitelt a lelkészek szavainak.

Ezen a ponton e sorok írójában felidéződik egykori kamasz ismerőse, aki ha nehezen is, de csak eljutott a konfirmációig, majd utána a jeles ünnepi alkalmon, amikor megjelent a templomban, a lelkéssel való kézfogáskor rendre csak azt a megjegyzést kapta: „Rég láttunk.” Nyilván nehéz ez a lelkész oldaláról is: rengeteg energiát fektet az ifjúság megtartásába, és úgy érzi, szélmalomharcot vív. Nem könnyű egy olyan korban vonzó időtöltést kínálni a fiataloknak, amikor óriási ingerzőn veszi őket körbe, és nem magától értetődő, hogy (élő) kapcsolataiban gyarapodik a lélek. Ugyanakkor – és ezt vallja egy fiatal őrségi lelkész is – a leleményt, a fiatalok egyházban maradását a kötelességek elvégzése mellett kérni is kell, lehet.

Lassan érik be a gyümölcs

Részletkérdésnek tűnik, sok gyülekezet életében mégis igen meghatározó, sőt identitáskérdés a liturgia kerete és a zene. Kérdésünkre több fiatal lelkész számolt be arról, hogy ő maga szívesen tartana dicsőítő énekes, gitáros istentiszteletet is a fiatalok megszólítására – egyikük kijelentette, hogy szerinte a hagyományos liturgia egész egyszerűen távol tartja őket az egyháztól –, ugyanakkor tisztában van azzal, hogy ez sok, a hagyományokhoz, megszokásaihoz ragaszkodó gyülekezeti tagból ellenérzést, hovatöbb megbotránkozást váltana ki. Különösen igaz ez a falusi gyülekezetekre.

Grendorf-Balogh Melinda egyik – saját szavaival élve – „vesszőparipája” a falusi ifjúsági koncepció kidolgozásának szükségessége. Lelkészeket szeretnének egy olyan közös fórumra hívni, ahol megoszthatják egymással a tapasztalataikat, kialakult, jó koncepcióikat, és inspirációt adhatnak egymásnak a közösségépítéshez.

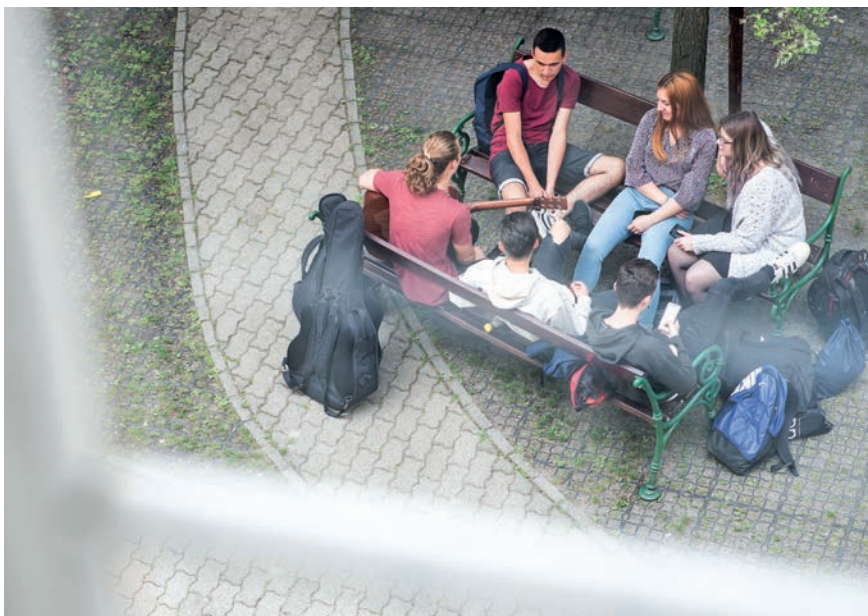
Egy közsgében szolgáló lelkész szerint csoportos ifjúsági rétegről sajnos egyes településeken nem beszélhetünk. Nagy az elvándorlás, és sok fiatal maga is küszködik szükségesnek érzett körülmé-

nyeinek alakításával – ilyen esetben a lelkész tapasztalatai szerint gyakran nem lehetőségnek, hanem újabb „röghöz kötő” kényszernek élik meg a gyülekezetbe hívogatást. Grendorf-Balogh Melinda ehhez kapcsolódva azt is problematikusnak látja, hogy sok lelkész a kezdeti nehézségek miatt – sok erőfeszítése ellenére – falusi szolgálati helyének a korai elhagyása mellett dönt, nem várja meg munkája gyümölcsének beérését. Holott a közösségépítés lassú folyamat.

Urunk eszközei lehetünk

„Felépíteni a hitbéli kis téglákat – fogalmaz egy másik, nagyvárosban szolgáló megkérdezett –, ez a mi feladatunk gyermekkortól kezdve. Ez sokkal könnyebb hitben járó szülők segítségével. Akad azonban példa arra is, hogy maga a gyermek hozza el a szüleit a gyülekezetbe valamilyen ide kapcsolódó jó élménye kapcsán, az egyik felügyelőnk például így került hozzánk.” És még sok pozitív példát említ a lelkész: mesél arról, hogy a fiatalok mennyire igyekeznek kapcsolódni a lelkész aktuális élethelyzetéhez, mennyire érdeklődők az élet nagy kérdései iránt.

Az azonban, hogy a téglákból felépül-e a ház, már Isten Szentlelkének a dolga – teszi hozzá a pásztor. Hogy megnyitja-e az ajtót vagy sem, az már nem a mi ügyünk, nekünk ezt alázattal el kell fogadnunk. A tudatos jövőtervezést és Isten csendes munkáját a szívekben viszont nem játszhatjuk ki egymással szemben, hiszen az áldás nem tőlünk érkezik – de Urunk eszközei lehetünk, mert

KÉPEINK ILLUSZTRÁCIÓK / FOTÓK: MAGYARI MÁRTON

Szépre, jóra inspirálni a diákokat

Érfalvy Livia a magyartanári hivatásról

Sorozatunkban a Magyarországi Evangélikus Egyház intézményeiben szolgálatot végző munkatársakat szólaltatjuk meg indíttatásukról, feladataikról, céljaikról. Ez alkalommal dr. Érfalvy Líviával, a Budapest-Fasori Evangélikus Gimnázium igazgatóhelyettesével, magyar–német szakos tanárral, az evangélikus kutató tanári mozgalom életre hívójával beszélgettünk tudomány és tanítás, közösség és hivatás kérdéseiről.

FOTÓ: MAGYARI MÁRTON

ni. Ez a közös cél a gyermekek nevelése, a személyiségük formálása. Kollégáimmal komolyan gondoljuk, hogy az oktató-nevelő munkának csak egy része az értelmi nevelés, mi az egész személyiséget igyekszünk formálni. Ezért külön figyelmet fordítunk a hitéleti és a hazafias nevelésre, a családi értékek előtérbe helyezésére, valamint a teremtett világ védelmének figyelembevételére is.

– **Az államosítás előtti Fasor híres volt tudós tanáiról. Ez a folytonosság most is megjelenik, hiszen az oktatás mellett irodalomtörténészként komoly tudományos munka is kötődik a nevéhez. Miért érezte fontosnak, hogy elindítsa az evangélikus iskolák kutató tanárainak a konferenciáját?**

– A Fasorba kerülve meglepődtem azon, hogy mennyi doktori fokozattal rendelkező kolléga, illetve doktorandusz tanít nálunk. Később örömmel fedeztem fel, hogy ez nemcsak a Fasorra, hanem más evangélikus köznevelési intézményeinkre is igaz. Fabiny Tamás püspök úrnál kezdeményeztem, hogy kutató tanáraink számára hívjunk életre egy olyan konferenciasorozatot, melynek keretében a kutatómunkát is végző pedagógusok bemutatkozhatnak. Ősszel tartottuk hatodik konferenciánkat, a korábbi összejövetelek anyagából eddig három kötet jelent meg. Idén harminc előadás hangzott el, továbbá a kutató diákok közül több fiatal tehetséget is meghívtunk, hogy kutatási témájukkal bemutatkozzanak. Örülök, hogy a fasori szellemiség ilyen módon is tovább él. Bízom benne, hogy ezzel a kezdeményezéssel pedagógusaink tudomány iránti elköteleződését

is tovább tudjuk erősíteni. Azt hiszem, hogy a tanárok ezzel példaképpé is válhatnak, hiszen tudományterületükön diákokat is inspiráló munkát végezhetnek.

– **Kosztolányi Dezső és a kortárs magyar irodalom a fő kutatási területe. Miként határozza ez meg a fasori irodalomórákat?**

– Gyakran viszek be az órára saját kutatási anyagot, sőt előfordul, hogy klasszikus művek mellett kortárs alkotásokat is összehasonlítóan elemzünk. A diákok gondolatai, meglátásai, észrevételeik nagyon izgalmasak. Gyakori a közös gondolkodás, egymás kölcsönös motiválása. Nagy öröm, hogy diákjaim rendkívül érzékenyek és fogékonyak. Egy tanítványom egyszer ezt írta nekem: „Tanárnőnek a legszebb hivatás adatott. Csodálatos irodalmi műveken keresztül nevelheti a diákokat hitre, jóra, szépre, igazra, erkölcsre, szeretetre.” Számomra ebben áll a magyartanári hivatás lényege.

– **Tíz év fasori oktatás alapján hogyan látja, miként változik a fiataloknak a világ iránti érdeklődése?**

– Mai diákjaink vizuális kultúrája és digitális kompetenciája messze meghaladja az idősebb korosztályokét. Abból adódóan, hogy rengeteg impulzust felmutató közegből érkeznek, nehézség számukra a figyelem és a koncentráció. Kevésbé tudnak egy konkrét feladatra fókuszálni, valamint a hagyományos munkaformával megbirkózni. Tíz éve még a diákok számára is elfogadottnak számított az egyébként sok esetben ma is szükséges frontális oktatás. Ma jobban el kell varázsolni a gyerekeket, több módszertani eszközt kell a tanórán alkalmazni ahhoz, hogy a diákok figyelmét fenn tudjuk tartani. A tanulók nyelvérzéke és nyelvi kreativitása nem változott, az régen és ma is nagyon erősnek mondható. Ennek kiaknázása és fejlesztése fontos feladat számomra.

■ GALAMBOS ÁDÁM

– **Igazgatóhelyettesként nemcsak az oktatás, hanem a tanári közösség összetartása is a feladata. Hogyan jellemezné a tanári kart?**

– Tíz éve, amikor a Fasorba kerültem, azt éreztem, hogy nagyon erős, összetartó tanári közösség része lettem. Olyan kollégáim vannak, akik a mindennapi problémákon felülemelkedve próbálnak egy közös cél érdekében együtt dolgoz-

Istenhez közel kerülve találunk rá a harmóniára

Krizák Ferenc evangélikus gazdálkodónál jártunk

Immár harmadik alkalommal hirdették meg idén a Magyarország legszébb birtoka versenyt. A rendezvény fő szervezője, ötletgazdája Mátrai Zoltán, a Somogy-Zalai Evangélikus Egyházmegye felügyelője. Hét különböző kategóriában jelöltek birtokokat a díjra az ország minden tájáról, a szakmai zsűri huszonegy birtokon járt. Lapunk pedig Krizák Ferenc evangélikus gazdálkodót kereste fel – a Pakshoz közeli tanya a családi gazdaság kategóriában bekerült a verseny három döntőse közé.

Krizák Ferenc anyai részről sváb, apai részről részben felvidéki származású. Őseinek a történetét Súlyom Károly evangélikus esperes-lelkész gyülekezet-történeti könyvéből (*Egy evangélikus gyülekezet a Duna partján – Egyháztörténelmi tanulmány a paksi gyülekezet történetéről*) ismeri.

Szülei földművesek voltak, de öt fiatalabb korában nem érdekelte különösebben a mezőgazdaság, sem az állattenyésztés. Ugyan már a rendszerváltás előtt is volt pár hold földje, de nem hitt abban, hogy egyszer majd ebből fog megélni. Akkor még csak a főállás munkája után foglalkozott a földdel. Aztán

egyre többet tanult a mezőgazdaságról. Ma már 76,3 hektáron gazdálkodik a család, elsősorban gabonát, kukoricát természetesen a birtokon, amelyhez az erdő szélén halastó, forrás és legelő is tartozik.

Életfordulat

Ferenc egyáltalán nem számított arra, hogy jelölje a Magyarország legszebb birtoka versenyben. „Telefonon hívtak, hogy jelölést kaptam – meséli. – Nagyon meglepődtem, és vissza is kérdeztem, tényleg engem akartak-e felhívni ez ügyben. Nem is tudtam, hogy van ilyen verseny. ►

Elgondolkodtam: biztos megfelelők vagyunk-e mi ilyen díjra, biztos, hogy ott a helyünk a jelöltek között? Az utolsó pillanatban adtuk le a beszámolóinkat, majd a zsűri elé kerültünk, amely eldöntötte, hogy melyik három birtok kerülhet végül a döntőbe. Augusztus 31-én hirdették ki az eredményt egy nagyszabású gálán. Nem mi nyertünk, de már az is nyerevény volt, hogy jelöltek bennünket.”

Hosszú időbe telt azonban, amíg a gazdálkodó ide eljutott. Krizák Ferenc ugyanis egészen másféle életet élt korábban. „Volt egy komoly fordulat az életemben. Amikor az előző házasságom megromlott, át kellett gondolnom, hogyan folytatom tovább. Számomra szent fogalom volt a házassági fogadalom, de sajnos válásra került sor. Ekkor csupán két dologhoz ragaszkodtam: ehhez a tanyához és a földekhez. És akkor váltottam: a fix munkahely helyett azt választottam, hogy a magam ura legyek. Ebben az időben lelkiileg is igen mélyre kerültem, és elgondolkodtam: miért kaptam ezt a büntetést a Jóisten-től? Amúgy is hátrányos helyzetű, szegényebb családból származom; félttem, hogy akkor most megint kezdődik minden elölről. De megvolt ennek az értelme: ha nem ért volna véget az előző házasságom, akkor nem kapom meg ezt a másikat. Most az új családom nem lenne itt mellettem.”

Nem divatból keresztények

Krizák Ferenc és felesége, Krizákné Prantner Mónika keresztényként élnek, és lányukat, Adélt is ebben a szellemben igyekeznek nevelni, jóllehet ha baráti

társaságban vagy akár üzlettársak között elhangzik, hogy ők templomba járó család, az nem mindig pozitívum. Jönnek a megjegyzések.

„Számunkra a kereszténység nem divat. Az őseink is jártak templomba, ők is vállalták a kereszténységet, hittek az evangéliumban. Ha a hitünk nem lenne, hová is jutna a világ? – teszi fel a kérdést a gazdálkodó. – Mi próbálunk mindenkit úgy elfogadni, ahogy van, csak az a baj, hogy minket sokan nem tudnak elfogadni azért, mert templomba járók vagyunk, étkezés előtt imádkozunk, és fontosnak tartjuk, hogy a lányunk egyházi iskolába járjon.”

Ferenc a paksi evangélikus gyülekezet tagja. De ő sem volt mindig templomba járó ember. „Konfirmáltam, aztán később elsodort az élet. De amikor édesanyám

idősebb lett, és nehezen tudott már mozogni, mindig elvittem a templomba, aztán én is ott maradtam, közelebb kerültem a Jóistenhez. Most már a feleségemmel együtt járunk az istentiszteletre, ez természetes számunkra. Ő katolikus. Amikor összeházasodtunk, azt mondtam: nem baj, majd az egyik héten az evangélikus, a másik héten a katolikus templomba megyünk, de neki annyira megtetszett az evangélikus istentisztelet, hogy végül inkább ezt választotta.”

A feleség, Mónika azt mondja: az evangélikus egyházban sokkal közvetlenebb hozzáállást tapasztalt, és ez meglepte. Jól érzi magát az evangélikus közösségben, tetszik neki, hogy a lelkészek az ígéhirdetés során a bibliai igéket megvilágítják és megmagyarázzák. „A prédikációk a szívemhez szólnak, és próbálok levonni belőlük tanulságot azt, ami rám vonatkozik, amiből tanulni tudok – vallja. – Elanyagiasodott a világ, a templomban lenni pedig oázis, ahol fel lehet tölteni, meg lehet nyugodni, barátokat lehet szerezni. Az istentisztelet végén azonban elhangzik az is, hogy hívogassunk másokat, de én sajnos nem tudok kitérni, bárhogy is szeretném. A gyülekezeten kívül nem találunk olyanokat, akik szívesen beszélgetnének velünk vallási dolgokról. Sokszor megjártuk már, így most már óvom azt belül, amit én érzek. Nem tudom, hogy a Jóisten milyen feladatot szánt nekem, valószínű, nem a meggyőzés az én utam. Lehet, hogy a családom körüli feladatok elvégzésére rendeltetem, és ez is örömmel tölt el.”

Ferenc az előző paksi lelkész, Szabó Vilmos Béla esperes idején lett presbiter. „Már nem tudom, ki javasolt engem a tisztségre, egy biztos, hogy ő kért fel – mondja a gazdálkodó. – Új kihívásnak tekintettem a feladatot, de nem tudtam, mivel jár. Most már a második ciklusomat töltöm. Sok feladatot, problémát meg kell oldani, sok döntést kell meghozni azért, hogy fennmaradjon a gyülekezet. Most új vezetőink vannak, új gondnokunk, felügyelőnk és lelkészünk lett. Jó a hangulat, jó irányba megyünk. A fiatalokat azonban jobban be kellene még vonni a munkába.”

Isten áldásával

A házaspár élete a birtok körül forog. A gazdaság kicsi ékszerdoboz, harmóniát, kiegyensúlyozottságot, rendet látunk mindenhol. Itt boldog emberek élnek – ezt üzeni minden, amerre csak nézünk. „Nem úgy végzem a munkát, hogy »már megint dolgozni kell menni«, hanem öröm, hogy látom a munkám gyümölcsseit” – erősíti meg Ferenc.

A ház körül szépen gondozott kertek, mezők, szántók, gyümölcsösök. Az istállóban mezőgazdasági gépek állnak. Mementóként régi eszközökkel – ekékkel, boronákkal, darálókkal, szőlőpréssel – is találkozik a látogató.

Mint megtudjuk, Mónika számára is váltás volt ez az életmód. Városi – paksi – lányként ugyan ki kellett vennie a részét a munkákból a gyümölcsösükben, a kertjükben, de édesapjának a halála után eladták a szőlőt, a traktort, a hordókat. Fotózásban dolgozott asszisztensként, később testépítő szalonban volt edző, ezt adta fel azért, hogy férjének segítsen a tanyán. „Hálás vagyok azért, hogy itthon lehetek, nem kell elmennem munkahelyre és azon gondolkodnom, hogy milyen hangulatban lesz a főnököm vagy a kollégáim. Itthon az időmet is magam osztom be, a magam ura vagyok” – mondja.

Mennyiben függ a gazdálkodó élete a termés mennyiségétől? – kérdezzük. „Ha több van, akkor úgy élünk, ha kevesebb, akkor meg azt osztjuk be – magyarázza Ferenc. – Próbáljuk olyan harmóniában élni az életünket, hogy ne függjünk a pénztől, és ne az legyen a fontos, hogy most több vagy kevesebb van belőle. A legfontosabb a kiegyensúlyozott családi hangulat, a mosoly. Az a fontos, ki jön hozzánk vendégségbe, mit csinálunk a hétvégén, hová megyünk templomba... Szeretnénk

FOTÓK: MAGYARI MÁRTON

megadni Adélnak az alapokat, hogy legyen mihez nyúlnia. Sokszor azt veszem észre, hogy jóindulatú irigységet váltunk ki az emberekből, példát mutatunk, hogy így élünk, ilyen harmóniában. Ilyenkor mindig azt mondjuk: valószínű, hogy jó irányba megyünk, mert ha nem így lenne, nem kapnánk ennyi áldást Istentől. Istenhez közel kell kerülni, és akkor lesz harmóniánk.”

A gazdálkodónak és feleségének sok terve van, de lehet, hogy némelyiket a lányuk fogja megvalósítani. Adél rajong a lovakért, és egyszer lovardát is szeretne a birtokon. „Akartunk falusi turizmussal foglalkozni, de letettünk róla – mondja a férfi. – Bár vannak szabályok, mit szabad és mit nem, de sokan úgy gondolják, hogy nekik mindent szabad. Ha egy gyerek os-

torral ütögeti a rózsabokraimat, az nekem rosszul esik. A szülőnek rá kellene szólnia, mert így rossz mintát kapnak a gyerekek. Ezért aztán abbahagytuk ezt. De úgy érzem, a valóban rászorulókon jó lenne segíteni. Szeretnék nyaralásokat szervezni árva gyerekek számára, akiknek példát tudnánk mutatni, családmodellt tudnánk eléjük adni. Ugyanígy szeretnék megtanítani a gazdálkodásra olyanokat, akik nem értenek hozzá, és most nincsen pénzük még vetőmagra sem. Ezenkívül össze kellene fogni az evangélikus gazdákat is, hogy megismerjük, a másol élő evangélikusok hogyan gondolkodnak a mai világról. Lehet, hogy ezt majd el is mondom Mátrai Zotánnak. Izgalmas vállalkozás lenne ez is.”

■ HORVÁTH-BOLLA ZSUZSANNA

Greta és a reformáció

Nem kedvelem Greta Thunberget. Nyilvánvalóan elhamarkodott kijelentés ez, hiszen nem ismerem őt – talán ha személyesen találkoznánk, más lenne a véleményem erről a tizenhat éves svéd lányról, aki felforgatta a világot a klímakatasztrófa figyelmeltető pénteki iskolasztrájkjaival. Mégis, bevallom, hatásvadásznak érzem a nyilvános felszólalásait, azt, ahogyan elsírja magát beszéd közben, és ahogyan a dühtől eltorzul a hangja. Ugyanakkor azt is hozzá kell tennem, hogy felnézek rá a bátorságáért és az elszántságáért, elismerve, hogy amit ő tesz, én annak a felére sem lennék képes.

Nem én vagyok az egyetlen, akiben ilyen felemás érzéseket keltenek Greta felszólalásai; legutóbbi, az Egyesült Nemzetek Szervezetének szeptemberi New York-i klímacsúcsán mondott beszéde után a nemzetközi sajtó is tollára tűzte. Volt, aki prófétának kiáltotta ki őt, mások a mélybe rántották rágalmazó kijelentéseikkel.

Greta Thunberg karizmatikus egyéniség. Ugyanakkor kevesen válaszolják gyerekkorukban a „mi szeretnél lenni, ha nagy leszel?” kérdésre azt, hogy „karizmatikus egyéniség”.

Ezeknek az embereknek amennyi csodálójuk, annyi ellenségük is van. Kellemetlen hallani a hangjukat: fáj az, amit mondanak, hiszen érezzük, hogy nekünk címezték. „Önök ellopták az álmaimat, a gyerekkoromat az üres szavaikkal...” – rótta fel legutóbb is Greta, és bár szavait az ENSZ képviselőinek szánta, mindnyájan tudjuk, hogy nemcsak róluk van szó, hanem rólunk is.

Bármennyire szeretjük is a gyerekeinket, a szemük előtt éljük fel a jövőjüket azzal, hogy nem változtatunk a kényelmes életünkön, és másoktól várjuk a megoldást a klímaváltozásra. A felelősséget a nagyvállalatokra és a politikusokra hárítjuk, mi magunk pedig homokba dugjuk a fejünket, hogy ne lássuk, a mi életünk, a mi gyerekeink és unokáink élete is veszélyben forog. Lehet, hogy Greta ezért nem szimpatikus számomra? Mert kellemetlen, már-már zavarba ejtő egy dühös gyerek szájából meghallanom az igazságot: hogy én magam is vétkes vagyok a környezetünk rombolásában?

FOTÓ: JANA ERIKSSON

Greta Thunberg az iskolasztrájkra felhívó transzparensssel

Mi köze van mindennek a reformációhoz? Természetesen nem gondolom, hogy bármilyen területen is össze lehetne hasonlítani Luther Mártont Greta Thunberggel, ugyanakkor nem tartom eretnek gondolatnak párhuzamot vonni a mai, klímászorongással küzdő világunk és a reformációra megérett kora újkori helyzet között.

Luther Márton is karizmatikus egyéniség volt. Éppen ezért rengetegen gyűlölték őt. Egyháza iránt kritikus szavai nem csupán kellemetlenek voltak, hanem a hatalmat birtokló réteg számára egyenesen elviselhetetlenek, ezért üldözték, és meg akarták ölni. Az *Ószövetségből* is tudjuk, hogy ez a prófétai sors: az igazság hirdetői nem népszerűek, sokkal inkább megbotránkoztatók. Luther fellépése azért volt szálka sokak szemében, mert nemcsak karizmatikus személyiség volt, hanem a kereszt teológusa is: sokkal ellentétben nem mondta a jót rossznak, a rosszat pedig jónak, ahogyan a népszerű, de hamis próféták teszik csak azért, hogy megfeleljenek az emberi elvárásoknak. Inkább rámutatott azokra a visszaélésekre, amelyek felett addig csendben átsiklottak.

Híres 95 pontjából a 92. Jeremiás próféta szavai nyomán így szól: „Távozzanak azok a próféták, akik azt mondják Krisztus népének: »Béke, béke!« – de nincs béke!”

Nem kell túlságosan megdolgoztatnom a fantáziám, ha a párhuzamot tovább szeretném fűzni, hogy néhány lehetséges parafrázist megfogalmazzak. Távozzanak azok a politikusok, akik azt mondják, hogy a klímaváltozás csak kitaláció – becsapják az embereket, akik így nem tudnak felkészülni a rájuk váró jövőre! Távozzanak azok a vezetők, akik azt mondják, hogy létezik folyamatosan növekvő gazdasági fejlődés – az emberi mohóságot táplálják a világban! Távozzanak mindazok a véleményvezérek, akik elhiszik, és másokat is azzal áztatnak, hogy lesz majd, aki helyettünk megoldja a klímaváltozás problémáját, mi elhetjük tovább a megszokott életünket – pedig nekünk magunknak kell megváltoznunk! És végül távozzanak azok a mai próféták, akik azt mondják, hogy a világ gondja nem a keresztények gondja – elhárítják magukról a felelősséget!

Az igazság kimondására az 1500-as évek feszült időszakában is szükség volt.

Az emberek könnyebben fordulnak istenpótlékokhoz, ha azok megnyugtadják a lelküket. A 15. és a 16. század fordulóján környékén felfokozott volt a világvégvárás, félelmet keltett a pestisjárvány és az apokaliptikus asztrológiai jóslatok is. Ehhez társult mindaz, amit az egyháztól a pokollal és a tisztítótűzzel kapcsolatban megtudhattak. A félelem pedig arra ösztönözte az embereket, hogy megtegyék a tőlük telhetőt, vagyis egy-egy búcsúcédula megvásárlásával „biztosítsák” a maguk és szeretteik helyét a mennyországban a világvége bekövetkeztekor. Pedig a félelem rossz tanácsadó: hiszékeny és kiszolgáltatottá tesz. Aki telve van félelemmel, az bármit megtenne azért, hogy félelmének tárgyát elkerülje, és lelkének megnyugvást szerezzen.

FERDINAND PAUWELS FESTMÉNÉNEK RÉSZLETE (1872)

Luther Márton kiszégezi a 95 tételt

Sokan ma is szorongással tekintenek a jövőbe. Pszichológiai szakkifejezés lett a klímaszorongás vagy klímagyász, amelyet a bizonytalan jövővel kapcsolatos érzéseinkre használunk. Egyre erősödnek azok a hangok, amelyek azt jóslják, hogy már ebben az évszázadban eltűnhet az a fajta civilizáció, amelyet most ismerünk magunk körül. Aggaszt a saját sorsunk, a szeretteink jövője, nem tudjuk, hogy mivel kell majd megküzdenünk – éhínséggel, meneküléssel, járványokkal?

A világvégétől való félelem most nem búcsúcédulák formájában manifesztálódik, hanem a remény keresésének más alakjait ölti. „Nekem nem itt kéne lennem, hanem iskolában, az óceán másik oldalán. Önök mégis hozzánk, fiatalokhoz jönnek reményért. Hogy merészelik?” – mondta Gre-

ta Thunberg, a felnőttek szemére vetve, hogy bár alig hajlandók változni és a szokásaikon változtatni, a fiatal generációtól várják a helyzet megoldását. Számomra ebből még az is kihallatszik: nem arra van szükség, hogy a lelkünket megnyugtassuk, és valahonnan – bárhonnan – reményt nyerjünk, hanem arra, hogy a hazudozást abbahagyva megismerjük az igazságot, és ennek fényében cselekedjünk.

Az igazság pedig számunkra minden esetben Jézus Krisztus. A reformáció legfontosabb üzenete is az volt, hogy sem a saját cselekedeteinkben, sem semmi másban nem oldódhatnak fel a félelmeink, és nem kaphatunk igazi reményt, csakis egyedül Krisztustól. A benne való hit pedig

erőt ad arra, hogy az ő életét szem előtt tartva tegyük meg azt, ami tőlünk telik. Nem a félelem által irányítva, hanem Krisztusban bízva éljük az életünket.

Ez semmiképp sem jelenti azt, hogy karba tett kézzel várjuk mindazt, ami ránk vár. Jézus élete sem a kényelemről szólt. Ő a keskeny úton járt, és a követőit is erre hívja. Az igazság megismerése ugyanis kényelmetlenségekhez vezet: fel kell adnunk a megszokott életünket, rögzült szokásainkat, nemet kell mondanunk embereknél, le kell csendesíteni bizonyos vágyainkat, és uralkodnunk kell a mohóságunkon. Nem alkudhatunk meg féligazságokkal csak azért, hogy nyugodtabbak legyünk. Vállalnunk kell, hogy mindig a krisztusi igazsághoz mérjük az életünket, akkor is, ha ez bizonyos helyzetekben konfrontációhoz és időlegesen lelkünk nyugtalanságához vezet.

A karizmatikus egyéniségeket lehet szeretni, lehet gyűlölni. Viszonyuljunk hozzájuk akár így, akár úgy, az ilyenek megváltoztatják a világot. Ez a változás szülte a reformációt, és ilyen változást várunk most is. Ugyanis jelen pillanatban valóban sötétek a kilátásaink a földi élet jövőjével kapcsolatban. Mégis, az ilyen sötét időszakokból sarjadnak a leginkább vágyott ébredési mozgalmak.

Istenben bízva és a magunk minden erejét és képességeinket latba vetve hiszünk, hogy sikerülhet változnunk és változtatnunk. Vagy Greta szavaival élve: „A világ kezd felébredni, és a változás már útban van, ha tetszik, ha nem.”

■ KOVÁCS BARBARA

KÉPÜNK ILLUSZTRÁCIÓ

Szeretetház Luther születésnapjára

Az evangélikus diakóniai munka kezdetei Győrben

A modern értelemben vett diakóniai munka Németországból indult. Az első diakonissza-anyaházat Theodor Fliedner evangélikus lelkész (1800–1864) alapította 1836-ban Kaiserswerthben. Az intézmény és működése mintaként szolgált a később alapított anyaházak számára. Az így létrejött női közösségekben – szociális feladataik ellátása mellett – nagy figyelmet fordítottak a lelki élet gyakorlására, és hittérítő tevékenységet is kifejtettek. Nyugat-európai mintát követve Magyarországon a 19. század második felében jelent meg a mozgalom.

Németországon túl elsősorban Hollandiában, Skandinávia államaiban és az Egyesült Királyságban tettek szert jelentős népszerűsége a diakóniának ezek az új intézményei, emellett az Egyesült Államokban volt a mozgalomnak számottevő követői tábora.

Hazánkban az első evangélikus anyaház Pozsonyban jött létre 1891-ben, s ez később munkaállomásokat létesített az ország számos pontján, így Győrben is.

Indulás gyülekezeti adakozásból

A győri evangélikus egyházközség tagjai a fennmaradt források alapján a legkorábbi időktől szívügyüknek tekintették a szegények és elesettek támogatását. Tették ezt anyagi segítségnyújtással akár végrendeleti úton, akár életükben alapítványokon keresztül, a szegény sorsú, ám rátermett diákok felkarolásával, avagy a lelkészek kezelésében álló szegénypénztár gyarapításával. Ugyanakkor sokáig váratott magára, hogy mindez komplexebb módon, intézményi keretek között történjen.

Végül Karsay Sándor akkori győri lelkész, dunántúli szuperintendens Luther Márton születésének négyszázadik évfordulója alkalmából javasolta, hogy a jubileum tiszteletére állítsanak fel szeretetintézményt. E célra a gyülekezet felajánlotta a Kálvária utca 25. szám alatti házát, majd a hívek adakozásának köszönhetően 1885-ben sikerült az épületet tatarozni és berendezni. A szegény- és árvaintézet ün-

nepélyes átadására abban az évben december 8-án került sor; működését négy árva gyermek és két idős gyülekezeti tag befogadásával kezdhetette meg.

Huber Etelka

Benedek Adolf tanító tevékeny közreműködésével a házhoz tartozó kertben megtermelték az ellátáshoz szükséges zöldségeket, s ezenfelül még bizonyos bevételre is szert tettek. Benedek Adolf nyugdíjba vonulását követően a helyére megválasztott Borsody János már az intézményben lakott, és mint árvaatyát alkalmazták a nyolc árva és a négy idős gondozott mellett.

Ekkorra már mind a rendelkezésre álló munkaerő – egy fő –, mind maga az épület egyre kevésbé mutatkozott elégségesnek a bővülő feladatok ellátására, annak ellenére, hogy Borsody Jánosnak felváltva besegítettek a gyülekezet hölgytagjai. A város vezetősége is mindinkább azt szorgalmazta, hogy a városi gondozásban álló evangélikus árvák nevelésének feladatát is vegye át a gyülekezet.

Bővülő létszám, sokasodó feladatok

A növekvő igények kielégítése érdekében 1906-ban a gyülekezet belmissziói egyesületének tagjai felvetették: az intézmény körüli teendők eredményesebb ellátása céljából Pozsonyból kellene diakonissza nővéreket hívni. A pozsonyi anyaházzal folytatott – elhúzódo – egyeztetések eredményeképpen 1910. február 9-én érkeztek Győrbe az első diakonissza nővérek: Huber Etelka és Frühwirt Augustza. Ekkor két öreg és tizenegy árva lakott az intézetben, a róluk való gondoskodás volt a feladatuk.

A gondozottak egyre bővülő létszáma a személyzet gyarapításán túl szükségessé tette az intézmény elhelyezésének újragondolását is. Végül a gyülekezet teljesen új épület felépítése mellett döntött. Ennek pénzügyi hátterét az időközben szépen gyarapodó szegény- és árvaintézet alapja, valamint Bálint Mihálynak, a gyülekezet bőkezű mecénásának hatvan ezer koronás adományával biztosította. Megfelelő telket a városvezetés ugyan nem tudott adni – noha a gyülekezet kérte –, ám ígéretet tett tízezer korona támogatásra, amelyet évi részletekben, tíz esztendő alatt kívánt kifizetni. Az új épületet végül a lelkészek birtokában álló, ám a nemes célra egyöntetűen felajánlott kertek helyén építették fel Oberländer Sándor tervei alapján; a kivitelező Káldy Mihály építőmester volt.

Árva gyermekek, internátusi lakók és diakonisszák a győri szeretetházban

A megújult intézményt 1912. március 24-én Gyurátz Ferenc, a Dunántúli Egyházkerület akkori püspöke adta át rendeltetésének. Igazgatónak Pálmai Lajos lelkészt, vezető nővérnek Huber Etelka diakonissza nővért választották meg. Az új épület nemcsak a szegények, elaggottak és árvák befogadására és gondozására volt alkalmas, hanem huszonöt fős leányinternátust is kialakítottak benne.

Kórtermek a szeretetházban

A két évvel később kitört világháború az intézmény mindennapjaiban is változásokat hozott. Győrben vöröskeresztes hadikórházat létesítettek a sebesült, beteg katonák ellátására. A vasútállomáson berendezett központi kórház azonban csakhamar elégtelennek bizonyult. A gyülekezet felajánlotta a segítségét, s ennek jegyében szeretetházának három nagytermét kórtermekké alakította, ahol huszonnyolc katona elhelyezésére és ápolására nyílt lehetőség.

A kórtermek felszerelését, berendezését a belmissziói egyesület vállalta ma-

gára. Az egyesület hölgytagjai a betegek ápolásából is kivették részüket, sőt az orvosi feladatokat is az egyesület egyik orvosi tagja, dr. Schröder Gyula látta el önkéntes alapon.

A kórtermek kialakítása mellett 1917-ben az internátus bővítése is szükségessé vált, mivel a győri felsőbb leányiskola gimnáziummá fejlesztése nyomán hirtelen megugrott a vidékről érkező tanulók létszáma. Az ő győri elhelyezésük érdekében döntött a fejlesztés mellett a gyülekezet.

A háború vége felé erősen éreztette hatását az élelem és a tüzelőanyag hiánya. Volt, hogy egyáltalán nem lehetett ezeket kellő mennyiségben beszerezni, vagy csak nagyon emelt áron, ezért a gyülekezet fenntartásában működő szeretetházban is egyre inkább költségvetési és beszerzési problémák jelentkeztek. Erre tekintettel az 1919. február 3-án tartott szeretetházi bizottsági ülés úgy döntött, hogy az épületben működő internátus a második félévben bezárja kapuit.

Ennek nyomán – mivel az épületben csupán tíz árva és két idősebb gondozott maradt – a személyzet jelentős részétől megváltak, csupán egy diakonissza

nővért és egy cselédet tartottak meg a maradék teendőik ellátására. A megürült szobákat a gyülekezet kiadta, az épület egy részét pedig a katonai dandárbírósg vette használatba.

Néhány hónappal később, a Tanácsköztársaság időszakában az épületet államosították. Bár az eredeti tervek szerint továbbra is árvaházként működött volna, ehhez az állam sem anyagi eszközökkel, sem megfelelően képzett szakemberekkel nem rendelkezett.

A Tanácsköztársaság bukása után ugyan felmerült az intézmény újbóli megnyitásának gondolata, végül anyagi megfontolásokból más döntés született. Szeptemberben a szeretetházi munka teljes leállása miatt az addig Győrben maradt egyetlen diakonissza is visszatért Pozsonyba, ennek következtében az evangélikus diakóniai munka éveken keresztül szünetelt a városban. Újbóli megindulására csupán 1925-ben kerülhetett sor.

■ VILÁGI DÁVID

A szerző történész, levéltáros, a győri Ráth Mátyas Evangélikus Gyűjtemény vezetője

Kein Jubiläumsjahr – schon zum zweiten Mal...

FOTO: ESTHER STOSCH / PIXELIO.DE

Zwei Jahre sind schon vergangen, seit 2017 das 500jährige Jubiläum der Reformation gefeiert wurde. Seit zwei Jahren kämpfen wir nun mit der Herausforderung, die Botschaft von der Erneuerung der Kirche aufgrund der Heiligen Schrift nicht verblassen zu lassen – und dies in Jahren, in denen der Aufwand für Vorbereitung und Durchführung bei weitem nicht so groß ist wie z. B. zwei Jahre zuvor. Wie können wir dem anfänglichen Enthusiasmus gerecht werden, der unseren Vorfahren unter unterschiedlichen historischen Bedingungen dazu bewegte, ihre Glaubenserkenntnisse und ihr Zeugnis als reformatorische Christen zu leben und in die kirchliche und weltliche Öffentlichkeit zu tragen?

Freilich bietet sich das Festhalten an der Erinnerung an verschiedene Ereignisse oder entstandene Werke der

bedeutendsten Vertreter des „neuen Glaubens“ an. 2019 jährt sich beispielsweise der Anfang der Zürcher Reformation oder Luthers Leipziger Disputation zum 500. Mal – beide verbinden sich mit dem Jahr 1519, das strenggenommen als das letzte Jahr der eigentlichen Reformation gilt. Uns Lutheraner weist sowohl die Disputation als auch die „reformierte“ Reformation wieder einmal darauf hin, wie wichtig die theologische Auseinandersetzung zwischen verschiedenen Glaubensüberzeugungen und auf der gesellschaftlichen Ebene ist. Sie hat nämlich Folgen für die Gestaltung des persönlichen und des gesellschaftlichen Lebens. Gerade in Zeiten, in denen oft auf den christlichen Ursprung der europäischen Lebensweise – so unterschiedlich diese auch verstanden werden mag – hingewiesen wird, ist es hilfreich, sich

darin zu erinnern, dass die Intention der Reformation nicht nur den Ursprung und die Grundlage für diese Sicht der Gesellschaft bietet, sondern Elemente dieser Sicht auch zurechtrücken oder gar korrigieren kann.

Genauso wichtig wie die historische Betrachtung der Reformationszeit ist aber die Tatsache, dass der eigentliche Ursprung der Reformationsbewegung persönlicher Natur ist, d.h. mit der Glaubensüberzeugung einzelner Menschen und mit der Gemeinschaft solcher Menschen zu tun hat. Dieser Hinweis liefert einen sicherlich noch wichtigeren Anhaltspunkt für Reformationsfeste in Nicht-Jubiläumjahren. Nicht nur, weil er das Prinzip einer von unten aufgebauten Kirchenstruktur in Erinnerung ruft, die den Kirchen der Reformation eigen ist, sondern auch weil er unmissverständlich

zum Ausdruck bringt, dass das Denken über die Kirche nicht bei Gestaltungsvorstellungen anfängt, sondern beim durch den Geist Gottes ergriffenen und zur Glaubensüberzeugung geführten Menschen. Bei uns also...

Beide Aspekte, der historische und der persönliche gleichermaßen sind entschieden zukunftsorientiert. Martin Luther formuliert diese Haltung verblüffend einfach: „Selbst wenn ich wüsste, dass die Welt morgen in Stücke zerfällt, würde ich immer noch meinen Apfelbaum einpflanzen.“ Es ist kein Wunder, dass dieser seit seiner Entstehung wahrscheinlich der bekannteste Satz von ihm ist, vermutlich deswegen, weil er so optimistisch ist. Für Luther steht die Zukunft der Welt und die des christlichen Glaubens in engem Zusammenhang und die beiden lassen sich in keiner Weise auseinanderreißen. Am besten bringt dies seine Liedzeile zum Ausdruck, die wir in dem damaligen historischen Zusammenhang zwar gut verstehen und nachvollziehen, dem wir aber aus heutiger Sicht nicht mehr so richtig zustimmen können: „*Erhalt uns, Herr, bei deinem Wort, Und steur' des Papsts und Türken Mord.*“ Vielmehr hören wir weltweit von „ökumenischen Reformationsgottesdiensten“, die nicht mehr die historischen Auseinandersetzungen und die entstandenen theologischen und

gestaltungsmäßigen Unterschiede in den Mittelpunkt stellen, sondern die Sehnsucht nach Erneuerung des Glaubens und der Kirche.

Spätestens mit diesem Gedanken sind wir in der Gegenwart angekommen. Denn die Sehnsucht nach Erneuerung entspricht dem Gedanken, der aus der Reformationszeit stammt: „*Ecclesia semper reformanda est.*“ Anders als im konkreten Kontext der jeweiligen Kirchen konnte dieser Satz nach reformatorischem Verständnis gar nicht gemeint sein. Es ist also unsere Aufgabe, auch heute nach Formen, Arbeitsweisen und Lösungen zu suchen, die eine Kirche in der Art und Weise weiterentwickeln oder erst entstehen lassen, dass diese einerseits den Intentionen der Reformatoren entspricht, d.h. nach wie vor eine reformatorische Kirche bleibt, und in der uns glaubenden Menschen andererseits wirklich gut geht. Denn nur da, wo es uns gut geht, kann es denen gut gehen, denen wir das Evangelium, das im Mittelpunkt der reformatorischen Verkündigung steht, weitergeben wollen. Gottes Segen möge dieses Anliegen begleiten, in den Gemeinden in Ungarn und in der ganzen Welt!

Ein fröhliches Reformationsfest wünscht Ihnen

■ PFARRER SZILÁRD WAGNER
(Wien)

*Das Wort Gottes ist eine Speise,
wer sie isst, den hungert immer
mehr danach.*

(Martin Luther)

*Ich lebe, weiß nicht, wie lang.
Ich sterbe, weiß nicht wann,
Ich fahre, weiß nicht wohin,
Mich wundert,
dass ich noch fröhlich bin*

Luthers Kommentar dazu:
*Der Christ kann diesen Reim getrost
umkehren und also sagen:
Ich lebe, und weiß wohl wie lange,
Ich sterbe, und weiß wohl, wie und
wanne;
Ich fahr, und weiß, Gottlob! wohin,
mich wundert, dass ich noch traurig
bin.*

„Die Freiheit eines Christenmenschen immer wieder neu zu leben: Mich nicht einfach anderen Meinungen hinzugeben, sondern selbst einen kritischen Geist wachzuhalten. Ich mache den Mund auf, wenn ich es für richtig halte, das ist für mich reformatorisch.

Luthers Auftritt vor dem Reichstag zu Worms ist auch für mich ein protestantisches Sinnbild: Er stand dort zu seinen Überzeugungen, selbst wenn es einen, modern gesagt, Shitstorm gab. Eine Grundlage meines Glaubens ist zudem, immer wieder die Bibel zu lesen. Dabei entdeckte ich stetig Neues, das ich vorher so nicht gesehen hatte.“

(Margot Käßmann)

FOTO: ANDREAS HERMSDORF / PIXELIO.DE

„Spravodlivý zo svojej viery bude žiť!“ (Abakuk 2:4.b)

„A tak ospravedlnení z viery máme pokoj s Bohom skrze svojho Pána Ježiša Krista. Skrze Neho dostal sa nám vierou aj prístup k milosti, v ktorej stojíme.“

(List Rímskym 5:1-2)

Ak budeš prosiť o milosť – Boh dá novú možnosť. Je užitočné, postaviť si kritické otázky práve dnes, na pamiatku reformácie. Mali by sme sa úprimne pred Bohom pýtať na dôvody svojich neúspechov. Máme cirkev oslobodeného evanjelia. Vieme, že zásady viery a života boli reformáciou postavené dobre. Predsa sa nám však v našich rodinách nedarí tak, ako by sme si priali.

Naše kostoly navštevujú najmä starší ľudia. Hoci máme všetky možnosti, práce s mládežou v mnohých zboroch zlyháva. Oslobodené evanjelium má byť darom pre mnohých... Ostáva však skôr za múrmi kostolov. Sú za tým naše zlyhania? Prehrešili sme sa proti Hospodinovi ako Jóbovi synovia, a tak nás Boh „vydal do moci vlastnej viny“? V čom je naša vina? Málo lásky? Obviňovanie iných za svoje zlyhania, vyhováranie sa na ne-

FOTOGRAFIE: STIMED.NET

priaznivé spoločenské podmienky? Strach z hľadania nových ciest odovzdávania evanjelia novým ľuďom? – „Ak budeš hľadať Boha a Všemohúceho budeš prosiť o milosť, ak si čistý a úprimný, tak teraz povstane kvôli tebe a znovu zriadi príby-

tok tvojej spravodlivosti.“ Čistota a úprimnosť znamená záujem o to, aby som sa videl tak, ako ma vidí Boh. Prosme o milosť! Boh nás nezavrhol! Boh nám ešte naplní ústa smiechom!

■ B. M.

Reformujme vežu

Eccllesia semper reformanda je jednou zo zásad, ktoré sa dostali v reformačných časoch do popredia. Hlásá pravdu, na ktorú radi zabúdame: Je potrebné, aby sa cirkev, teda každý kresťan vždy nanovo reformoval. Už Stará zmluva nám v príbehu o potope sveta ukazuje, že Boh si želá aby sme sa nanovo formovali (re-formovali) vo vzťahu k Nemu.

Za Noachových čias urobil reformu Boh. Urobil ju vtedy jediným možným spôsobom – okrem Noachovej rodiny násilne zničil životy všetkých, ktorých stvoril, hoci Ho pritom „zabolelo srdce“. Bolo to prvý a podľa Jeho slov i posledný raz, keď takto zasiahol. Odvtedy Boh prenecháva

ľudské obnovovanie sa našej vôli. Lenže aké sklamanie! Po nádhernom uzatvorení zmluvy medzi Bohom a Noachom, Noachovo potomstvo stavia babilonskú vežu. To nie je len historický fakt, je to i dnešný stav. Boh poslal Svojho Syna, aby s nami urobil zmuvu o spasení. Hoci sme ju s radosťou „podpisali“, predsa len potichučky ďalej stavíme babilonskú vežu.

Pamiatka reformácie nám nepripomína iba Luthera zverejňujúceho svoje výpovede proti odpustkom. Pripomína nám, že by sme mali čítať i Božie výpovede proti nám. Boh nás, teraz už cez Pána Ježiša volá: Vyjdi z korábu svojho starého ja. Vyveď z tade i celú svoju rodinu.

Nezostávajme zadbenní a izolovaní vo svojej arche. Vyjdime a s Božou pomocou sa pustíme do reformácie samých seba. Nechceme zreformovať všetko hneď a za každú cenu. Sústredme sa na to, aby sme zreformovali samých seba. Byť veriaci predsa neznamená stáť v bezprostrednej blízkosti Boha.

Byť veriaci znamená kráčať so svojím Bohom. Je to náročná túra. Ozajstný beh na dlhú trať. Ale nie je to nič, čo by sme s Božou pomocou nedokázali. Než teda – reformácii zdar! Pustme sa do nej! Ale pamätajme, že nie všetko okolo nás, predovšetkým MY sa máme reformovať.

■ JANKA STRAKOVÁ

Túžba po obnovení

Pred pármi rokmi sme si založili peknú tradíciu: Občas si pozývame z vidieckych cirkevných zborov so slovenskými koreňmi do Budapešti na spoločné služby Božie.

Tak už navštívili nás z Jači, z Kirtu, z Maglódu, z Veľkej Tarči, z Čomádu a z Černi a z Čemeru.

Pred pármi rokmi na druhú októbrovú nedeľu prijali naše pozvanie nasi bratia a naše sestry zo Čemeru.

Prichádzali k nám s jedným plným autobusom s vedením Juraja Johanna. – Ako to pán farár vo svojom pozdrave vysvetlil, na Čemerí ešte žijú živé tradície: staršie ženy ešte nosievajú tieto krásne kroje, čo zdedili od svojich rodičov. Ony ešte počúvali doma kedysi slovenský jazyk. – Ich vnuky a vnučky sa učia slovenčinu v škole. – Dobre bolo v bratskom a sesterskom spoločenstve spolu spievať, modliť sa a počúvať Božie Slová na jazyku našich predkov. Slovo Božie na túto nedeľu nám mal odkaz, že Náš Pán chce nás posilniť: náš vnútorný človek – aby

zo svojho úprimného srdca sme spravili všetko: sme sa modlili a dali ďalej z tých darov, čo sme dostali od Neho. – Dobre bolo počuť ako krásne znejú zo srdca spievajúce piesne z Tranosciusa a pamätať sa na dávne časy: ako mohli spievať a modliť sa naši predkovia. – Dobre bolo cítiť, že spája nás nielen spoločná minulosť, spolupatričnosť, ale náš Kristus, Jeho láska.

Po priateľskom rozhovore pri kávičku sme sa dohodli, že sa stretneme druhý krát na Čemerí: na nasledujúcom podujatí. – Keď sme sa pozreli náš Lutherov dvor a Lutherovu sochu, naši bratia a naše sestry odchádzali ešte na výlet v Budapešti.

Tieto stretnutia nás posilňujú nielen v spolupatričnosti, ale aj v Kristovej láske nás obnovia a upevňujú. Dostaneme sa bližšie k nášmu Pánovi a aj našim bratiam a sestrám. Pomáhajú nám dosiahnuť sa, po čom túžime: obnoviť náš život v Kristovi.

■ HILDA GULÁČIOVÁ-FABULOVÁ

MARTIN LUTHER:

Výpovede proti odpustkom – Výbery

Keď náš Pán a Majster hovori: Pokánie čiňte, tak chce, aby celý život Jeho veriacich na zemi bol ustavičným pokáním.

*Nedokonalá pobožnosť
Alebo nedokonalá láska
Umierajúceho nutne pri –
náša so sebou veľké obavy, áno, o čo je láska menšia, o to väčší je strach.*

*Každý kresťan, ktorý
pocituje pravú lútosť nad
svojimi hriechmi, má úplné
odpustenie trestu aj viny,
ktoré mu patrí aj bez
odpuštkov.*

*Opravdivým pokladom
Cirkvi je však sväté evanjelium o Božej sláve a milosti. Tento poklad je však, prirodzene, vo veľkej nenávisti, lebo pôsobí, že prví budú poslednými.*

Preto sú poklady evanjelia sieťou, ktorou kedysi lovili bohatých ľudí. Avšak poklady odpustkov Sú sieťou, ktorou v dnešnej dobe lovia bohatstvo ľudí.

Kresťanov treba poučovať, že ten, kto chudobnému dáva, núdznemu požičiava, lepšie robí, ako keby si kúpil odpustky.

FOTOGRAFIE: TIRACHARD KUMTANOM / PEXELS.COM

Damaszkuszi félfordulat

Lesz-e igazi változás a környezettudatosságban?

A teremtés hetének idei témája a hála és a felelősség, valamint a biológiai és ökológiai sokféleség védelme. A probléma aktuálisabb, mint valaha; az utóbbi időben nem véletlenül fokozódott világszerte a környezettudatosság iránti érdeklődés. Azonban ez sokaknál inkább pánikérettel társul, mintsem tenni akarással. Vajon hagyjuk-e, hogy a félelmeink megbénítsanak, vagy belátva a saját felelősségünket, a tettek mezejére lépünk? Képesek vagyunk-e teljes fordulatot venni, ami kényelmetlenséggel és lemondásokkal is jár? Vagy elengedjük a fülünk mellett a sürgető üzenetet?

„Mentsd meg a bolygónkat”

Műanyagmentes július, klímasztrájk, csomagolásmentes árukat kínáló üzletek és fém vizespalackok. A környezettudatosság trendibb, mint valaha. Számos cég ki is használja a piaci rést, és gyorsan reagál a növekvő igényekre: sorra jelennek meg a többször használatos fültisztítók, komposztálható szivacsok és bambusz fogkefék.

Az erőteljes környezetszennyezésből származó problémákat már közel ötven éve felismerték. Az első tudományos összefoglaló munka, D. H. Meadows – D. L. Meadows – J. Randers – W. W.

Behrens *A növekedés határai* című könyve 1972-ben jelent meg, és kutatások, klímakonferenciák sorát indította el, amelyek rendre komolyabb eredmények nélkül fejeződtek be. Az egy helyben toporgást jól mutatja, hogy D. H. Meadows, D. L. Meadows és J. Randers, *A növekedés határai – Harminc év múltán* című, 2002-ben megjelent kiadvány szerzői arra a következtetésre jutottak, hogy az eredeti kutatáshoz képest nem történtek érdemi változások (az idén szeptember 23-i New York-i klímacsúcs is összességében elégtelen vállalásokkal zárult). Az azóta

megjelent vizsgálatok is alátámasztják az 1972-ben kiadott jelentésben foglaltakat, sőt úgy tűnik, a folyamatok a korábban jelzettnél gyorsabban zajlanak.

Az egyetlen újdonság a tárgykörrel kapcsolatban talán csak annyi, hogy elkezdünk róla beszélni. Végláthatatlanul lehetne sorolni a hőhullámok és a helyi katasztrófák előfordulását. S mivel az érezhető negatív hatások miatt elkezdünk félni, valamiféle látszólagos érdeklődést tanúsítunk a téma iránt. Úgy tűnik, egyre többen vagyunk a Damaszkuszba vezető úton: megvan a felismerés és a szándék, de azért teljes hátraarcot venni valahogy még sincs kedvünk. Helyette szorongunk, és idegesen nyomogatjuk a pánikgombot, félmegoldásokat szajkózunk, és egyéni felelősségünket firtatjuk.

A keresztény ember felelőssége

Pál apostol megtérésének története a legtöbbünk számára ismert: a keresztényeket üldöző farizeus találkozott Jézussal a damaszkuszi úton, s ettől fogva teljes fordulatot vett az élete. Pál nem azt válaszolta Jézus hívására, hogy neki ez kellemetlen lenne, és ha lehet, inkább valami köztes megoldást választana, vagy hogy keressenek mást a feladatra. Pál nem ásta el a talentumait, és nem tartotta meg magának a Jézussal való találkozásból született felismerést. Vállalta a kihívást, a szenvedést, mert miután találkozott Jézussal, már nem tudott ugyanaz az ember lenni, aki azelőtt volt. Korábbi küldetését félredobva az egyik legjelentősebb hatású apostol vált belőle.

Ha megvizsgáljuk a hozzáállásunkat a klímaváltozáshoz, ráébredhetünk, hogy ez a radikális szemléletváltás a mi életünkben talán még nem következett be. Bár felismerésre jutottunk, mégsem vagyunk hajlandók vállalni a megoldások felé való elmozdulással járó kellemetlenségeket, nehézségeket. Nem elég csak részproblémákat kiemelni és azokra koncentrálni (mondjuk, a műanyagmentességre), mert bár születhetnek részleges megoldások –

például az ózonlyuk növekedését sikerült megállítani –, amíg az üvegházhatású gázok (elsősorban a szén-dioxid) kibocsátását érdemben nem tudjuk csökkenteni, addig szinte semmit sem tettünk... Szükségünk van rá, hogy átfogóan, rendszerben gondolkozzunk, és teljes fordulatot vegyünk.

Nem szolgálhatsz két úrnak

„Senki sem szolgálhat két úrnak, mert vagy az egyiket fogja gyűlölni, a másikat pedig szeretni, vagy az egyikhez ragaszkodik majd, a másikat pedig megveti. Nem szolgálhattok Istennek és a mammonnak.” (Mt 6,24)

Ingoványos talajon járunk. Különbféle érdekek feszülnek egymásnak a globális harctéren, sorozatos szünetnek ellentmondásos intézkedések, radikális változtatásra azonban kevesen képesek. A pozitív lépések – például a klímaalap támogatása – hamar értelmüket veszítik, ha mellettük más állami támogatások, beruházások épp ellenkező irányban hatnak. Egyéni szinten pedig hiába nem kérünk szatyrot a boltban, és zárjuk el a csapot fogmosás közben, ha egyúttal tragédiának éljük meg az üzemanyagár-emelkedést.

A többség valószínűleg azzal sem értene egyet, hogy az állam extra adókat vessen ki a repülőutakra. Hiába adakozunk az égő esőerdők megmentésére, ha közben Kínából internetes áruháza-

FOTÓ: BALLA MÁRIA

kon keresztül pár száz forintos felesleges tárgyakat rendelünk, melyek hosszú repülőút után jutnak el hozzánk, ráadásul méltatlan körülmények között készítették őket alacsony bérért dolgoztatott gyerekmunkások.

Nem élhetjük ellentmondásosan az életet, bizonyos mértékben fel kell adnunk a kényelmünket. Áldozatot kell hoznunk a jelenben, amely nem most, nem holnap, de hosszú távon megtérülhet, mert megelőzhetünk egy sokkal nagyobb katasztrófát. És ha az emberiség így sem fogja tudni elkerülni a legrosszabb for-

gatókönyvet, akkor is jó lenne tiszta lelkiismerettel azt mondani, hogy miután felismertük a problémát, még ha későn is, de próbáltunk ténylegesen tenni ellene.

Ne féljünk, cselekedjünk!

Peregnek a percek, telnek a napok, a hetek, a hónapok, az évek és az évtizedek, és mi mégsem tudunk kilépni a fogyasztói társadalom bódulatából. Ugyanakkor egyre többen ismerik fel a veszélyt, egyre többen vannak, akik változtatni szeretnének – és ennek örülni kell. De ne álljunk meg a félfordulatnál, még ha kisebbségben vagyunk is. A tizenkét dühös ember története 11 : 1 elleni szituációból indul, és a végén 0 : 12-vel zárul...

Van-e bennünk annyi erő, szeretet és józanság, hogy mi legyünk az az egy, akinek a példája másokra is hat? Vagy félelmek és szorongások között hagyjuk, hogy sodorjanak az események? Jézusnak a felelősségről és a tenni akarásról is határozott üzenete van (lásd a talentumokról szóló példázatot [Mt 25,14–30]). Nem fogadható el számára, ha valaki az ismeretek dacára hárit, és elmulasztja, elkeni a valódi cselekvést. Ugyanilyen világos az üzenete a félelemtől és a holnaptól való szorongásról is. Ezeket sem hagyhatjuk figyelmen kívül.

■ HARMATI DÓRA, ANTAL BÁLINT

Az eredeti, teljes írás október 1-jén jelent meg a Kötőszó evangélikus közéleti blogon

KÉPEINK ILLUSZTRÁCIÓK / FOTÓ: BRIAN YURASITS / UNSPLASH.COM

Erzsébet királyné magyar orvosa

Balassa János emlékezete

Talán sokan nem is tudják, hogy a szekszárdi Tolna Megyei Balassa János Kórház névadója evangélikus orvosprofesszor volt. A hazai orvostörténet egyik legkiemelkedőbb alakja nemcsak napjainkig alkalmazott műtéti újításokkal modernizálta a gyógyítás módszereit, de a fecskendő vagy a gipszkötés használata, a rendszeres vizeletvizsgálatok bevezetése vagy a nyílt törés mint orvosi szakkifejezés is az ő nevéhez fűződik.

A széles látókörű sebészorvos 1814-ben született Sárszentlőrincen Balassa János evangélikus lelkész második gyermekeként. Tanulmányait a sárszentlőrinci algimnáziumban kezdte meg, a középiskolát pedig Sopronban és Pozsonyban végezte. Orvosi oklevelet 1838-ban Bécsben szerzett. Tanulmányainak végeztével a császárvárosban maradt, ahol kora híres sebészprofesszorának, Joseph Wattmann-nak lett műtősnövendéke.

Hűség a hazához

Balassa a bécsi évei alatt ismerkedett meg az akkor kialakulófélben levő új orvosi irányzattal. Ennek követői a betegségek okait kórbonctani ellenőrzéssel kutatták, miközben kidolgozták a belgyógyászati diagnosztika módszereit. Balassa János nyitottan szívta magába ezeket a reformismereket. 1842-ben kinevezték őt a bécsi klinika tanársegédjévé, ám fél év múlva már Pesten találta magát, ahol a Pesti Királyi Tudományegyetem Orvosi Karának sebészprofesszora lett. Ezt a posztot haláláig töltötte be. Élete során többször hívták külföldi egyetemek és kórházak élére, azonban ő hűségesen kitartott szeretett hazája és egyeteme mellett.

A huszonkilenc éves fiatalember a kinevezéssel együtt egy tizennégy betegágygal felszerelt „kóródát” is átvehetett. Ez a klinika rendkívül korszerűtlenül, a betegek fogadására és kezelésére alkalmas külön helyiség nélkül működött, és neki sem volt külön tanári szobája. Ráadásul az oktatásra szolgáló tantermet

is meg kellett osztania más tanárral. Ám a világot járt Balassát ez nem keserítette el. Életcéljául tűzte ki a hazánkban akkor még alacsony színvonalú sebészet megreformálását, ezért még kinevezése előtt – saját költségén – európai tanul-

Balassa János

mányutat tett, sok értékes újítást hozva onnan magával.

Következetesen vallotta: sebészeti beavatkozást csak a végső esetben kell alkalmazni. Kerülte a felesleges csonkolást. Egy 1851-ben írt tanulmányában így vall erről: „Mi pedig a műtét-ellenes kardoskodást illeti, nyíltan bevallom, hogy abban a sebészet újabb szellemére nézve a legreálisabb haladást látom, mennyiben arra

törekszik, hogy élet- s kórtani folyamatok helyesebb felfogása s kellő méltánylása alapján a szükségtelen és célelleses vagy éppen káros műtétek halmazát a sebészet teréről leszorítsa.” Épp ezért előszeretettel alkalmazta például tuberkulózisos csont- és ízületi megbetegedések esetén a hűtési technikát.

Újítások és rehabilitáció

Nagy jelentőséget tulajdonított a fájdalomcsillapításnak és a sebfertőzések elkerülésének. Hazánkban elsőként alkalmazta a műtét előtti éterbódítást, a fecskendőt és sebészeti kötözéseknél a vattát. Fontosnak tartotta a betegségek és műtétek után a minél pontosabb helyreállítást – ő alkalmazott hazánkban először gipszkötést – és a plasztikai megoldásokat. Ez utóbbi területen Európaszerte elismert és használt újításokat vezetett be.

Szakmai körökben alapműnek tekintették például a plasztikai műtétekről, a vesebetegségekről, illetve a hasi sérvekről írt tanulmányait. Nemcsak a mikroszkópot használta rendszeresen a sebészeti metszetek vizsgálatánál, de Magyarországon elsőként alkalmazta az akkoriban megalkotott gégetükröt is. Az orvosi műnyelv fejlesztésének terén szintén maradandót alkotott – neki köszönhetjük például a „nyílt törés” kifejezést.

1848-ban több orvostársával honvédorvosnak jelentkezett. A honvédkórház igazgatója, miniszteri tanácsos lett, a harcok idején pedig táborisebész-tanfolyamot szervezett. A világosi fegyverletétel után azonban ő sem kerülhette el a sorsát: rá is börtön várt. Fogságát egy szomorú esemény súlyosbította. A szomszédos cellában raboskodott Batthyány Lajos, aki a kivégzése előtt a felesége által becsempészett törrel súlyos sebet ejtett a nyakán. A megijedt börtönigazgató Balassát vitte hozzá, hogy lássa el a volt

miniszterelnök sérülését. Az orvos, miután bekötözte a sebet, írásba adta, hogy az elítélt a nagy vérvesztés miatt anynyira legyengült, hogy kivégzése lehetetlen. Másnap azonban rabtársaival együtt tehetetlenül vették tudomásul, hogy a halálos ítéletet végrehajtották: Batthyány Lajost – a nyaki sérülése miatt – akasztás helyett golyó által végezték ki.

Balassa János szakmai tudását széles körben elismerték, így a császár hamarosan aláírta a szabadonengedési parancsot, és kis idő múlva, 1851-ben újra elfoglalhatta a tanszékét is. Pozícióját kihasználva munkalehetőséget biztosított számos orvos barátjának, akik a szabadságharcban vállalt tevékenységük miatt a hatóságok szemében nemkívánatos személyeknek bizonyultak. Az úgynevezett Balassa-kör tagjai – például Markusovszky Lajos, Lumniczer Sándor, Korányi Frigyes, Semmelweis Ignác, Hirschler Ignác – a kor kiváló orvosainak számítottak, és sokat tettek a hazai orvostudomány fejlesztéséért. Cikkeik a későbbiekben rendszeresen megjelentek az *Orvosi Hetilapban*.

Gyémántgyűrű a királynétól

Az időközben egyre népszerűbb és elismertebb Balassa professzort 1863-ban kinevezték az akkor alakult császári és királyi közoktatásügyi tanácsba. Később királyi tanácsosi rangot kapott, és átvehette a Lipót-rendet. A Magyar Tudományos Akadémia mellett több külföldi tudós társaság is tiszteletbeli, illetve rendes tagjai közé hívta.

A legnagyobb kitüntetés számára talán mégis az volt, amikor Erzsébet királyné őt választotta magyar orvosául. A budai Várban Balassa János volt Sisi szülészorvosa, amikor 1868. április 22-én Mária Valéria hercegnő megszületett. Hálája jeléül a királyné a nevének kezdőbetűivel díszített gyémántgyűrűt ajándékozott orvosának.

A kiegyezést követően újból Eötvös József lett a vallás- és közoktatásügyi miniszter. Ő Balassát nevezte ki az Országos Közegészségügyi Tanács elnökének. Ám az új elnök nem sokáig tehetett hazájáért e poszton, mert 1868. december 9-én szövődmenyes vakbélgyulladásban elhunyt. Halála nagy veszteség volt, és sokakat lesújtott.

A temetési szertartást Székács József püspök vezette a Deák téri evangélikus

Balassa János síremléke a Fiumei úti sírkertben

templomban. A világhírű orvosprofesszort több ezer ember kísérte utolsó földi útján a mai Fiumei úti sírkertig. A menet a klinika előtt is megállt, ahol a fiatalság nevében Osváth Albert orvostanhallgató búcsúztatta szeretett tanárukat. A gyászszertartás délután két órakor kezdődött, a koporsót pedig hét órakor, esti sötétségben helyezték a kriptába. Balassa János életében nemcsak hazaszeretetről tett tanúbizonyságot, de hitéről is. Kezdő orvosként doktori értekezésében is leírta: „Isten bennünk van, buzgalmunk az ő műve.”

A Budapesti Királyi Orvosegylet az 1876. december 2-i rendkívüli ülésén megalapította a kutatók számára adható úgynevezett „orvosegyleti Balassa-díjat”. 1905-ben egy átszervezést követően Balassa-érmet hoztak létre, amely az egyesület legnagyobb kitüntetéseként „magyar orvos kutató vagy gyógyító tevékenységét koszorúzhatja”. 1960-tól a Magyar Sebész Társaság adja át a Balassa János-émlékérmet a kiemelkedő sebészi pályafutás elismeréseként.

■ BODA ZSUZSA

Nyissunk kaput Istennek

Költő vendég az evangélikus szabadegyetemen

Lackfi János Prima Primissima és József Attila-díjas költő, író, műfordító Engedd be Isten az életedbe (Húha, és ha tényleg bejön?) című előadása indította a budavári evangélikus szabadegyetem hetedik évadát szeptember 9-én a budavári evangélikus kápolnában. Az este a megszokott rend szerint Fabiny Tamás püspök áhítatával vette kezdetét.

Fabiny Tamás a rendezvényen három, a befogadással, beengedéssel kapcsolatos történetet említett a Szentírásból. Az első Zákeus története (Lk 19,1–10) volt. A kis termetű fővámszedő szerette volna látni Jézust, de a tömegben ez nem sikerült neki, ezért föl-mászott egy fügefára. Jézus észrevette, és szólt neki, hogy jöjjön le, mert ma az ő házában kell vacsoráznia. Zákeus nem gondolt ilyesmire, csak kíváncsiskodott, de megtörtént a csoda: beengedte Jézust, először az otthonába, majd pedig a szívébe. Ezután pedig elhatározta, hogy mindazt, amit másoktól tisztességtelenül szedett be, kétszeresen adja vissza.

A másik történet helyszíne Mamré tölgyese (1Móz 18,1–15). Ábrahám,

azonban az kellett, hogy Ábrahámék befogadják az idegeneket, az idegenekben pedig az angyalokat. Ennek a befogadásnak is áldott következménye lett.

A harmadik történet is az *Újszövetség*ből való (ApCsel 16,16–34). Filippiben Pál és Szilász a börtönben raboskodnak, s felemelt kézzel énekelnek és imádkoznak. Ekkor egy nagy földrengés hatására csodálatos módon leesnek a záruk és a bilincsek. A börtönőr derék rómaiként a kardjába akar dőlni, mert azt gondolja, a rabok megszöknek. De Pál rákiált, hogy ne tegyen kárt magában, nem szöknek meg. A börtönőr nem hisz a szemének, és megkérdezi, mit cselekedjen, hogy üdvösséget nyerjen. Pál azt válaszolja, hogy ő és háza népe higgyen az Úr Jézus ne-

következménye lett. A kérdés már csak az, hogy mi be tudjuk-e engedni Isten az életünkbe – összegzett Fabiny Tamás. Hogy ez miképpen valósulhat meg ma, arról Lackfi János szólt.

Az előadás elején az író, költő, műfordító a tisztaságról és a tisztátalanságról beszélt. Ma talán megmosolyogjuk a részletes és pontos ószövetségi leírásokat és gyakorlatokat, amelyeket a tisztaság megőrzésére alkalmaztak, s mindez jól mutatja, hogy a tisztaság fogalma az idők folyamán nagy változáson ment keresztül. Ha a szomszéd lány kikapós, akkor megszóljuk; ha az illető sztár, akkor szelfizni szeretnénk vele. Ha vegetáriánussá leszünk, akkor elítéljük azokat, akik gyilkolják az állatokat, de az avokádó kedvenc csemege, pedig ahhoz többnyire embervér tapad. Kórházban magzat-elhajtással elvenni egy életet tiszta sor; strandon ölni országos botrány. Tudunk nagyon tiszta köntösbe öltöztetni tisztátalan cselekedeteket és embereket. Jézus az életünkbe engedve átírja a tisztaság és a tisztátalanság fogalmát.

Lackfi János ezután az ima erejéről beszélt, és kitért a házasságkötésére is. Mindketten nagyon fiatalok voltak, amikor egybekeltek, a felesége, Júlia tizenhét, ő tizenkilenc éves volt akkor – hangzott el. Felesége az első gyermekükkel

A SZERZŐ FELVÉTELEI

amint a sátra bejáratában üldögél, egyszer csak három idegent pillant meg. Kelti szokás szerint vendégül látja őket. Itt is asztalközösséggel kezdődik a beszélgetés, a három idegen elmondja Ábrahám-nak, hogy idős kora ellenére egy év múlva gyermeke lesz. Később valóban megtörténik a csoda, megszületik Izsák. Ehhez

vében, és üdvözülni fognak. A börtönőr elhívja az otthonába Pált és Szilászt, kimossa a sebeiket, megvendégeli őket, és háza népével együtt megkeresztelkedik.

Mindhárom történetben lejátszódik az, ami az előadás címében szerepel. Zákeus, Ábrahám és a börtönőr beengedte Jézust az életébe, és ennek áldott

a szíve alatt kezdte az egyetemet, és az ötödik baba érkezése előtt végezte el. Összesen hat gyermekkel áldotta meg őket a Teremtő. A munka, a tanulás, a gyermeknevelés és a kezdeti lakhatási körülmények számos kihívást tartogattak a család számára, de mindvégig derűsen és bizalommal tekintettek az életükre.

Lackfi János megosztotta a hallgatósággal Johanna lánya születésének körülményeit is. Amikor Júliánál jöttek a fájások, hazaküldték őt a kórházból. Este, lefekvés után indult be a szülés. János taxit hívott, és már úton is voltak a kórház felé, közben a rózsafüzért imádkozták. Megérkeztek az épület elé, s míg a felesége kiszállt, János fizette ki a taxit, közben megkérdezte Júliától, hogy mit segítsen. Ő azt válaszolta: „Kapd el!” És a kislány popsija már a kezében volt. Gyorsan levette az ingét, belecsvartta Johannát, véresen, a köldökzsinórral sétáltak be a szülészeti osztályra. Szép jelzés, hogy Johanna esküvőjén édesapja ezt az inget viselte.

A költő a katolikus karizmatikus mozgalomban tapasztalta meg Isten intenzív erejét. Aki beengedi Istent az életébe, annak az életében egészen elképesztő dolgok történnek – mondta, majd két kis történetet említett ezzel kapcsolatban. Egy írókollégája napi szinten osztott meg a Facebookon negatív, gyűlölködő bejegyzéseket. Lackfi János már arra gondolt, hogy törölni fogja őt az ismerősei közül, de akkor jött a gondolat, hogy inkább intenzíven imádkozik érte egy órát. Három-négy nappal később meglátta kollégájának az újabb bejegyzését, amelyben az leírta, hogy úgy érzi, úszik a szeretetben, és legszívesebben az egész világot megölelné.

A második epizód a fiával kapcsolatos. Egyszer azt álmodta, hogy a fiának szemműtétje van. Mivel építkezés előtt álltak, és épp a telket alakították, felhívta őt, hogy vegyen a fűrészeléshez arcvédő maszkot. Így is történt. Két héttel később fia elmesélte, hogy kimentek az apósával a telekre, és munka közben a láncfűrész láncja az arcába csapódott. De mivel rajta volt a maszk, nem történt semmi baj.

A vendég ezután az édesapjával való személyes kapcsolatáról beszélt, valamint a *Luther* című animációs film szövegének megírásáról is kérdezték őt. Szavaiból mély hit és az Isten iránti elköteleződés sugárzott.

■ CSÚRY CSABA

Múzeumlátogatás bekötött szemmel

Lekapcsolt világítás, félhomály, megilletődve suttogó gimnazisták. Rendhagyó kiállításmegnyitó zajlott szeptember 20-án a budapesti Evangélikus Országos Múzeumban. A Kézelfogható Alapítvány Szabadon szárnyalj! című tapintható kiállítása kortárs képző- és iparművészek, valamint fogyatékkal élő alkotók munkáiból készült. Az érdeklődőket – a szemüket bekötve – párosával vezették körbe a kiállításon látássérült tárlatvezetők.

„Inspirálni, közösséggé formálni a fiatalokat” – így foglalta össze a Deák Téri Evangélikus Gimnázium célját Gadoné Kézdy Edit, az intézmény igazgatója a vele készült, az *Evangélikus Élet* hasábjain megjelent interjúban (2019/35–36. szám). Ehhez pedig elengedhetetlenül hozzátartozik, hogy megismerjük a fogyatékkal együttélők mindennapjait. Rájöhetünk, hogy ugyanúgy szeretnek nevetni és beszélgetni, sírni és bánkódni, mint bárki más. A találkozás és a párbeszéd hozzásegít bennünket, hogy ezután bátrabban odalépünk a villamosra fehér bottal várakozóhoz, és segítsünk neki.

A kiállításmegnyitón döbrent csendben hallgatták a jelenlévők a vak Klabacsek Dániel versmondását, aki átéléssel szavaltta Keresztury Dezső és Ady Endre verseit. Ugyanazokat a verseket, amelyeket ők is tanultak-tanulnak az iskolában!

Amíg négyen a kiállított tárgyakat tapogatták végig vezetőik kíséretével, addig a múzeum földszintjén a vakvezető kutyával, Nelsonnal érkező Dorka beszélgetett életéről, munkájáról, hétköznapijairól a Deák Téri és a Budapest-Fasori Evangélikus Gimnázium tanulóival. A beszélgetés egyre oldottabbá vált, a kérdések egyre csak szaporodtak, és jóízű eszmecsere alakult ki a látogatók és a tárlatvezetők között.

FOTÓ: HARMATI BELA LÁSZLÓ

Bár a kiállítás csak egy hétig vendégeskedett az Evangélikus Országos Múzeumban, a közel háromszáz diák, aki látta, feledhetetlen élménnyel gazdagodhatott. Az információáradattól egyre érzékletlenebbé váló mindennapjainkban igenis szükség van ilyen érzékenyítésre. Nagy köszönet azoknak a tanároknak, akik fontosnak tartották ezt a programot, és elhozták rá a diákjaikat.

■ – HBL –

FOTÓ: MAGYARI MÁRTON

Valaki mondja meg!

Készítettem egy kis felmérést a gyerekek körében, ki mit ért a *Tízparancsolat* szövegéből. Sok aranyos választ kaptam; némelyik félre ment, de a legtöbb helytálló volt. Kivéve egy parancsolatot, a hatodikot. A lurkók közül senki nem tudta, miről van itt szó. Volt, aki arra tippelt, hogy „ne pajzánkodj”. Visszakérdeztem, mit ért ezen. A válasz: „Ne mesélj disznó vicceket!” Más úgy vélte, azt jelenti, „ne garázdálkodj”. A szó magyarázata a gyere-

rek szerint: „Ne tegyél tönkre játszóteret meg ilyen közös jó dolgokat!” A kedvencem azonban a „ne pazarolj” volt. Tehát: gazdálkodj okosan.

De bizony ez a játék is úgy sült el, mint a *Ki nevet a végén?*, mert mindaddig, míg én kérdeztem a gyerekeket, jól szórakoztam a válaszokon, de amikor visszakérdeztek, és nekem kellett elmagyarázni, miről is van szó, már kevésbé. Ez ugyanis eléggé felnőttkéifejezés. Igaz, a felnőtt úgy „ke-

letkezik”, hogy a gyerek felnőtt, tehát van közük egymáshoz, mégis van, amitől a kisebbeket sokáig megpróbáljuk megóvni. Ilyen ez a téma is. De ha már egyszer beleváltam, itt az idő, hogy megpróbálkozzak egy érthető magyarázattal.

A különböző bibliafordításokban ilyen kifejezéseket olvashatunk ebben a parancsolatban: „*Ne törj házasságot!*” „*Ne kövess el házasságtörést!*” „*Légy hűséges!*” Ha azzal kezdjük, hogy „ne törj”,

már világosabban fogunk látni. Azt, hogy valami törekeny, már értitek. Biztosan mindannyian jártatok úgy, hogy egy szép bögre vagy tányér a földre pottyant, és darabokra törött. Ilyen kényes jószág a szeretet is. Kapcsolatainkat éppen úgy gondosan őrizni kell, mint egy különlegesen szép és szívünknek kedves, törekeny tárgyat, ha szeretnénk sokáig örülni neki. Nem szabad durván bánni vele, óvni kell, nehogy tönkrementegyük.

A hűség is nagyon fontos része ennek a parancsolatnak. Amikor egy fiatal pár összeköti az életét, megesküsznek, hogy szeretik egymást, és Isten segítségét kérik, hogy az összetartozásuk ne múljon el sem egészségben, sem betegségben, sem jóban, sem rosszban, sem boldogságban, sem boldogtalanságban. Kitartani egymás mellett akkor is, amikor a másik nincs jól; akkor is, ha éppen nehéz; ragaszkodni egymáshoz: ez a hűség. Őrizni a kapcsolatot úgy, ahogyan a tüzet óvták őseink.

Amikor még nem ismerték az emberek a gyufát, nagyon nehéz volt tüzet gyújtani, ezért mindig óvni kellett az égő lángot. Mellette kellett maradni, táplálni: újra meg újra éghető anyag és levegő kellett neki, hogy tovább lobogjon. Nagy szükség volt erre, mert a tűz a meleget és a fényt jelentette a család számára. A tűzön is főztek, vagyis szinte az életük függött tőle. Ha kialudt, nem volt könnyű újat gyújtani, kérni kellett valakitől egy apró kis parazsat, amelyről aztán újra fellobbanhatott a láng. Ezért is vigyáztak rá. Nem azért, mert éppen nagy kedvük volt a tűzzel foglalkozni, hanem mert tudták, hogy mindent meg kell tenniük érte. Ha így nézzük, már nem is vagyunk olyan messze a fogalomtól.

Paráználkodni azt jelenti: gondatlanul bánni a kapcsolatainkkal. Nem vigyáznunk rájuk. És ilyen szempontból tényleg hasonlít ez a garázdálkodásra is, ami anyagi javak okatlan tönkretételét jelenti. Csak éppen itt szerelemről, barátságról, családról van szó. Ezek is sérülékenyek. El tudnak törni, és sebet tudnak ejteni a fájdalmasan alakult kapcsolatok is.

A gyerekek pontosan értik, milyen fontos ez. Ha haragszanak, már az oviban azzal fenyegetőznek, hogy „nem leszek a barátod”. De azért elég hamar ki is békülnek, hiszen a kapcsolatok mindenkinek hatalmas kincsnek jelentenek. Hűséges barátok is összeveszhetnek, lehet közöttük nézeteltérés. Ez nem baj, sőt sokszor jót

Ha a szív, a nap, a tulipán és a felhő sorok megadott számú betűit a helyükre írod, akkor megkapod Isten ígéretét arról, milyen az ő hűsége

is tesz megbeszélni, elegyengetni a közös dolgainkat. Csak hajthatatlanul haragot tartani, őrizgetni a rosszat magunkban és nem továbblépni: az butaság. Az elronthat, tönkretéhet kapcsolatokat. Tehát igaz az is, hogy „gazdálkodj okosan”, vagyis ne pazarold el a barátságokat, hanem becsüld meg őket.

A paráználkodás a disznó viccek mesélésénél kicsit többet is jelent, de ha csak ennél maradunk, az is jó tanács. A számunkra kedves emberekről undok dolgokat mondani azért, hogy egy kicsit a figyelem középpontjába kerüljünk, nagy fájdalmat tud okozni annak, akit szeretünk. Nem éri meg.

A felnőttvilágban már nemcsak a barátságokat, hanem a szerelmet is őriznünk kell. Két ember szeretetének védőburkába érkezik meg jó esetben egy gyermek, akinek mindvégig – még felnőttkorában is – oltalmat és biztonságérzetet ad, hogy a szülei szeretik, megbecsülik egymást. Fontos érték a házasság. Benne megélhetjük, hogy valaki nemcsak felszínesen, hanem alaposan megismer, mégis szeret bennünket. Nagyon jó útravaló ez az élethez.

Mi több, a Biblia azt mondja, az ilyen kapcsolat Istenre mutat, aki éppígy van velünk. Ő pontosan tudja, milyenek vagyunk: ismeri a hibáinkat, tévedéseinket, a szívünk legmélyebb gondolatait is, és határtalanul szeret minket. Kitartóan és hűségesen mindörökké.

Mivel pedig a Tízparancsolat nemcsak a nagyoknak, hanem már a kicsiknek is utat mutat, egy kis tanítványom üzenetét teszem ide nektek írásom végére. Ő csonka családban él már elég régen. Máig visszavárja azt az időt, amelyet a szülei házasságban együtt töltöttek. Reméli, hogy még éppé lehet, ami egykor eltört. Elsős korában kezdett el azért imádkozni, hogy majd jó feleség lehessen, és ne kelljen elválnia soha. Azt is kéri Istentől, hogy a férje is hűséges legyen majd, és a gyerekeinek a szíve ne fájjon, hogy apa és anya rosszul bánik egymással, hanem legyen öröm az életükben, a családjukban. Addig pedig a barátain edz: sokat beszélget velük, kifejezi a szeretetét feléjük. Ha összevesztek, keresi a békülés útját. Kitartó és hűséges.

Ezt tanácsolja nektek is. Szerintem Isten is gyönyörködik benne. ■

Ökumenikus találkozó. Minden hónap harmadik vasárnapján 16 órakor ökumenikus találkozóra, istentiszteletre és előadásra várjuk az érdeklődőket a Magyarországi Egyházak Ökumenikus Tanácsának székházába (1117 Budapest, Magyar tudósok körútja 3.), a földszinti tanácsterembe *Az egyház egységéért – az év egészében* gondolat jegyében.

Az október 20-i találkozó témája a teremtésvédelem hetének szatellitjeként az *Életes csend*. Szolgáltatveők-előadók: Biczó Dénes, Berndt Mihály, Széchezy Béla és Muntag András. A teljes liturgiájú, eucharisztikus (úrvacsorai) istentisztelet igehirdetésének fő üzenete: *A reformáció 500 + 2 felelősségével*. A szolgálatot Hokker Zsolt lelkész végzi. Liturgus: prof. Széchezy Béla József apát. Szeretettel várjuk a korábbi Farkasréti Ökumenikus Közösség, a volt KÖT, a Fokoláre, az Ökumenikus Lelkészkonferencia, a hittudományi egyetemek, valamint az International Ecumenical Fellowship magyar régiójának tagjait, régi és új érdeklődőit, barátait is.

Jézus Testvérei Ökumenikus Diakóniai Rend

Beszélgetés a művészetről. Az Asztali Beszélgetések Kulturális Alapítvány szeretettel várja az érdeklődőket következő disputájára. Időpontja: november 7. (csütörtök), 18 óra. Helyszíne: Klebelsberg Kultúrkúria (1028 Budapest, Templom utca 2–10.).

Matzon Ákos Munkácsy-díjas festőművésszel Galambos Ádám evangélikus teológus beszélget. Matzon Ákos pályáiván túl kitérünk a művészet mint filozófia kérdésére, beszélgetünk a kiállított alkotásokról, azok keletkezéséről, rákérdezzünk a matzoni ars poeticára, és azon is gondolkodunk, hogy ábrázolhatók-e objektíven a tér dimenziói a sík felületen. A disputa Matzon Ákos *Fedő és fedett* című önálló kiállításának kísérőrendezvénye. A rendezvény védnöke dr. Fabiny Tamás, a Magyarországi Evangélikus Egyház elnökpüspöke. A beszélgetésre a belépés díjtalan.

Meghívó közgyűlésre. A Déli Evangélikus Egyházkerület Közgyűlése november 15-én 10 órai kezdettel ülést tart a Rákoskeresztúri Evangélikus Egyházközség templomában (1173 Budapest, Pesti út 111.; parkolni a művelődési ház parkolójában lehet). Erre az alkalomra a közgyűlési tagokat és minden kedves érdeklődőt szeretettel várunk! Erős vár a mi Istenünk!

FONT SÁNDOR egyházkerületi felügyelő
KONDOR PÉTER püspök

2014-ben megjelent Tóth Csaba *A nemeskéri evangélikus egyházközség története* című könyve. Most újra kapható. Érdeklődni a szerzőnél: 8960 Lenti, Zrínyi Miklós utca 8/B. Telefon: +36-30/559-1512.

Apróhirdetés. Gyűjtő venne bélyeggyűjteményt, postai képes levelezőlapot. Tel.: 1/322-8439, 20/522-5690.

FOTÓ: TAGAI PÉTER

Nagyvárad óvoda-évforduló. Húsz éve tárta ki kapuit a Nagyvárad Evangélikus-Lutheránus Óvoda. A gyülekezet tagjai, az intézmény dolgozói, jelenlegi és volt óvodások szeptember 13-án ünnepi istentiszteleten adtak hálát az elmúlt két évtizedért. Örömmel osztoztak a penzlini (Németország) testvérgyülekezet és a nagytarcsai Szivárvány Evangélikus Óvoda képviselői is. ■

Felelősség-öntevekenység-önazonosság – felügyelők országos konferenciája, november 8–10., Révfülöp.

Az „egyetemes papság” fogalma gyakran kerül szóba egyházunkban a világiak szolgálatával kapcsolatban anélkül, hogy e jelzős szerkezet valódi teológiai alapját felidéznénk. Vajon hogyan lehetünk alkalmasak e „papi szolgálatra” teológiai képzettség nélkül? Vagy ha így is képesek vagyunk rá, akkor honnan jön az elhívás, és a hivatás vajon miképpen segítheti a hivatalt, amely az egyház oly sok szervezeti formájában jelenik meg? Ezekre a kérdésekre keresi a választ az idei tanácskozás, amely az egyházi választási ciklus elején, a magyar állammal kötendő megállapodás tárgyalásának folyamatában, a közelgő népszámlálás előtt alig két évvel, az úrvacsora évének küszöbén útravalót kíván adni mindazoknak, akik felügyelőként, presbiterként az előttünk álló időszakban igyekeznek jól ellátni az egyetemes papság szolgálatát. Püspökeink és zsinati elnökünk igehirdetései, egyházvezetői fórum, a rendszerváltás időszakát megidéző filmvetítés, valamint a kenyérsütés teológiai hátterét és gyakorlati vonatkozásait feltáró műhelyfoglalkozás színesíti a programot – az informális beszélgetések hagyományos örömeivel megfelve. Jelenkezni október 25-ig lehet a revfulop@lutheran.hu címen. Szeretettel várunk mindenkit!

PRÖHLE GERGELY országos felügyelő

50 ÉVE HARANGÖNTÉS
ÖRBOTTYÁNBAN
GOMBOS MIKLÓS
aranykoszorús
harangöntőmester

Kiváló magyar szakemberek által készített, külföldön is elismert magyar termékeket gyártunk (harangjátékokat is) a harangokkal kapcsolatos bármely munkához.

harangontes.hu – harangontode.hu

Levélcím: 2162 Örbottyán, Rákóczi u. 134. Pf. 10.

Telefon: 28/360-170, 30/948-9575, 30/728-8161.

E-mail: gombosmi@harangontes.hu, info@harangontode.hu.

OP-döntések

Egyházunk országos presbitériuma szeptember 26-i ülésének kiemelt döntéseiről Fabiny Tamás elnök-püspök, az ülés levezető elnöke adott tájékoztatást. A tárgyalás Laborczi Géza nyíregyházi lelkész áhítatával vette kezdetét.

A gazdasági bizottság támogatása nyomán döntés született a Luther Kiadó korábbi, visszatérítendő támogatásának kiegészítéséről. Fontosnak tartja a bizottság továbbá annak a szempontnak az érvényesítését, hogy a diakóniai és az oktatási intézmények miként tudnak együttműködni a kiadóval.

Az országos presbitérium nagyra értékelte a kicsiny budakeszi gyülekezet áldozatkészségét, amellyel hozzájárult templomának tervezéséhez és építéséhez. Az időközben megemelkedett kivitelezési költségek támogatására tizenkétmillió forint kiegészítő önrészforrást szavazott meg a testület – ugyanannyit, mint amennyit a gyülekezet tagjai önerőből összegyűjtöttek.

Örömmel nyugtázta az országos presbitérium, hogy az Evangélikus Hittudományi Egyetem külső olvasók számára is hozzáférhetővé teszi könyvtárának digitális tartalmát. Az ehhez szükséges regisztrációs díjat egyházunk átvállalja.

Tájékoztatást hallgatott meg a testület az evangélikus köznevelési intézményekben bevezetendő egyházzenei tartalom bővítéséről a korábbi zsinati döntés nyomán. Az értékes zenei anyag gyakorlásával a diákoknak az evangélikus tanításról való ismeretei is gazdagodnak iskoláinkban. Próhla Gergely országos felügyelő javaslatára kortárs képző- és iparművészeti pályázat kiírásáról született döntés a 2020-as úrvacsora évéhez kapcsolódóan.

Az elmúlt hetekben egyházunk vezetői intenzív kapcsolatban voltak a Belügyminisztérium *Felzárkózó települések* programjának vezetőivel. Az államtitkárság, illetve Vecsei Miklós miniszteri biztos kérésére egyházunk munkabizottságot állít fel a feladat koordinálására. Ennek vezetője Laborczi Géza.

Az országos presbitérium döntött a főtí Evangélikus Kántorképző Intézetet eddig részállásban vezető Bence Gábor teljes állású igazgatóvá választásáról és feladatainak kiterjesztéséről, amelyek immár hivatalosan is országos távlatúak. Az országos presbitérium legközelebb november 7-én ülésezik.

■ PAP KINGA MARIJATTA

„Harmincasok”

Tályai csendesnap

Az immár harminc éve megszokott augusztus végi időponttól eltérve idén szeptember 28-án, szombaton találkoztak az északkelet-magyarországi evangélikusok Zemplén legnagyobb evangélikus templomában, Tályán, ahol Kossuthot megkeresztelték, hogy együtt ünnepelhessenek a harmincadik születésnapját ünneplő Mandák kórossal, a főtí Evangélikus Kántorképző Intézet énekkarával.

Habár három évtizede évről évre megrendezik az egyházmegyei csendesnapot Tályán, egyre változatosabb programokkal várják az ideérkezőket. Idén a Borsod-Hevesi Egyházmegye esperesének, Buday Barnabásnak a nyitóáhítata után a gyülekezet lelkészével korábban együtt szolgáló Lóczy Tibor evangelizációját hallgathatták meg a megye egészéből érkező érdeklődők. A Sajógömörri és környékéről idelátogató felvidéki lutheránusok a magyarországi evangélikus kapcsolatnak és az általa folyamatosan zajló evangelizációs munkának köszönhető épülésről számoltak be.

Ezután a pesthidegkúti evangélikusok – akik komoly küldöttséggel érkeztek – az egyházközségben folyó munkaágakat mutatták be Fodor Viktor lelkész, Békés Tamás felügyelő és Dobó György egyházmegyei felügyelő vezetésével, de az összes többi fontos munkaágot is képviselték a pesthidegkútiak, jó példát mutatva a többi gyülekezetnek.

Az ebédet a Borsod-Hevesi Egyházmegye támogatta ebben az évben is, a Borsodból, Abaújból és Zemplénből érkező gyülekezeti tagok süteményadományainak köszönhetően pedig az egybegyűltek

nek idén sem kellett mellőzniük a finom ízeket.

A délutáni programokat a miskolci Kossuth Lajos Evangélikus Óvoda, Általános Iskola, Gimnázium és Pedagógiai Szakgimnázium diákjainak szolgálata indította. Kormány Attila karvezetésével egyházi énekeket, kánonokat szólaltattak meg az iskolások, illetve az Üveges Tamás magyartanár által írt, tanított elgondolkodtató, hitébresztő verseket és prózai szövegeket adták elő. Az iskola bemutatta frissen elkészült imázsfilmjét is.

A záró úrvacsorai istentisztelet egyben zenés áhítat is volt, amelynek keretében a Mandák kórus a harmincéves egyházzenei repertoárjából válogatva helyezte a hallgatóság szívére azt a zsolttárvetset, amely a csendesnap igei mottója is volt: *„Vesd az Úrra terhedet, és ő gondot visel rád!”* (Zsolt 55,23), valamint a soron következő vasárnap egyik igéjét: *„Mert ahol a te kincsed van, ott lesz a te szíved is.”* (Mt 6,21) Kretz István és Kertész Péter, a Mandák kórus karvezetői nagy örökséget visznek tovább, megtartva, megerősítve egy nagy múltú egyházi énekkart.

■ *Forrás: Gerlai Pál*

Kihelyezett parókusi alkalmassági vizsgálatot tartottak október 7-én Balatonbogláron. A Somogy-Zalai Egyházmegye esperesi hivatalában zajlott megmérettetésen Hegedüs Gábor csurgói beosztott lelkész adott számot elméleti és gyakorlati ismereteiről a Szemerei János püspökből, Kőszeghné Raczkó Zsuzsanna esperesből és Papp Istvánné egyházközségi felügyelőből álló bizottság előtt. A lelkész megfelelt a vizsgán, így mostantól megválasztható, meghívható parókus lelkési állásra.

■ ADÁMI MÁRIA felvétele

Nyugat-európai gyülekezetek képviselőinek konferenciája

Magyarországon, Visegrádon tartotta a 2019. évi közgyűlését és konferenciáját szeptember 6–9. között a Nyugat-európai Magyar Protestáns Gyülekezetek Szövetsége. A kilenc országból összegyűlt negyvenöt résztvevő harmincöt diaszpóragyülekezetet képviselt. A konferencia megnyitóján a helyiek képviselőiben Cseke László, Vörös Ákos, valamint Zeller Tibor, a Hotel Visegrád igazgatója köszöntötte a résztvevőket. Örömteli élmény volt számunkra, hogy e történelmi helyszín nevezetességeit és hagyományait Cseke László, a Szent György Lovagrend kancellárja mutatta be.

Az idei konferencia és közgyűlés fő témája az állam-egyház-diaszpóra kérdéskör volt. A Magyarországi Evangélikus Egyház képviselőiben Cselovszkyné dr. Tarr Klára, az országos iroda ökumenikus és külügyi osztályának vezetője és a Magyar Evangélikus Tanácskozó Testület ügyvezetője, a Magyarországi Református Egyház képviselőiben Répás Zsuzsanna, a zsinat külügyi bizottságának tagja tartott előadást. Dr. Kocsis Márta, a Magyarországi Református Egyház Generális Konventje egyházalkotmányi bizottságának vezetője meghívottként betekintést nyert a szövetség taggyülekezeteinek életébe és szolgálatába.

Balog Zoltán rendkívüli és meghatalmazott utazó nagykövet *A külhoni magyar nyelvű szóránnygyülekezetek jelentősége és feladata a 21. században Nyugat-Európában* címmel tartott előadást. Juhász Márton, a

Magyar Református Szeretetszolgálat ügyvezető igazgatója pedig *A szeretetszolgálat jelentősége a diaszpórában* címmel szolt az egybegyűltekhez.

A közgyűlés keretében a következő beszámolók hangzottak el: elnöki és pénztári jelentés, beszámoló a presbiteri és az ifjúsági konferenciáról. A gyülekezeti beszámolók előtt Lázárné Zahn Dalma Enikő a Nyugat-európai Magyar Református Lelkigondozó Szolgálat nevében köszöntötte a közgyűlést. A tizenegy nyugat-európai szolgálati terület képviselői beszámoltak az elmúlt év gyülekezeti tevékenységeiről. A nürnbergi St. Martha magyar református gyülekezet a felvételét kérte a szövetségbe, amelyet a közgyűlés örömmel megszavazott.

Szeptember 8-án délelőtt a visegrádi református templomban úrvacsorával egybekötött istentiszteletet tartottunk,

amelyen a helyi gyülekezet tagjai közül is többen részt vettek.

Konferenciánk előadásai és beszámolóit által újra tudatosult bennünk a diaszpórában végzett szolgálat sajátossága, fontossága és nehézsége. A Nyugat-Európába került nagyszámú magyar munkavállaló által feladatunk jelentősen kibővült, újabb kihívásokkal állunk szemben. Ezért is tartjuk fontosnak az évenkénti találkozót, amelyeken örömeinket és gondjainkat megoszthatjuk egymással, és szolgálatainkhoz újabb indíttatást kaphatunk. Hálásak vagyunk azért, hogy a hazai egyházak szolgálatunk iránti érdeklődését és támogatását is tapasztalhatjuk. Reménységünk, hogy a hazai egyházakkal folytatott tárgyalások további konkrét eredményekhez vezetnek anyagi támogatás formájában is.

Mindezekre nézve kérjük Isten áldását, hogy az elkövetkező időben eredményesen végezhessük szolgálatunkat a nyugat-európai szóránnymagarság körében. Ebben is Isten ígétét követjük: „Egymás terhére hordozzátok, és így töltsétek be Krisztus törvényét.” (Gal 6,2)

A NYEMPGYSZ közgyűlése nevében:

MOLNÁR-VERESS PÁL *elnök,*

KARVANSKY MÓNIKA *társelnök*

JASKÓ IRÉN *titkár*

Jótekonny koncertsorozat

Békéscsabán folytatta jótekonnyági koncertsorozatát Mága Zoltán hegedűművész. Szeptember 28-án a békéscsabaiakat és a környékbeliakat várták a város evangélikus Nagytemplomába. A koncert előtt Kuttyej Pál evangélikus lelkész köszöntötte a vendégeket, majd Herczeg Tamás országgyűlési képviselő méltatta Mága Zoltánt. A Liszt Ferenc-díjas hegedűművész ökumenikus jótekonnyági akciója főként hátrányos helyzetben élőknek, tehetséges fiataloknak és kórházaknak nyújt segítséget.

„Igazán boldog vagyok, hogy Európa egyik legnagyobb evangélikus temploma zsúfolásig megtelt. Nagyon nemes cél érdekében játszunk, hiszen ez alkalommal a Dr. Réthy Pál Kórház gyermekosztályát fogjuk támogatni a közönség segítségével” – fogalmazott szombaton a hegedűművész.

■ Forrás: Behir.hu

Hálaadó ökumenikus istentisztelet Kézdivásárhelyen

Hetvenöt éve tették le a kézdivásárhelyi evangélikus-lutheránus templom alapkövét. Az évfordulóra Magyarország kormányának és a Kovászna Megyei Tanácsnak, valamint a gyülekezeti tagoknak a támogatásával felújították a kis evangélikus szórvány templomát: szeptember 29-én ökumenikus istentisztelet keretében adtak hálát Istennek a felújított épületért, amelynek homlokzatán az „Erős vár a mi Istenünk...” Luther-ének első sora olvasható.

Hetvenöt esztendővel ezelőtt, 1944. február 6-án határozta el a presbiteri gyűlés, hogy templomot építenek Kézdivásárhelyen. Az akkor hatvan lelket számláló kis evangélikus közösség lelkesen állt a kezdeményezés mellé. Az ötlet Bothár L. Vilmostól (1896–1951), a Kézdivásárhelyi Takarékpénztár vezérigazgatójától, a Székelyföldi Evangélikus Missziói Egyházközség felügyelőjétől származott, aki bejelentette, hogy nemrég elhunyt felesége, Dimény Margit emlékére három-ezer pengő értékben harminchatezer téglát ajánlja fel egy megépítendő evangélikus templom céljára. K. Kovács István (1884–1961) akkori polgármester – akinek a felesége evangélikus volt – a város részéről egy üres telket ajánlott fel erre a célra.

Erdély határán túl is felfigyelt a magyar evangélikusság a kezdeményezésre: az építkezéshez hozzájárult a magyarországi Országos Luther Szövetség, a Gusztáv Adolf Gyámintézet és a Budapest-Kelenföldi Evangélikus Egyházközség is. Sándy Gyula nyugalmazott budapesti

műegyetemi tanár pedig díjmentesen készítette el a templom tervét.

Az építkezést 1944. május 22-én kezdték meg, június 11-én Járosi Andor esperes ünnepség keretében megáldotta a templom alapkövét. A világháború alatt a templomépítés félbeszakadt, de a háború utáni nehéz időkben folytatta a kis közösség. Az akkori püspök – Argay György – 1947-ben kerületszerte gyűjtést hirdetett, így még abban az évben sikerült befejezni a munkálatokat. A püspök november 2-án szentelte fel a templomot a Brassói Egyházmegye több lelkészének és a városi híveknek a jelenlétében. Az ökumenikus alkalmon jelen volt a református egyház esperese és helyi lelkésze, és részt vettek rajta a többi egyháznak, valamint a város vezetőségének a képviselői is.

A jubileum alkalmából ez év szeptember 29-én, vasárnap tartott ünnepi istentiszteleten az oltári szolgálatot, Isten ígéjének hirdetését Zelenák József evangélikus püspökhelyettes és Végh Nimród lelkészjelölt végezte. A gyülekezetet Bo-

kor Tibor polgármester köszöntötte, majd áldást mondott Buzogány Csoma István unitárius lelkész, a végső áldást és a *Mi-atyánkot* pedig Beder Imre református lelképásztor mondotta el. Az istentisztelet végén fellépett a sepsiszentgyörgyi evangélikus-lutheránus gyülekezet Cantate gyermekkórusa Domokos Izabella tanító vezetőjével.

A mintegy százötven evangélikus, a környéken lakó idős reformátusok és harminc unitárius hívő felváltva használja az immár felújított templomot. Vasárnaponként 9 órától evangélikus, 10 órától református, 11 órától pedig unitárius istentiszteletet tartanak, minden hónap negyedik vasárnapján 11 órai kezdettel pedig ökumenikus istentiszteletre kerül sor.

■ Forrás: 3szek.ro

„Fótiak” felsőszei szolgálata

„Kövess engem!” – a jézusi felszólítás nyomán rendezték meg immár tizennegyedszer a felvidéki magyarok evangelizációs alkalmát, ezúttal Felsőszeliben. A rengeteg igei-lelki tartalom mellett szeptember 21-én a helyi gyülekezet is bemutatkozott, a fóti Evangélikus Kántorképző Intézet júliusi kántorképző tanfolyamának oktatói és hallgatói pedig kórusművekkel örvendeztették meg a helyi és a máshonnan érkezett testvéreket.

Hosszas szervezés után tizenhat „fóti fiatal” indult útnak, hogy felkészüljenek a közös szolgálatra. Szombat délután Galántán és Tallóson tettek kirándulást; megtekintették azt a vasútállomás-épületet, ahol Kodály Zoltán is lakott, az Esterházy-kasztélyt, illetve a tallósi vízimalmot.

Németh Sándor tanfolyamvezető gyűjtötte össze és tanította be Heinrich Schütznek és Felix Mendelssohn-Bartholdynak az *Adj békét a mi időnkben...* korálszövegre írt műveit, valamint Johann Sebastian Bach és Johann Crüger korálleteit. Ez adta a szombati műsor

gerincét. A koncertet követő úrvacsorás istentiszteleten Bándy György, a pozsonyi Comenius Egyetem Evangélikus Teológiai Karának professzora szolgált igehirdetéssel.

A vasárnapi magyar-szlovák közös istentiszteleten is közreműködött a kis fóti kamarakórus, amely – ráadásként – előadta Samuel Scheidt *Christ, der du bist der helle Tag* című korálfeldolgozását is. Zuzana Sližiková felsőszei evangélikus lelkész kérésére ezen az alkalmon e sorok írója, harmadéves teológus, a kántorképző tanára hirdette Isten ígéjét a tíz leprás meggyógyításának története alapján.

■ BÁNYAI TAMÁS

Lego-kalandos papnétalálkozó

Idén is Balatonszárszó, az Andorka Rudolf Evangélikus Konferencia- és Missziói Otthon volt a helyszíne az egyházunkban szolgáló lelkészesek szokásos találkozájának. A szeptember 27–29. közötti együttlétről történet is született.

– Anya, nézd meg velem a *Lego-kalandot!*
– nyúz-húz a lányom.

– Ne most, kicsim! – háritok. – Cikket kell írnom. (Meg már nagyon uncsi is ez a sok animáció nekem, teszem hozzá magamban.)

– De ez nagyon jó! Olvasd csak el a kritikáját! – érvel. (Igen, tölem tanulta a szót. Így spórolok az idővel. Ha valaminek nincs jó kritikája, akkor bele se nézek. Ha illene látni, várólistára kerül.)

Jó, megnézem a kritikát. És megdöbbenek. Lelki szemeim előtt megjelenik a balatonszárszói oltár Lego-keresztje. (A kereszt ötlete Völgyessy Szomor Fannitól, a találkozó állandó segítőtől származik.)

Semmi kétség, valaki megírta helyettem a tizenharmadik papnétalálkozó alapsztoriját. Idézem: „Emmet a Lego-világ átlagembere. [...] Egy félreértés folytán azonban mindenki más azt hiszi: ő a Kiválasztott, a világ megmentésének kulcsfigurája. Különleges kis csapatával kell neki vágnia a nagy feladatnak, amely meghökentető kalandokon és váratlan fordulatokon keresztül eljuttathatja hőseinket – majd meglátjuk, hova. Emmet pedig Vitruvius, a bölcs öreg, egy vad Lego-lány, Batman és még néhány furcsa figura oldalán, gyorsan alakuló járgányok és könnyen átépíthető világok között harcol, de alig érti, mi zajlik körülötte.”

Na, ezt lekéstem. A sztori már létezik, és teljesen megfelel a tapasztalt valóságnak. Éppen mint egy papné élete. Egy nő, aki ugyanolyan normális, mint mindazok, akik között él. Mindössze házastársa miatt, aki lelkész, hirtelen a világ megmentésének kulcsfigurájává válik – látszólag. Segítői elég furcsák (legalábbis ő annak látja őket olykor), kalandjai pedig csak Isten tudja, hova vezetnek, mert ő legtöbbször nem is érti pontosan, mi zajlik körülötte. Nem azért, mert buta, hanem mert éppannyira ember, mint bármelyik gyülekezeti tag.

FOTÓ: FABINY KATALIN

Nos, ebből az alaphelyzetből a legjobb megpihenés és töltetkezés eléréséhez optimális alkalom egy papnétalálkozó. Mint tizenhárom éve, idén is Szárszón,

most éppen Szemereiné Szigethy Enikő szervezésében. Így telt el a péntek délutántól vasárnap délig terjedő közös idő sok-sok játékkal, Lego-kereszttel, színnel-fénnyel, nevetéssel és meghatódással, egy kis énekléssel, rengeteg spontán és szervezett beszélgetéssel, egészséges és finom étellekkel, egymás hite általi épüléssel.

A segítők hosszú sorából Szigethy-né Szenteczki Katalin áhítatát, Farkasné Gombár Ildikó élménygazdag, Kettapedagógia alapú [Franz Kett német pedagógus által kidolgozott módszer – a szerk.] elmékedését és Zsugyel-Klenovics Katalin záró istentiszteleten való szolgálatát emelném ki. Közös játékunk végén nagy hálával utaztunk mindnyájan haza, ahol Isten nagy játéktábláján igyekszünk a helyünkön lenni és áldássá válni.

■ FÜLLER TÍMEA

Vélhetően Tinódi Lantos Sebestyén tollából újabb historikus költemény került napvilágra szeptember utolsó hétvégéjén Balatonszárszó közelében. A szöveg hitelességét szakértők még vizsgálják. (A karmesterek: „Summáját írom Egör várának...” dallamára.)

Summáját írom találkozóznak, e sorok most épp Szárszóról szólnak. Tizenharmadszor esett meg éppen, hogy papnék békét találhattak itten. A főszervező Enikő vala, őt segíteni Fanni ott vala. A zenészcsoport muzsikált vala, bár e szemtanú nem hallotta vala. Az ismerkedést Orsi vezette. Nevettük sokat egymást keresve. Az álnevek közt kettő is vala, ki magát Micimackónak szólítja. Kistányér röpül, tyúk kotkodácsol, a vécen olvasott könyv kitarul. Letépett ujjú ruhán kivillan, amitől szívünk a helyére bill(a)en. Itt a sok érték, indul a licit, húsz találat van, kevés egy picit. De aki figyel, hamar megérti, hogy lehetőség sok adatott néki. Ha azzal élünk mind, amit kaptunk, lelkünkben békére csak úgy jutunk. Urunk ha eljön, örömmel mondja: ünnepelj vele, hű és igaz szolgál. Színészek jönnek előadásra. Ady s Petőfi megformálására. Meghatva olykor, máskor nevetve töltetkezett a sok papné e délbe'. Volt persze ebéd, reggeli, vacsi, sok egészséges és finom nasi. Beszélgetés is jóízű, hasznos, s láttunk pelenkát, ami újra hasznos. Szép színes kendők, üvegcserepek – építsünk padlóképet, gyerekek. Lesz csiga héja és kagyló benne, csak valamelyik picit le ne nyelje. A gyertya égjen, meleget adjon, szívünkben a tűz újra lobogjon. Ami elég is, azt elengedjétek, ami marad, azt hálával vegyétek. A szaunában, a nagyteremben és a biciklitároló részben Megvitattunk sok gondot-örömet, megértő szívek vettek körül minköt. Táncoztunk körbe, röppent a szoknya, a sok kis apró pörgött forogva. A zene, játék épített minket, a pihenés meg szolgálta testünket. Istentisztelet, közös imádság, gyönyörű kánon, örök igazság, kegyelem szólít: erőt vegyetek, kitöltöm rátok az én Szentlelkemet. És hazatérve ők mind hálával, megújult szívvel fogtak imába. A Lego-kereszt elemei Isten kezében mind helyüket betöltik.

BEMUTATKOZIK AZ AJKAI EVANGÉLIKUS EGYHÁZKÖZSÉG

Kazettás mennyezet és tabernákulum

Ajka a Bakony déli részén, Veszprémtől nyugatra harminc, a Balatontól északra mintegy negyven kilométerre elhelyezkedő, közel harmincezres város. A település már a kőkorszaktól lakott volt. Krisztus előtt 1000-tól kelták, majd a rómaiak telepedtek meg a területén. Gótok, longobárdok, frankok és szlávok után Árpád fejedelem foglalta el a települést.

A reformáció tanai hamar eljutottak ide is: egy 1661-ből való feljegyzés említi, hogy Ajka már 1600-ban önálló anyagyülekezet volt. A történetét igen nehéz rekonstruálni, mert sajnálatos módon a megalakulásától 1843-ig terjedő időszakból szinte minden egyházközségi irat eltűnt. Az 1948-as államosításig a gyülekezetnek saját elemi iskolája volt, amely minden bizonnyal a kezdetektől működött. 1974-ben a parókiát is elvették az egyházközségtől; az egykori paplak a mai napig a városi múzeumnak ad otthont. Helyette kapta a közösség azt az épületet, amely – sok átépítés után – máig parókiaként funkcionál.

Evangelikus istentisztelet a Magyar Rádióban

ajkai evangélikus templomból. Igét hirdet Kovács Viktor lelkész.

Október 27-én, a Szentháromság ünnepe utáni 19. (Biblia-) vasárnapon 10.04-től istentiszteletet közvetít a Kossuth rádió az

Ajka templomának első ismert említése 1228-ból származik. A középkori, katolikus szerzetesrendi fatemplom 1725-ben leégett. Az evangélikus templomban ma is őriznek egy fából készült tabernákulumot (*szenségház, az oltárszenség őrzési helye – a szerk.*), amely a leégett templom egyetlen valószínűsíthető maradványa.

A gyülekezetnek az 1781-es türelmi rendelet nyomán nyílt lehetősége

kőtemplom építésére. 1787-ben a még nem teljesen kész épületet már használta a közösség. A források szerint 1789-re biztosan állt már a templom a tornyával együtt, ezért ezt az eszterdőt tekintik a „születési évének”.

Az épület belső tere különleges: mennyezete fakazettás, ez az Észak-Dunántúlon nagy ritkaság (és általában evangélikus templomokban is); a 20. század eleje óta kék, piros és sárga színű. Közepén két kazettán egy-egy felirat található: az egyik az építés (1786) és a festés (1800) évét örökíti meg, a másik pedig annak az emléket őrzi, hogy a nőegylet 1937-ben renováltatta és festette a templombelső. A karzat három fal mentén húzódik, az oltár felőli falat nem éri el. 1978-óta az addigi vastagabb betonoszlopok helyett karcsúbb vasoszlopok tartják.

Maga a gyülekezet nagyon vegyes összetételű. Ennek oka az iparosodás, amely már a 19. század végén elkezdődött – sokakat idevonzva –, a múlt század hatvanas éveitől kezdve pedig döbbenetes méreteket öntött. A település lakossága tíz év alatt a többszörösére növekedett, az ország szinte minden részéből érkeztek munkavállalók. A gyülekezet ma (filiáival együtt) nagyjából hat-száz tagot számlál. ■

Zwingli filmvásznon

A svájci reformátor, Ulrich Zwingli (1484–1531) néhány év alatt a feje tetejére állította egész Zürichet és a régóta rögzült értékeket. Metsző okossággal elemezte a vallási és társadalmi rendszert, ostromozta a visszasságokat, és nem félt ujját húzni a hatalmasokkal. A háborúk ellenzője végül egy olyan háborúban halt meg, amelyet maga is támogatott.

Hazánkban a Szemrevaló filmfesztivál programjában mutatták be a Zwingli zürichi éveiről szóló életrajzi filmet szeptember 30-án a budapesti Művész mo-

ziban. A premiervetítés után Svájc magyarországi nagykövete, Peter Burkhard beszélgetett Stefan Haupt rendezővel. Azt hivatalosan még nem közölték, hogy a német–svájci koprodukcióban készült idei alkotást hazánkban mikor s mely forgalmazó jövőtől vetítik újra a mozik (avagy valamely televíziós csatorna), a fesztivál filmjeivel azonban – október első felében – nemcsak a fővárosban, hanem Pécsen, Szegeden és Debrecenben is találkozhattak az érdeklődők.

■ Forrás: Művész mozi

Evangelikus Élet

A Magyarországi Evangélikus Egyház lapja

Megjelenik kéthetente

- E-mail: evelet@lutheran.hu
- EvÉlet online: www.evangelikuselet.hu
- Hirdetésfelvétel: hirdetes@evelet.hu
- Előfizetés: kiado@lutheran.hu
- Szerkesztőség: 1085 Budapest, Üllői út 24. Tel.: 06-20/824-5519. Szerkesztőségi titkár (hirdetési ügyek referense): BALLA MÁRIA (maria.balla@lutheran.hu)
- Megbízott felelős szerkesztő: KÉZDI BEÁTA (beata.kezdi@lutheran.hu)
- Hírszerkesztő: T. PINTÉR KÁROLY (karoly.pinter@lutheran.hu)
- Olvasószerkesztő: DOBSONYI SÁNDOR (sandor.dobsonyi@lutheran.hu)
- Korrektor: MÁTÉ TÓTH ZSUZSANNA (matetot@gmail.com)
- Tervezőszerkesztő: SZABÓ DÁVID KÁROLY (david.szabo@lutheran.hu)
- Rovatvezetők: BALLA MÁRIA – Oratio oecumenica (maria.balla@lutheran.hu), SZABÓNÉ MÁTRAI MARIANNA – A vasárnap igéje (mariann.matrai@lutheran.hu),

FÜLLER TÍMEA – Gyermekneknek

(f.timea.71@gmail.com),

TAMÁSY TAMÁS – Új nap – új kegyelem

(tamytam@t-online.hu),

DR. ECSEDI ZSUZSA – Cantate

(ezsu@lutheran.hu),

MÁNYOKI JÁNOS – Thesaurus

(janos.manyoki@lutheran.hu),

STIFNER-KÖHÁTI DOROTTYA – Tallózó

(evtallozo@gmail.com)

- Kiadja a Luther Kiadó (kiado@lutheran.hu),

1085 Budapest, Üllői út 24.

Tel.: 06-1/317-5478, 06-20/824-5518

- Felelős kiadó: ANTAL BÁLINT, a Luther Kiadó igazgatója (balint.antal@lutheran.hu)
- Nyomdai előállítás: *MondAt Kft.* (2600 Vác, Nádas utca 2.) • www.mondat.hu
- Felelős vezető: NAGY LÁSZLÓ
- Árusítja a kiadó.
- Terjeszti a Magyar Posta Zrt. Terjesztési ügyekben reklamáció a Magyar Posta Zrt. Hírlapüzletág telefonszámán: 06-1/767-8262 és a Luther Kiadónál.
- INDEX 25 211, ISSN 0133-1302
- Előfizethető közvetlenül a kiadónál vagy postautalványon. Az előfizetési díj belföldön (illetve Románia és Szlovákia területén) negyedévre 3900 Ft, fél évre 7800 Ft, egy évre 15 600 Ft, más európai országba egy évre 52 500 Ft (167 euró), egyéb külföldi országba egy évre 61 400 Ft (195 euró). Csak a minden hónap 15-ig beérkező lemondásokat tudjuk az azt követő hónap elsejével regisztrálni, ellenkező esetben még egy hónapig jár az újság.
- Beküldött kéziratokat nem őrzünk meg és nem küldünk vissza.
- Címlapfotó: MAGYARI MÁRTON

ORATIO OECUMENICA

Drága mennyei Atyánk! Köszönjük neked, amiért ma is részesei lehetünk annak a csodának, hogy igéd életre kel a Biblia lapjain, az énekszóban, a csendben, az igehirdetésben. Hálásak vagyunk, amiért ilyen sokféleképpen szólsz hozzánk, hogy megismertesd magad, és elvezess életünk végső céljához, az üdvösséghez. Lelkesíts minket, hogy a hétköznapiakban is keressük a veled való találkozás lehetőségét. Indíts arra, hogy otthon is figyelmesen olvassuk a Szentírást, és nyitott szívvel fogadjuk útmutatásodat.

Úr Jézus! Könyörgünk azokért, akik a bibliafordítás szolgálatában vesznek részt, és azon fáradoznak, hogy szerte a világon megismerhessék megváltó művedet. Te áldd meg azokat, akik a látás- és hallásérültek között szolgálnak, és életadó szavakat Braille-írással vagy jelyelven adják tovább.

Kérünk, erősítsd meg hitükben a lelkészeket, hitoktatókat, lelkigondozókat. Add nekik Szentlelkedet, hogy Pál apostolhoz hasonlóan ők is túl tudjanak lendülni a sikertelenségen, és az alkalmatlannak tűnő időkben is képesek legyenek bizonyosságot tenni rólad. Hívd őket követésre, és mutass nekik új utakat a rájuk bízottak szívéhez.

Drága Szentlélek! Ajándékozd meg gyülekezeti tagjainkat bölcs szívvel, hogy akaratod szerint élhessenek. Vezesd fiataljainkat, hogy megtalálhassák hivatásukat. Erősítsd a szeretet kötelékét a házaspárok, családok életében. Töltsd el reménységgel a betegeket: adj bizakodó szívet azoknak, akik vizsgálati eredményre vagy műtétre várnak. Vigasztald a gyászolókat és a magánnyal küzdő idős testvéreinket.

Végezetül nemcsak magunkért, hanem a teremtett világért is könyörgünk. Add, hogy ne ártsunk, hanem megbecsüljük mindazt, amit ajándékba kaptunk tőled, és vigyázunk rá. Ámen.

Szentháromság ünnepe után

19. (Biblia-) vasárnap – ApCsel 18,5–11

Bizonyságtévő egykor és ma

Számunkra természetes, hogy a prédikáció tartalma a Jézus Krisztusról szóló bizonyságtétel, ezért jövünk el a templomba. Pál apostolt azonban a korinthusi zsinagógában nem látták szívesen. Lukács feljegyzi, hogy ellene szegültek és szidalmazták. Isten különös jókedvét látom tükröződni abban a drámai jelenetben, ahogy Pál apostol lerázta még a port is a ruhájáról, majd elhagyva a zsinagóga épületét, a szomszédos házba költözött. Ott pedig olyan természetességgel folytatta az evangélium hirdetését, mintha csak azt kérdezte volna: „Hol is hagytam abba?” Így fordult hátrázottan a pogányok felé. Isten Lelke pedig hitet támasztott ott, ahol neki tetszett: pogányok szívében, de a zsinagógai előljáró szívében is.

Ezután meg sem lepődünk azon, hogy az Úr Pálnak újra látomásban jelenik meg, és biztatja, hogy ne hagyja magát sem megrettenteni, sem elhallgattatni. Bár látomásban részesülni ma talán ritkaságszámba megy, hívő emberként mégis számtalan módon átélhetjük az Úrnak az életünket formáló munkáját.

Egy kedves presbiterünknel néhány hónappal ezelőtt fájdalmas betegség tünetei jelentek meg. Orvosai nem találták a megoldást. Teltek a hetek egymás után, és szomorúan láttuk, hogy állapota nemhogy javulna, egyre rosszabbodik. Úgy tűnt, mintha Isten valamiért nem akarta volna megadni neki a megkönnyebülést, könyörgő imáinkra nem következett gyógyulás. Legalábbis nem rögtön. Egyik vasárnap ugyanis örömmel mutatta, hogy tünetei megszűntek. Lepihent délután, és az ő szavaival élve: úgy ébredt, mintha a betegségét elfújták volna. Arra gondoltam: milyen igaz, a Lélek gyógyító szele fújt arra. Testvérünk pedig örömmel tesz bizonyságot Isten megsegítő jóságáról.

A hit, amely a miénk lehet. Ezek a mai bizonyságtételek is igehirdetések, mint az apostoli korban elhangzottak. Krisztus mai

népe újra és újra átéli Isten útmutatását, vigasztalását és olykor csodálatos közbeavatkozását életében. Az *Apostolok cselekedeteit* olvasva támaszkodhatunk az óegyház hittapasztalataira, de szükségünk van a saját narratívánkra, személyes megtapasztalásainkra is. Az a hit, amely a miénk lehet, még értékesebbé lesz azáltal, hogy tudjuk: a kereszténység majd kétezere éves történetében sokan hoztak áldozatot, hogy ma is felcsendülhessen az evangélium. Egyik első magvetője éppen Pál apostol volt, aki fáradhatatlanul vetette az ige magvát a jó föld mellett a kövek közé, útfélre és tövises közé is.

Az öröm továbbadói lehetünk. Tapasztaljuk, bőrünkön érezzük: a fogadtatás ma sem sokkal különb, az emberi szív nehezen fogadja magába az igét. Bár azt sokan érzik, hogy valami változás kellene életükbe, valahogy másképp kellene élniük, a krisztusi igát, krisztusi terhet mégsem akarják felvenni. Azt pedig nekünk, Krisztus népének kell megmutatnia, hogy ez a teher, ez az élet örömteli. Bár nem

könnyű, de kapunk erőt elhordozni, és társakat, igaz barátokat is magunk mellé. Mert közösségben még az étel is jobban esik. Az Úr gondoskodik az övéiről. Akkor is, most is. Róla, rólad, rólam – rólunk.

■ SCHALLER BERNADETT

Imádkozzunk! Mindenható Istenünk! Hálát adunk megszólító szeretetedért. Megköszönjük azokat az igehirdetőket és bizonyságtételeket, akiket azért indítottál munkára, hogy tiéd legyen a szívünk. Áldott légy, hogy annyi elutasítás és elszalasztott alkalom után is kerestél minket, hogy nem mondtál le rólunk. Add, Urunk, hogy szívünk ellazított, porhanyós és gazdagon tápláló föld lehessen igéd és a körülöttünk élők számára. Tégy minket alkalmassá a gyümölcsstermesre megszentelő Lelked által. Ámen.

GIOVANNI PAOLO PANINI: SZENT PÁL PRÉDIKÁL A ROMOK KÖZT (1735 KÖRÜL)

BEMUTATKOZIK A BUDAFOKI EVANGÉLIKUS EGYHÁZKÖZSÉG

Nyitva áll a vár

Erős(en) vár a mi Istenünk! – evangélikus köszönésünk átirata fogadja a templomkertbe belépőket a budafoki evangélikus gyülekezetben, utalva Jézusnak a templom oltárán is olvasható hívására: „Jöjjetek énhozzám mindnyájan, akik megfáradtak, és meg vagytok terhelve, és én megnyugvást adok nektek.” (Mt 11,28)

A valóban várszerű, Sándy Gyula tervei alapján nyolcvannégy éve készült templom épületébe vár a gyülekezet mindenkit, aki szeretne kilépni a hétköznapok rohanásából. A Budafok centrumában található gyülekezeti központ nyitva áll a piaci vásárlásból, a játszótéri kalandokból, a rendelőtintézetből érkezők előtt is, akik lelki csendességre, Istennel töltött időre vágnak. Az istentiszteleten túl többek között bibliaórákat, az ifjúságnak és a gyermekeknek szóló alkalmakat, baba-mama kört, női és férfikört tartanak. Szeretnek itt lenni, mert érzik, hogy Isten közelében lehetnek.

Isten vár bennünket! – tudják és hirdetik. Ugyanakkor a budafoki evangélikusok nemcsak várják, hogy hozzá-

Evangelikus istentisztelet a Duna Televízióban

hirdet Hokker Zsolt lelkész.

Október 31-én, a reformáció ünnepén 11 órától istentiszteletet közvetít a Duna Televízió a budafoki evangélikus templomból. Igét

jük jöjjenek, hanem igyekeznek kilépni is a templomkapun és elvinni a Jézus Krisztusról szóló örömhírt mindenkihez. 1928-ban a Budafoki Missziói Egyházközség elnevezést kapta a gyülekezet. Bár a név módosult, de a misszió továbbra is központi helyet foglal el a közösség életében. Igyekeznek aktívan jelen lenni az egyházközséghez tartozó Budafok, Budatétény, Nagytétény, Albertfalva és Kelenvölgy életében. Ott vannak az iskolákban, a budafoki pezsgő- és borfesztiválon, a kerületrés rendezvényein, és

immár huszonöt éve szervezik a magyar istenes versek szavalóversenyét az általános iskolásoknak.

Nyitottak az ökumenikus kapcsolatokra, az ökumenikus imahéten túl is odafigyelnek egymásra a keresztény testvéregyházakkal, vannak közös szolgálatok, látogatják egymás alkalmait. A budafoki református gyülekezettel való különleges kapcsolatnak történelmi okai vannak: 1899 áldozócsütörtökén volt először protestáns istentisztelet Budafokon, ezután huszonnyolc évig evangélikusok és reformátusok egy közösséget alkottak. A két gyülekezet azóta is közösen ünnepli a reformáció ünnepét, hol az egyik, hol a másik templomban, éppen ezért természetes, hogy meghívták testvéreiket erre a televíziós alkalomra is.

A közösség egyik különlegessége a testvérgyülekezeti kapcsolata: Petrovics Pál templomépitő lelkész 1925-ben Erdélyből, Hosszúfalu-Fürészmezőről érkezett, ahol szintén templomot épített. Nyolc éve a budafoki lutheránusok felvették a kapcsolatot az ottani magyar evangélikus hívekkel, azóta testvéreként hordozzák egymást.

A budafoki evangélikusok büszkén hirdetik: „Erős(en) vár a mi Istenünk!” ■

Reformáció ünnepe – Gal 3,7-14

Nem a törvény, hanem a Krisztusba vetett hit

A visszavezetés szolgálata. Azok a Galáciában élő pogányokból lett keresztyének, akik elsőként olvashatták Pál nekik címzett soraikat, sajátos helyzetű gyülekezeteket alkottak. A köztük misszionáló apostol távozása után – úgy tűnik – szélsőséges, törvénykegyességet hirdető tanítók érkeztek hozzájuk. Minden bizonnyal ők hittették el a galatákkal, hogy keresztyénségük egészen addig csak másodrendű marad, amíg alá nem vetik magukat a zsidó törvények előírásainak. Úgy gondolták most már, hogy üdvösségükhöz, Isten előtt való megállásukhoz nem elegendő Krisztushoz tartozniuk, hanem saját kezükbe kell venniük végső sorsuk rendezését.

Pál apostol ebben a helyzetben – túllépve a pusztá sajnálkozásra – hol gyengéd hangon, hol pásztori indulattal, de mindvégig kitartó szeretettel és aggódo türelemmel próbálja visszavezetni gyülekezeteit Jézus Krisztushoz.

A reformáció alapmotívumai között ugyanezt a pásztori lelkületet fedezhetjük fel. Az evangéliumért öt évszázaddal ezelőtt küzdő hitelődöket nem hitújítási és nem is egyházszakítási szándék vezette. Felfedezve a középkori keresztyénség Szentírással össze nem egyeztethető visszasságait, Luther és társai nyíltan és felelősen vállalták fel az evangélium kockázatát: visszavezetni Isten megváltott, ám tőle eltávolodott népét, eltévedt egyházát Jézus Krisztushoz.

Zsákutcában. Zsákutcába jutni bosszantó, csalódással teli helyzet. Talán csak le akartuk rövidíteni az utat, vagy nem vettük észre a közlekedési táblát, most mindenestre becsapva érezzük magunkat. Megfordulni sem egyszerű, mivel a kezdetben még tágasnak és kényelmesnek tűnő út ijesztően leszűkül; ami pedig a legrosszabb, nem vezet sehová.

Ezen az ünnepen a keresztyén önmegvalósítás zsákutcájára figyelmeztet Isten igéje. Amikor mi akarjuk kézbe venni és rendbe hozni a dolgokat, és úgy gondoljuk, nem is szükséges ehhez más, mint hogy megtegyük a szükséges intézkedéseket, biztosítsuk a feltételeket, és kedvezővé alakítsuk a körülményeket. Elhisszük, hogy csak rajtunk múlik az eredmény, mert teljesítményeink alapján ítélnek meg minket.

Milyen könnyen bebecsúszunk ebbe a szemléletbe családi, közösségi, egyházi életünkben, de még Istennel való kapcsolatunkban is! Anélkül, hogy a jó rend és a hit gyümölcseinek fontosságát vitatná, az apostoli szó önvizsgálatra hív, amikor megkérdezi: ügybuzgóságunk, cselekvési terveink és válságkezelő programjaink közepette vajon jó utcában vagyunk-e még? Vajon a Krisztusba vetett feltétlen bizalmat nem írta-e fölül öngazságunk délibábja? Számolunk-e azzal a szomorú ténnyel, hogy a mi megoldásaink mindig hiányosak maradnak, és soha nem fogjuk tudni maradéktalanul rendezni dolgainkat? Főként pedig valljuk-e még Pállal és Lutherral: „...a törvény által senki sem igazul meg Isten előtt...”

Ábrahám áldása. A magyar nyelvben sok szép kifejezés őrzi az áldás motívumát: „házi áldás”, „gyermekáldás”, „égi áldás”. Családok, népek, hívő közösségek életében tölt be rendkívül fontos szerepet az Istentől várt és a tőle kapott áldott lét megtapasztalása. Hosszabb-rövidebb áldásokkal találkozunk a Bibliában, ezek közül néhány elhangzik istentiszteleteinken is. Idei munkaprogramunk szintén ezt a témát járja körül.

Pál apostol a kijelölt igeszakasz mondataiban Isten Ábrahám-

nak adott ígéretére utal: „Általad nyer áldást a föld minden nemzetsége.” (1Móz 12,3) Ábrahám áldása nem a származás és nem is a törvénykegyesség útján ragadható meg, hanem Jézus Krisztus személyében áradt és árad ma is minden ember felé. Benne Isten bűnbocsátó kegyelme, bűn és halál hatalmából szabadító szeretete jelent meg világunkban. Az a kegyelem és szeretet, amely még öngazolásaink és önmegvalósítási szándékaink zsákutcáiból is képes és kész kivezetni minket.

Mindehhez pedig egyedül az Isten ígéreteibe kapaszkodó, tette kész hittel kapcsolódhatunk, ahogyan arra Ábrahám példája és a reformáció felismerése is rávilágít.

■ SMIDÉLIUSZ ANDRÁS

Imádkozzunk! Kérünk, Urunk, szabadíts ki minket testi és lelki zsákutcáinkból, tisztíts meg bennünket, és vezess ígéreteidben bízó hitre. Ámen.

EUGÈNE DELACROIX: KRISZTUS A KERESZTÉN (1846)

Új nap – új kegyelem

Vasárnap (október 27.) Jézus halálát mindenkor testünkben hordozzuk, hogy Jézus élete is láthatóvá legyen testünkben. 2Kor 4,10 (1Sám 2,7; Mk 2,1–12; Jak 5,13–16; Zsolt 22,1–22) A haláltól való félelem és az elmúlás gondolata mindannyiunkat megérint. Különösen akkor, ha nemrég közelről is átéljük és megtapasztaltuk a szereteteinktől való búcsúzást. Jézus halálakor a tanítványok elcsüggedtek, és szomorúak voltak, de a harmadik napon megváltozott minden, mert szívükben remény éledt. Él az Úr! Jézus feltámadt a halálból. Hitünknek ez a bizonyossága újult erőforrás lehet az élet nehézségeiben, betegségekkel való küzdelmeiben. Jézus élete úgy válhat láthatóvá bennünk, ha bízunk benne, és követjük az ő útmutatásait. A tőle áradó szeretet tülmutat a síron is.

Hétfő (október 28.) Jézus mondja: *Úgy ragyogjon a ti világosságotok az emberek előtt, hogy lássák jócselekedeteiteket, és dicsőítsék a ti mennyei Atyátokat.* Mt 5,16 (Dán 11,32b; 2Móz 15,22–27; Jób 8,1–22) Tőlünk, mai Krisztus-követőktől azt kéri Jézus, hogy világító lámpásként legyünk jelen az emberek között. Cselekedeteink tanúskodjanak arról, hogy ismerjük Jézust, az ő szelídségét és szeretetét. Ezzel a lelkülettel békítsük a családi viszályokat, segítsünk másokon, és beszéljünk Jézusról, akitől minderre az erőt és a bátorságot kaptuk. Vajon elég bátrak vagyunk-e ahhoz, hogy mindezeket megtegyük? Túl sokszor hallunk Isten ellen lázadó beszédet, és kevés a hálaadás és az Istennek szóló dicséret. Kérjünk erőt és bátorságot az Úrtól, hogy fényhordozók lehessünk!

Kedd (október 29.) *Akik hitvány bálványokhoz ragaszkodnak, azok elhagyják jötevőjüket.* Jón 2,9 (Mt 6,24; Lk 5,12–16; Jób 9,1–35) Jónás nagyon mélyre süllyedt. A cethal gyomrában mondja ezt a mondatot imádságában. Homlokegyenest az ellenkezőjét tette annak, mint amit az Úr kért tőle. Ó, hányszor menekülünk mi is Isten elől! A magunk által helyesnek tartott utat választva Isten útmutatása helyett. Hányszor keresünk kibúvót, érvelünk a magunk igazában bízva, és istenítünk másokat! Milyen jó tudnunk azt, hogy a legnehezebb helyzetben is odafordulhatunk Istenhez, s ha mi hátat fordítunk is olykor neki, ő sosem veszi le a kezét rólunk!

Szerda (október 30.) *[Jézus] vette az öt kenyeret és a két halat, feltekintett az égre, megáldotta és megtörte a kenyereket, és a tanítványoknak adta, a tanítványok pedig a sokaságnak. Valamennyien ettek és jóllaktak.* Mt 14,19–20 (Zsolt 105,5; Lk 13,10–17; Jób 11,1–20) Amikor az ember szükségét szenved valamiben,

gyakran elcsügged. Ha azt érezzük, kevés az erőnk, és jó lenne, ha lenne belőlünk legalább öt, hogy végezni tudjunk feladatainkkal, akkor gondoljunk Jézusra és az ő csodálatos isteni erejére. Jóllakatta a sokaságot, megelégtette az embereket. Jézus bízott Isten erejében, rajta volt az Úr áldása, és ez az áldás és erő kiáradt az emberi szívekbe. Ma sem működik ez másképp. Ő az, aki megelégedettséget adhat nekünk.

Csütörtök (október 31.) *És mi láttuk, és bizonyosságot teszünk arról, hogy az Atya elküldte a Fiát a világ üdvözítőjéül.* 1Jn 4,14 (Zsolt 105,1; Mt 5,1–10[11–12]; Róm 3,21–28; Jób 12,1–25) Az Isten iránti szeretet sarkallta Jánost, hogy tanúskodjon Jézusról úgy, mint az Isten Fiáról, aki a világ üdvözítője. Luther Márton szeme előtt is ez volt 1517 októberében. Nekünk, mai keresztényeknek újra kell tanulnunk a hitünk melletti kiállást, mert ezen a téren bizony nagyon gyengék vagyunk. Nemcsak a templomban és a keresztény testvéreink között kell a tanúságtételt gyakorolnunk, hanem kint, a „nagybetűs életben” is. Miért fordulok szeretettel az embertársam felé? Nemcsak azért, mert ez a humánus, és ez a társadalmilag elvárt, hanem mert erre tanít Krisztus, mert keresztény vagyok.

Péntek (november 1.) *A te nevedért, ó, Uram, bocsásd meg bűnemet, mert sok van!* Zsolt 25,11 (Ef 1,7; Jer 17,13–17; Jób 14,1–22) Az elveszettség érzése és tudata nehezül Dávidra ebben a zsoltárban. Életünkben mi is megtorpanunk időnként, és bűneink ólomsúlyú teherként nehezedenek ránk. Az már jó kezdet az ember életében, ha belátjuk hibáinkat, és rádöbbenünk, hol rontottuk el, min kellene változtatnunk. Milyen jó, ha azt is belátjuk, hogy Isten adhat lelkünknek feloldozást, ő adhat bűneinkre bocsánatot! Amikor ezt felismerjük, felszabadul a lelkünk. Isten Jézus áldozata révén szerez számunkra engesztelést bűneinkből.

Szombat (november 2.) *Fordulj el a hazug módon ismeretnek nevezett szentségtelen, üres beszédektől és ellenvetésektől.* 1Tim 6,20b (Péld 11,13; ApCsel 14,8–18; Jób 19,1–29) Modern világunk egyik nagy veszélye a felületes ismeret és tudás. Különösen is tapasztalható ez a hit kérdésében. Hajlamosak vagyunk tényként állítani féligazságokat, oly könnyen befolyásolnak tőlünk távol álló ideológiák. Gyakran előfordul, hogy saját magunk alakítjuk ki elképzeléseinket Istenről és Jézusról. Maradjunk meg és tartsunk ki szilárdan amellett, amit Jézus Krisztusról mint a megfeszített és értünk feltámadt Úrról megismerhetünk! Vegyük észre benne azt a kincset, amelyet általa kaptunk Istentől!

■ SZARKA ÉVA

Kövessen bennünket a Facebookon is: facebook.com/evangelikus
Magyarországi Evangélikus Egyház – Életközelen vagyunk

A LUTHER KIADÓ ÚJDONSÁGAIBÓL

VÁRHATÓ MEGJELENÉS:
NOVEMBER KÖZEPE

**Határidőnapló az Útmutató napi igéivel és
a hozzájuk kapcsolódó Luther-idézetekkel**

KÖNYVEINK MEGRENDELHETŐK
A BOLT.LUTHERKIADO.HU OLDALON.

Evangélikus könyvesbolt: 1085 Budapest, Üllői út 24.
Nyitvatartás: hétfőtől péntekig 9–17 óra között.
bolt.lutherkiado.hu • kiado@lutheran.hu • +36 1 411 0385 • +36 20 824 5518
Levelezési címünk: Luther Kiadó, 1085 Budapest, Üllői út 24.

A LUTHER KIADÓ REFORMÁCIÓ HAVI AJÁNLTATA

AKCIÓS KÖNYVEK

A lutheri reformáció 500 éves öröksége (szerk. Fabiny Tibor)	4990 Ft	2500 Ft
A tekercek színe – Ószövetségi kifestő	670 Ft	500 Ft
Eric Heuvel – Ruud van der Rol – Lies Schippers: Az igazság nyomában	890 Ft	300 Ft
Benczúr László építészete (szerk. Benczúr Emese – ifj. Benczúr László)	3900 Ft	3000 Ft
Eric Heuvel: Családi titok	890 Ft	500 Ft
Énekkincstár (szerk. Ecsedi Zsuzsa)	4500 Ft	2900 Ft
Böröcz Enikő: Egyházfő viharban és árnyékban	3900 Ft	3000 Ft
Kamarás István OJD: Ferenc pápa-legendárium	2190 Ft	1200 Ft
Gáncs Péter: Forrásközelben	3500 Ft	3000 Ft
Ízlelő – (Egy)háztáji ízeink (szerk. Buday-Malik Adrienn)	3990 Ft	2000 Ft
Iltzsés János: Hacsak	700 Ft	300 Ft
Luther Márton végrendelete (szerk. Fabiny Tibor)	3900 Ft	2000 Ft
Garádi Péter: Hogyan tovább, egyház?	1300 Ft	1000 Ft
Isten palota (szerk. Kertész Eszter)	1490 Ft	850 Ft
Kezek evangéliuma (szerk. Hafenschér Károly)	890 Ft	500 Ft
Színek harmóniája (szerk. Szabó Lajos)	2100 Ft	1500 Ft
Fabiny Tibor: Szótörténetek	2990 Ft	1500 Ft
Luther Márton élete (pendrive) – digitális oktatási segédanyag	5000 Ft	3000 Ft
Új evangélikus templomok (szerk. Krähling János – Vukoszávlyev Zorán)	3500 Ft	2500 Ft
NEMek között (szerk. Jutta Hausmann – Móricz Nikolett – Szent-Iványi Ilona – Verebics Éva Petra)	2200 Ft	1500 Ft

KÖNYVESBOLTUNKBAN ÉS WEBÁRUHÁZUNKBAN TÖVÁBBI KEDVEZMÉNYEKKEK VÁRJUK OLVASÓINKAT.

Evangélikus könyvesbolt: 1085 Budapest, Üllői út 24.
Nyitvatartás: hétfőtől péntekig 9–17 óra között.
www.lutherkiado.hu/bolt • kiado@lutheran.hu • +36 1 411 0385 • +36 20 824 5518
Levelezési címünk: Luther Kiadó, 1085 Budapest, Üllői út 24.

